

TMMOB
4. KADIN SEMPOZYUMU

8 Mayıs 2021
Ankara

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

Selânik Caddesi No:19/1 Yenişehir 06650 ANKARA

Tel: (312) 418 12 75 • Faks: (312) 417 48 24

www.tmmob.org.tr • tmmob@tmmob.org.tr

facebook.com/tmmob1954 • twitter.com/TMMOB1954

BASKI

BAŞAK MATBAACILIK TANITIM HİZMETLERİ İTH.İHR.A.Ş.

Çınar Mah. Çankırı Bulvarı No:108 Akyurt / ANKARA

Tel: (0312) 397 16 17 • Fax: (0312) 397 03 07

www.basakmatbaa.com • Sertifika No:51529

BASKI TARİHİ

EYLÜL 2021

İÇİNDEKİLER

4. Kadın Sempozyumu Programı

4. Kadın Sempozyumu Açılış Konuşmaları

Birinci Oturum

İkinci Oturum

TMMOB 4. Kadın Sempozyumu

TMMOB KADIN ÇALIŞMA GRUBU	
ZÜHRE KORDON AKIN	BİLGİSAYAR MÜHENDİSLERİ ODASI
DİLEK YÜKSEL	ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI
GÜLEFER METE	ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
HALE KOLAY	ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
BURÇİN GÜLŞAH DÜZÜLÜTAŞ	GEMİ MAKİNELERİ İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI
SEDA TURHAN	GEMİ MAKİNELERİ İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI
FATMAGÜL ÇIRA	GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI
SERAP DAĞDELEN	HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI
RUMEYSA KARATAŞ	HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI
İREM GÖLAY İZMİTLİ YILDIRIM	İÇMİMARLAR ODASI
BUKET ÇELİK	İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ŞENAY GÜNEŞ	JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI
S. MELİKE ÖZTÜRK ŞİRİN	JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI
İŞİK ŞENER AYDEMİR	JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI
CANSU KARADENİZ	JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI
GÖZDE SALAR	MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI
PELİN KERTMEN	MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI
NAZAN IRMAK	MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI
HALE ATABEY	METALURJİ VE MALZEME MÜHENDİSLERİ ODASI
AHU SOYLU	METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI
İLAYDA İKİZOĞLU	METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI
LEMAN ARDOĞAN	MİMARLAR ODASI
HACER TÜREL	MİMARLAR ODASI
GİZEM KARABAY CAN	PEYZAJ MİMARLARI ODASI
Ayşegül Oruçkaptan	PEYZAJ MİMARLARI ODASI
DİLEK KARABULUT	ŞEHİR PLANCILARI ODASI
CEREN İLTER	ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ESEN LEYLA İMREN	TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI
VALİDE SULTAN CİHAN	TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI
NERİMAN OKŞAN ERGİN	ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ZÜLEYHA OĞUZ	ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

SORUMLU TMMOB YÖNETİM KURULU ÜYELERİ

ÜLKÜ KARAALIOĞLU
AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN
HANZE GÜRKAŞ
GİZEM KARABAY CAN
ESEN İMREN
AYŞEGÜL AKINCI YÜKSEL

TMMOB 4. KADIN SEMPOZYUMU PROGRAMI

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NDEN VAZGEÇMEYECEĞİZ

TARİH : 8 MAYIS 2021 (Cumartesi) ÇEVİRİMİÇİ

11.00- 11.30 : AÇILIŞ KONUŞMALARI
Buket ÇELİK TMMOB
Kadın Çalışma Grubu Başkanı
Asiye Ülkü KARALIOĞLU
TMMOB Yönetim

Kurulu Üyesi

Emin KORAMAZ
TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

11.30- 12.30 : BİRİNCİ OTURUM
*'TMMOB'Lİ KADINLAR DİYOR Kİ! İSTANBUL
SÖZLEŞMESİ YAŞATIR'*

KOLAYLAŞTIRICI : Ayşegül İBİCİ ORUÇKAPTAN (TMMOB)
KONUŞMACILAR : Canan GÜLLÜ Türkiye Kadın Dernekleri
Federasyonu Başkanı, Prof.Dr.
Yakın ERTÜRK

12.30- 13.15 : SORU CEVAP

13.15-13.30 : ARA

13.30-14.30 : İKİNCİ OTURUM
*' TMMOB'Lİ KADINLAR DİYOR Kİ ! İSTANBUL
SÖZLEŞMESİ'NDEN VAZGEÇMEYECEĞİZ'*

KOLAYLAŞTIRICI : Ayşegül AKINCI YÜKSEL (TMMOB)
KONUŞMACILAR : Av. Nazan MOROĞLU İstanbul Barosu
Başkan Yardımcısı, Av. Hülya GÜLBAHAR

14.30- 15.15 : SORU CEVAP

15.15-16.00 : FORUM
*' TMMOB'Lİ KADINLAR DİYOR Kİ!
SÖYLEYECEK SÖZÜMÜZ, DEĞİŞTİRECEK
GÜCÜMÜZ VAR'*

KOLAYLAŞTIRICILAR : Fatmagül ÇIRA (TMMOB KÇG, GIDA

SUNUCU- Değerli katılımcılar, herkesi iyi hafta sonları diliyorum.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kadın Çalışma Grubu olarak hazırlamış olduğumuz, “İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmeyeceğiz” konulu 4. Kadın Sempozyumuna hepiniz hoş geldiniz.

Öncelikle sempozyum programını okumak istiyorum.

TMMOB Kadın Çalışma Grubu Başkanı Sayın Buket Çelik ve TMMOB Yürütme Kurulu Üyesi Sayın Asiye Ülkü Karaalioğlu tarafından yapılacak açılış konuşmalarından sonra, “TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi Yaşatır” başlıklı birinci oturumumuzda konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Sayın Canan Güllü ve Sayın Prof. Dr. Yakın Ertürk bizlerle olacak. 12.30-13.15 arasındaki soru-cevap bölümümüzde kendilerine sorularımızı Zoom üzerinden, chat kısmından veya YouTube üzerinden yorum olarak yönelteceğiz. 13.15-13.30 arasında kısa bir öğle aramız olacak. “TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmeyeceğiz” başlıklı ikinci oturumumuzda ise İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı Sayın Av. Nazan Moroğlu ve Sayın Av. Hülya Gülbahar konuşmalarını yapmak üzere bizlerle olacaklar. 14.30-15.15 arasında tekrar bir soru-cevap bölümümüz olacak ve kendilerine sorularımızı yönelteceğiz. Son olarak, 15.15-16.00 arasında forum bölümümüzde sizlerle olacağız. Forumumuzun başlığı: “TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, Söyleyecek Sözümüz, Değiştirecek Gücümüz Var.” Forumda söyleyecek sözü olan, katkı vermek isteyen sempozyum katılımcılarımızın, bu katkılarını ve sözlerini yazılı olarak öğle arasına kadar iletmelerini rica ediyoruz, yazılı metinleriniz kolaylaştırıcımız tarafından sunulacaktır.

Şimdi, açılış konuşmasını yapmak üzere Kadın Çalışma Grubu Başkanımız Sayın Buket Çelik’e sözü bırakıyorum.

BUKET ÇELİK (TMMOB Kadın Çalışma Grubu Başkanı)- Teşekkür ediyorum sevgili Gülşah Burçin.

Değerli konuklar, hepinize öncelikle günaydınlar, iyi hafta sonları diliyorum.

Sayın Birlik Başkanım, Sayın TMMOB Yönetim Kurulu üyeleri, sayın oda temsilcilerimiz, oda yönetim kurulu üyelerimiz, sayın il koordinasyon kurulları, değerli katılımcılar, değerli konuklarımız,

sevgili öğrenciler, değerli basın mensupları ve tabii ki TMMOB'nin cesur ve güzel yürekli kadınları; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama geçmeden önce bir selam da İnkizdere'deki mücadele eden halka ve kadınlara gönderiyorum.

Sevgili arkadaşlar, anayasal ve insan haklarımızın sürekli ihlal edildiği, hukuksuzluğun, kadın cinayetlerinin, şiddetin ve rant uğruna doğa talanının arttığı, kadınların taleplerinin yok sayıldığı, seslerinin kısılmaya çalışıldığı çok karanlık günlerden geçiyoruz.

Ne yazık ki, yaşamımızın her alanını kuşatan pandemi iktidarın ekmeğine yağ sürdü; eteklerindeki taşları birer birer döktüler ve o gerici zihniyetleriyle yapmak isteyip de toplumsal muhalefetin baskısıyla yapamadıkları ne varsa teker teker gündeme taşıdılar.

Pek çok kentte kadın danışma ve dayanışma merkezleri kapatıldı, antidemokratik dernekler yasası değişiklikleri ile örgütlenme özgürlüğü kısıtlandı; bu da yetmedi, üniversitelerdeki LGBTİ kulüplerine bile el atıldı, onları da kapattılar.

Daha sayalım mı?

İstanbul Sözleşmesinin Cumhurbaşkanı tarafından feshedilmesinden sonra, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun 6284 sayılı Yasayı “esnek” uygulama kararı ile “kısmi koruma”nın ortadan kalkması nedeniyle artan kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz vakaları her geçen gün canımızı yakmaya devam ediyor.

Diyanet İşleri Başkanı, “Tüm kötülük ve salgın hastalıklar eşcinsellikten kaynaklanmaktadır” şeklinde bir fetva verebiliyor. Bu açıklamasıyla artan LGBTİ bireylere yönelik hak ihlalleri ve saymadığım pek çok antidemokratik söylem ve eylemler devam etmekte.

Değerli katılımcılar, TMMOB 1. Kadın Sempozyumumuzda “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”ni tartışmıştık. 2. Kadın Sempozyumumuzda ise “Mesele Kadın Olmak” demiştik. OHAL'in akabinde yaptığımız 3. Kadın Sempozyumumuzda ise “Kent, Kadın, Kriz” konularını ele almıştık. Bugün dördüncüsünü gerçekleştireceğimiz sempozyumumuzda ise “İstanbul Sözleşmesi'nden Vazgeçmeyeceğiz” diyoruz.

Gönül isterdi ki, etkinliğimizi yan yana, omuz omuza, birbirimizin gözünün içine baka baka gerçekleştirelim. Ama ne yazık ki, bir yılı aşkın bir süredir yaşamakta olduğumuz küresel salgın buna izin vermedi. Umuyorum bir sonraki etkinliğimize kadar hepimizi bezdiren bu salgın sona erer ve birbirimize korkusuzca dokunabilir, sarılabılır hale geliriz.

Sevgili dostlar, 11 Mayıs'ta 10. yaşını kutlayacak İstanbul Sözleşmesi. İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyetin tanımını yapan ilk uluslararası sözleşmedir. Bu sözleşme, siyasi çıkarlar uğruna, bir gece yarısı, millet iradesi yok sayılarak, Cumhurbaşkanı kararıyla tek taraflı feshedildi. Genelgenin yayınlandığı 20 Mart 2021 tarihinden bugüne tepkilerimizi ekranlarda, meydanlarda verdik, haykırdık. Yok hükmündeki bu karara ilişkin, örgütümüz de dâhil pek çok STK, meslek örgütleri, sendikalar, partiler Danıştay'a dava açtı. Ancak, yine hukuk çiğnenerek, Danıştay kararı bile beklenmeden, yine bir gece yarısı genelgesiyle, 1 Temmuz 2021 tarihinde sözleşmeden çekileceğimiz bildirildi.

Son bir yıldır, tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizi de çok ağır bir şekilde etkileyen pandemi sürecinde iş kaybı, fazla mesai, ev içi yükü artarken, kadına yönelik şiddetin, kadın cinayetlerinin sistematik olarak arttığı görülmektedir. Yok hükmündeki fesih kararından sonra, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre Mart ayında 28 kadın cinayeti işlenmiştir. Bunlardan 19'u şüpheli ölümdür. Nisan ayında ise 16 kadın katledilmiş olup, 14'ü şüpheli ölümdür. İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Yasa halen yürürlükte olmasına rağmen, karakollar şiddet vakalarında şikayet kabul etmemekte, hakimler tedbir kararı alınması yönündeki talepleri reddedebilmektedir.

Bizler kadın cinayetlerinin politik olduğunu biliyoruz.

Gün, sorunların yalnızca suretlerine karşı değil, esasına karşı da mücadele günüdür.

Evet, İstanbul sözleşmesinden vazgeçmiyoruz. Ama sadece bu yetmez. Toplumsal cinsiyetten kaynaklı her tür ayrımcılığı reddediyoruz.

Örneğin, tarafı olduğumuz Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 100 no'lu Sözleşmesi der ki, "Erkekler ve kadınlar eşit işlerde eşit

ücret ve sosyal haklara sahiptir.” Tarafı olduğumuz sözleşmenin uygulanmasını istiyoruz. İş bölümünün cinsiyete değil, liyakate dayalı olmasını istiyoruz.

Örneğin, 25 Haziran 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan, çalışma yaşamında zorbalık ve tacize maruz kalan herkesi korumayı ve güçlendirmeyi hedefleyen ILO’nun 190 no’lu sözleşmesinin Türkiye tarafından da imzalanmasını ve uygulanmasını istiyoruz.

Şimdi susma zamanı değil, mücadele zamanı!

Biz TMMOB’li kadınlar biliyoruz ki, İstanbul Sözleşmesi yaşatır!

CEDAW kadına yönelik her türlü ayrımcılığı engeller!

6284 sayılı Yasa bizi korur!

Ve diyoruz ki, hayatın her alanında koruyucu kanunların tam olarak uygulanması için takipçisi olacağız.

Anayasal ve insan haklarımızı korumak için, cumhuriyet değerlerini korumak için; emekten, eşitlikten, özgürlükten, laiklikten yana bir dünya için, bir Türkiye için kadın-erkek omuz omuza verdiğimiz mücadelemizde umut ile direnç, umut ile mücadele yan yana diyoruz.

Sevgili katılımcılar, sevgili konuklar; sözlerime son verirken, TMMOB 4. Kadın Sempozyumunun düzenlenmesinde emeği geçen Kadın Çalışma Grubumuza, değerli görüşleriyle, sunumlarıyla bizleri bilgilendirecek olan konuklarımıza ve desteklerini esirgemeyen tüm kadın ve erkek yol arkadaşlarımıza çok teşekkür ediyorum. Sempozyumumuzun başarılı geçeceği inancıyla, sizleri saygı, sevgi ve dayanışmayla selamlıyorum.

Kanatlarda barış

Avuçlarda emek

Gelecek birlikte örülecek

Sevgili arkadaşlar, değerli konuklar, değerli katılımcılar; Birlik Başkanımız Emin Koramaz'ın mesajını da sizlerle paylaşmak istiyorum.

Emin Koramaz der ki;

“Değerli meslektaşlarım, değerli katılımcılar; annemin ciddi sağlık sorunlarından dolayı sempozyumumuza katılamıyorum. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin en büyük kazanımlarından birisi olan İstanbul Sözleşmesinin feshedilmesine karşı çıkmak için bir araya geldiğiniz bu etkinliğin ülkemizin aydınlık yarınlarına ulaşmasında önemli katkılar sunacağına inancımla, tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Emin Koramaz, TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı.”

Şimdi, TMMOB Yönetim Kurulu adına sempozyumumuzun açılış konuşmasını yapmak üzere TMMOB Yürütme Kurulu Üyesi Asiye Ülkü Karaalioğlu'na sözü devrediyorum.

Sevgiye Asiye, söz sende.

ASIYE ÜLKÜ KARAALIOĞLU (TMMOB Yürütme Kurulu Üyesi)- Çok teşekkür ederim Buket.

Değerli meslektaşlarım, sevgili dostlar; öncelikle hepinizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu adına sevgi, saygı ve dostlukla selamlıyorum. Bu yıl dördüncüsünü düzenlediğimiz TMMOB Kadın Sempozyumuna hepiniz hoş geldiniz.

TMMOB Yönetim Kurulu olarak, sempozyumun gerçekleşmesi için büyük emek harcayan TMMOB Kadın Çalışma Grubuna ve davetimizi kırmayıp gelen, değerli bilgi birikimlerini bizlerle paylaşacak olan çok kıymetli sempozyum konuşmacılarımıza çok teşekkür ediyoruz.

Değerli arkadaşlar, 1.5 yıldan bu yana tüm dünyada etkisini gösteren salgın hepimizin hayat biçimini, çalışma biçimini, insan ilişkilerini kökünden değiştirdi. Bu sürecin yönetiminde bizler ne kadar başarılı olduysak, devletler de o kadar başarısız oldu. Yaşadıkları çaresizliği, paniği hep birlikte gördük.

Sadece bunu da değil;

Sermayedarların, salgınla boğuşan emekçilerin sırtından daha fazla kazanabilmek için insanlık dışı çalışma koşulları dayatmalarını gördük.

Halk kitleleri yoksullaşırken, işsizleşirken, güvencesizleşirken, bir avuç zengin kendi servetlerini nasıl artırdığını gördük.

Kod 29'la işten atılmaları gördük.

Hiç kuşkusuz, pandeminin olumsuzluklarından en çok biz kadınlar etkilendik. Bir yandan zaten var olan ekonomik krizin salgın koşullarıyla daha da derinleşmesi, diğer yandan ev içindeki gündelik işlerin ve bakım hizmetlerinin artması, toplumsal cinsiyet rollerinin daha da pekişmesine ve işgücünün dışına itilmemize neden oldu.

Araştırmalar, sadece 1 yılda 500 bin kadının ev içi hizmetler nedeniyle ücretli çalıştığı işlerden ayrılmak zorunda kaldığını gösteriyor.

Ekonomik durgunluk, iflaslar, borçlanma ve yoksullaşmayla büyüyen kriz dalgası, pandemi dönemiyle birlikte kalıcı bir hal kazandı. Borcunu ödeyemeyen, geçimini sağlayamayan insanların aileleriyle beraber intihar ettiklerine dair haberler yansıyor basına. Esnafın, çiftçinin, işçinin dayanabilecek durumu kalmadı. İnsanlar karnını doyurabilmek için akşam pazarlarından, marketlerin arka kapılarından meyve sebze toplar hale geldiler.

Siyasi iktidar ise yaşanan bu kahredici sorunları çözebilecek hiçbir somut adım atmıyor. Adım atmadığı gibi, kendi ürettikleri veriler üzerinden kurdukları pembe tablolarla insanları kandırmaya çalışıyor.

Ülkemizde artık iki ayrı dünya, iki ayrı hayat yaşanıyor. Sarayın gerçeği ile halkın gerçeği... Ve bu iki gerçeklik arasındaki uçurum giderek derinleşiyor.

Halkına sırtını dönmüş her iktidarın yaptığı gibi, bu iktidar da, başta muhalifler olmak üzere, konuşan, sesini yükselten, itiraz eden tüm kesimlere yönelik baskının ve zorbalığın şiddetini artırıyor.

Tazminatını almak için Ankara'ya yürümek isteyen maden işçilerinin önü kesiliyor. Toprağına sahip çıkmak için direnen köylüler yerlerde sürükleniyor. İkizdere'de taş ocağına itiraz eden yaşlılar jandarma şiddetiyle karşılaşıyor. Basın açıklaması yapmak isteyen kamu emekçileri dağıtılıyor. Öğrenciler coplaniyor, sanatçılar yargılanıyor,

sosyal medya paylaşımı yapanlar yargılanıyor. Şiddetsiz bir dünyada eşit biçimde yaşamak isteyen biz kadınlar saldırıya uğruyoruz. Sokağa çıkan herkes, sesini yükselten her kesim teröristlikle, bölücülükle suçlanıyor.

İşte tam da bu iklimde, pandemi koşullarını fırsata çevirmeye çalışan iktidar, uzunca bir süredir rahatsız olduğu İstanbul Sözleşmesi'ne dikti gözünü.

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan; şiddetin, kadın erkek eşitsizliğinin ve kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın uluslararası hukuk kurallarına göre bir yaptırımı olması gerekliliğinin vurgulandığı; şiddetle mücadelede bağımsız bir izleme mekanizmasına sahip ve yaptırım gücü olan ilk sözleşme olma niteliğindeki İstanbul Sözleşmesi önce iktidara yakın bazı medya organları tarafından hedef haline getirildi ve sonrasında da Cumhurbaşkanlığı kararıyla feshedildi.

Açıktır ki, sözleşmeden çekilme, ülkemizdeki yaygın şiddet ve vahşeti artıracak güçlü bir teşvik unsurudur.

Bildiğiniz üzere, örgütümüz TMMOB tarafından İstanbul Sözleşmesinin feshine ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararının yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle dava açıldı.

Bu noktada, her türlü baskıya ve zora rağmen alanları terk etmeyen, mücadeleyi asla bırakmayan tüm kadınlara bir selam gönderiyoruz. Eşit, özgür, demokratik, uygar bir ülkede yaşamak isteyen herkesi -kadın-erkek ayrımı gözetmeksizin herkesi- sözleşmeden çekilme kararına karşı çıkmaya ve bu kararın bir an önce geri çekilmesi için mücadeleyi büyütmeye davet ediyoruz.

Değerli meslektaşlarım, “Kadınlar örgütlü, TMMOB daha güçlü” şiarıyla yola çıkan TMMOB, 90’lı yılların başından beri bünyesinde oluşturduğu kadın komisyonları aracılığıyla, mimar, mühendis ve şehir plancısı kadın üyelerinin cinsiyetlerinden kaynaklı olarak maruz kaldıkları her türlü ayrımcılığa karşı yürüttükleri mücadeleye omuz vermektedir.

Siyasi iktidarın, eğitim, çalışma yaşamı, istihdam vb. toplumsal yaşamın tüm alanlarında gerici politikalarını biz kadınlar üzerinden yürüttüğü ve kazanılmış haklarımızı dahi elimizden almaya çalıştığı

bu dönemde örgütlü kadın çalışmalarının önemi bir kat daha artmaktadır.

Hep söyledik, yine söylüyoruz; bu süreç, kadın hakları açısından ciddi bir geriye düşüş sürecidir. Kadına karşı ayrımcılık, sömürü, şiddet ve eşitsizliğin normalleştirilmeye çalışıldığı bu karanlık dönemde, kadını hiçleştiren bu politikalara, kader haline getirilen dayatmalara karşı durmak için, toplumsal ve sınıfsal temellere dayanan örgütlü bir kadın mücadelesine her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır.

Biliyor ve inanıyoruz ki, gün boyunca yürüteceğimiz her tartışma, TMMOB örgütlülüğündeki kadın mühendis, mimar ve şehir plancılarının dayanışmasını güçlendirecek, haklı isyanımızı ve mücadelemizi büyütme için bizlere güven ve cesaret aşılayacaktır.

Eşit ve özgür bir ülkede yaşayabilmek için; emeğimizden, bedenimizden, kimliğimizden elini çekmeyen iktidara karşı, eşit ve özgür yarınlar için sözümüzü her yerde söylemeye ve mücadelemizi büyütme devam edeceğiz.

TMMOB Yönetim Kurulu adına bir kez daha hepinizi saygıyla selamlıyor ve sempozyumun başarılı geçmesini diliyorum.

Dostlukla ve dayanışmayla...

SUNUCU- Kadın Çalışma Grubu Başkanımız Sayın Buket Çelik'e ve TMMOB Yürütme Kurulu Üyesi Sayın Asiye Ülkü Karaalioğlu'na konuşmalarından dolayı teşekkür ederiz.

“TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi Yaşatır” başlıklı birinci oturumumuzun kolaylaştırıcısı TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Ayşegül İbici Oruçkaptan’a sözü bırakıyorum.

BİRİNCİ OTURUM

“TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi Yaşatır”

Kolaylaştırıcı: Ayşegül İbici Oruçkaptan
TMMOB Yürütme Kurulu Üyesi

KOLAYLAŞTIRICI- Merhaba sevgili meslektaşlarım, merhaba değerli konuklar, sevgili arkadaşlar. Bir selam da İkizdere’de ve Türkiye’nin her yerinde direnen mücadeleciler kadınlara benden gitsin.

Bu oturumumuzda, tarafı olduğumuz Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, yani diğer adıyla İstanbul Sözleşmesinden bahsedeceğiz. İki konumuz var.

Biliyorsunuz, İstanbul Sözleşmesi bu yıl 20’yi 21 Marta bağlayan gece yarısı Cumhurbaşkanı kararıyla feshedildi. Avrupa Konseyinin kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin yayınladığı bu sözleşme, ciddi bir insan hakları ihlali oluşturan bu sorunu en kapsamlı şekilde ele alan uluslararası bir antlaşmadır. Şiddetin önlenmesi, mağdurların korunması ve şiddet uygulayanların adalete teslim edilmesi, bu sözleşmenin temelini oluşturmaktadır. Sözleşme, kadınlara yönelik şiddeti bir insan hakları ihlali ve bir ayrımcılık türü olarak kabul etmektedir. Bu da her türlü şiddete yeterince tepki göstermedikleri takdirde devletlerin sorumlu konumda olduğu anlamına gelmektedir.

Bu sözleşme, toplumsal cinsiyetin tanımını yapan ilk uluslararası antlaşmadır. Bu, kadını ve erkeği yalnızca biyolojik olarak dişi ve erkek olarak kabul eden anlayışın yanı sıra, kadına ve erkeğe belirli roller ve davranış biçimleri atfeden ve toplum tarafından oluşturulmuş kategorilerin mevcudiyetinin de kabul edildiği anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalar, belli rollerin ve davranış biçimlerinin kadına yönelik şiddetin toplumda kabul görmesine katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Sözleşme, kadınların sünnet edilmesi, zorla evlendirilme, taciz, kürtaja zorlama ve kısırlaştırmaya zorlama gibi olguların bir suç olarak düzenlenmesi ve cezalandırılmasını öngörmektedir. Bu

da devletlere ilk kez bu suçları hukuk sistemlerine dahil etme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Sözleşme, kadınlara yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin işbirliği içinde üstesinden gelebilmek için bütün devlet kurumlarını ve hizmetlerini göreve çağırılmaktadır.

Devletin, tarafı olduğumuz Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesinin gerektirdiği tüm taahhüt ve sorumluluklarını acilen yerine getirip, sözleşmeyi hayata geçirmesini talep ediyoruz.

Kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi, şiddetin ve cinayetlerin durması için İstanbul Sözleşmesinin tekrar yürürlükte olmasını istiyoruz.

Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin İstanbul Sözleşmesine yönelik hukuksuz fesih kararının geri çekilmesini istiyoruz.

Şimdi susma zamanı değil, şimdi mücadele zamanı, şimdi başkaldırma zamanı.

Susmuyorum, korkmuyorum, itaat etmiyorum, mücadele ediyorum, başkaldırıyorum. Çünkü söyleyecek sözümüz, değiştirecek gücümüz var.

TMMOB'li kadınlar diyor ki, İstanbul Sözleşmesi yaşatır.

Sevgi, dayanışma ve umutla yan yanayız.

Şimdi, birinci konuğumuz, sevgili Canan Güllü'yü davet etmek istiyorum. Kendisi bize İstanbul Sözleşmesi ve devletin yükümlülükleri, İstanbul Sözleşmesi ile bu sorumluluklar neler ve devlet neden bu sorumluluklarından kaçmak istiyor, bundan bahsedecek.

İkinci konuğum da sevgili Prof. Dr. Yakın Ertürk. O da bize neoliberal krizin artçı sarsıntılarını anlatacak.

Ama ben birazcık da konuşmacılarımızı tanıyalım istiyorum.

Sevgili Canan Güllü, üniversitede ekonomi eğitimi gördü, bir süre kamuda çalıştı, yatırım danışmanlığı ve Azerbaycan'da sivil toplum örgütlerine danışmanlık yaptı. 31 yıldır kadın konularında sivil

toplum örgütlerinde aktivist olarak çalışmakta. Kadınların yerelde karar mekanizmalarında yer almaları için, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan, Kanada, İspanya ve ülkemizde seminerler düzenlenmesine ve “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konularında Zihniyet Değişimi İçin Değişim Yaratmak” adlı kampanyanın yürütülmesine katkı koydu. Cinsel istismarın bir türü olan ensest konusunda ülke genelinde saha çalışması yürüttü. Türkiye Ensest Atlası adlı bu çalışma sayesinde konu ülkede konuşulan bir söylem olarak gelişti. Kadınlara erkek şiddeti konusunda yasa yapım süreçlerinde çalışmalarda bulundu. Halen federasyon tarafından işletilen Türkiye’nin ilk acil yardım hattının çalışmalarına emek vermekte. Ülkede toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi ve şiddetten korunma mekanizmaları konusunda bilgilendirme çalışmalarında bulunmakta. 30 ilde İstanbul Sözleşmesinin uygulanması adına çalışmalar ve toplantılar düzenlenmesini ve bu illerde kamu kurumları, barolar, yerel yönetimler ve STK işbirliklerinin kurulması adına koordinasyon kurulları oluşturulmasını sağladı. Türkiye Büyük Millet Meclisine getirilen 18 yaş altı çocukların evlilikleri, kısaca “Tecavüz Önergisi” adıyla bildiğimiz konuda kurumuyla başarılı bir mücadele verdi. Nüfus yasa tasarısı gündeme geldiğinde, müftüye nikâh yetkisine karşı çıkışı nedeniyle, “Adınız üzerinde tahrip var” diyerek 2 yıl Türkiye Büyük Millet Meclisine girişi engellendi. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Karikatürlerde Kadın” kitabının yayına hazırlanmasına katkı koydu.

Aldığı bazı ödüllerden de bahsetmek istiyorum. Ödüllerinden en önemlisi, Atatürk Üstün Kadın Hizmet Ödülü. Diğeri, 2019 yılında Kanada’da aldığı İnsan Hakları Ödülü; bu ödülü kadına yönelik şiddete karşı yürüttüğü çalışmaları nedeniyle aldı. Çevre ve Sosyal Yardım Vakfı Altın Madalya Ödülü, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı İyi Yönetici Ödülü, kadına karşı şiddet konularındaki mücadelesi nedeniyle Yaşam Boyu Onur Ödülü. Canan Güllü’nün son aldığı ödül de 6 Mart 2021’de ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen Uluslararası Cesur Kadın Ödülü.

Canan Güllü, halen, 1976 yılında kurulmuş ve ülkemizin tek üst çatı örgütü ve 186 noktada 52 bin 500 kişinin üye olduğu Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonunun başkanlığını yapmaktadır.

Hoş geldiniz sevgili Canan Hanım.

CANAN GÜLLÜ (Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı)-
Hoş bulduk Ayşegül. Herkese, bütün arkadaşlarıma sevgiler, selamlar olsun. Bugün kadın gücünü bir kez daha ortaya koymak adına, neleri yaptık, neleri yapıyoruz, neleri sorgulayacağız, bu sorgulananlar içinde doğruları nasıl halka anlatacağız konularını konuşacağız. Beni konuk ettiğiniz ve zaman ayırdığınız için de çok teşekkür ediyorum.

Ufacık bir sunumla başlamak istiyorum.

Ben, çok uzun yıllar, 3.5 yıl sahada Uluslararası İstanbul Sözleşmesinin devletin yükümlülükleri bölümünü anlatmıştım; barolara, kadın hakları merkezlerine, Aile Bakanlığına, Jandarma'ya, yani sahada şiddetin tarafı olan kurumlara. Ama bir hatamız var ki, belki de zamanı yetiştiremedik, bunu halka anlatamamışız. Yani İstanbul Sözleşmesini imzalamak devlete ne yükümlülük getiriyor, bunu anlatmanın zamanıdır diye düşünüyorum. Sizlerle bulduğumuz birkaç toplantı daha oldu öncesinde, orada genel çerçevede İstanbul Sözleşmesinin geçmişten gelen sürecini anlatmış ve sözleşmenin yürüdüğü izleri aslında paylaşmıştım. Bugün ise bir değişiklik yaparak, bu yükümlülüklerin neler olduğunu anlatacağım. Yerel yönetimlerden de bu yükümlülüklerin neler olduğu konusunda vatandaşın aydınlatılması adına bunlara billboard'larda yer vermesi şeklinde yardım ve destek aldığımız bir süreçte bunları beraber paylaşalım istiyorum.

Biz, İstanbul Sözleşmesini kadına şiddetle mücadelede yeni ve güçlü bir enstrüman olarak tanımlamıştık. Bu nedenle de çalışmalarımızda, sahada hep bu söylemi kullandık ve bu söylem içinde de bu imzalamanın bir devlet için ne yükümlülük getirdiğini anlatmayı önemsedik. Bu yükümlülükler nelerdir, bunu bilelim ve biraz önce konuşan arkadaşlarımızın anlattığı olumsuzlukları yansıtan ve İstanbul Sözleşmesinin kaldırılmasına giden süreçte, devletin hangi yükümlülükten neden/niçin kaçındığını da böylelikle bir tablo olarak hepimizin gözünün önüne sermiş olalım istiyorum.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak, kadınların şiddetten arınmış yaşam haklarını sağlamak ve korumak üzere tedbir almak demektir.

Peki, bu tedbirler var mı bu ülkede? Hemen onu bir soru işareti olarak alalım. O tedbirler alınmış olsaydı, bugün kadın cinayetleri ya

da kadına yönelik taciz-tecavüz olayları ya da çocuk istismarından bahseder miydik, hatta bir adım daha ötesi, İstanbul Sözleşmesinden imzamızı çeker miydik?!

İstanbul Sözleşmesini imzalayan taraflar, şiddetin tekrarlanmaması ve şiddet içeren davranış modellerinin değiştirilmesi için programlar oluşturmak ve desteklemekle yükümlüdür.

Yani buna eğer imza attıysak, o imzanın sadece havasını atmak yerine, sahaya bir şekilde önleyici bir sürücü getirebilmek, yani bu konudaki mekanizmaları işletebilmek gerekir. Biz böyle bir mekanizma işlerliğini görmedik. Bu nedenle, İstanbul Sözleşmesi uygulansın diye sivil toplum örgütleri olarak ses yükselttik.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, kadın-erkek eşitliği, kalıplaşmamış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde şiddet içermeyen, çatışma çözümleri ve konulara ilişkin öğretim malzemesinin resmi müfredata eklenmesi demektir dedik.

Bu arada, ekran üzerine bazı çizimler geliyor, anladığım kadarıyla hack'leniyoruz. Bu süreç içinde ona da dikkat edelim.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, sürecin içinde...

Ekran üzerinde çizimlerle karalamalar devam ediyor.

Peki, sunumu karalayın, sunumu yok edin, problem değil, hiç problem değil, biz anlatabileceklerimizi her şekilde anlatabilecek derecede İstanbul Sözleşmesinin donanımına haiz kişileriz.

Devam ediyorum.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, Türkiye'de yaşamsal hakların idame ettirilmesine yönelik çalışmaların yapılması demek. Yani bu ülkede bir tecavüz önergesinin Türkiye Büyük Millet Meclisine getirilmemesi demek. Sığınakların sayısını artırmak demek, o sığınaklarda kalan kadınların daha farklı yer alabilmesi, daha uzun soluklu kalabilmesi, yaşamını devam ettirebilmesi demektir. Ama İstanbul Sözleşmesinin imzalanmasıyla üstlenilen yükümlülükleri devletin yerine getirmemesi, Türkiye'de kadın ölümlerinin artması demektir.

Hatırlar mısınız, 2008 yılı itibarıyla başlamıştır; veri bankasının olmadığı bu ülkede, 2008 yılından itibaren başlamıştır buna ilişkin toplanan veriler ve 2021 yılına kadar 3484 kadının katledildiği bir tablo var elimizde. Dolayısıyla, ne ekran görüntülerini silerek, ne bizim hafızamızda bunların kenara itilmesini sağlayarak, güncel konuları değiştirerek, İstanbul Sözleşmesi mekanizmalarının uygulanmadığını, aslında imza atarken geçmişte bu kararlılığı göstermekle beraber, yaşadığımız son 10 yıl içinde herhangi bir mekanizmada gelişme sağlamayan bir ülke haline geldiğimizi gizleyemezsiniz.

Türkiye'nin içinde bulunduğu konum ve koşullarda, bu sürecin Hükümet tarafından uygulanmayan sonuçlarını sürdürmeme kararlılığıyla devam ediyoruz.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, kültür, örf ve âdetler üzerine gitmek demektir. İstanbul Sözleşmesine göre, kültür, örf, âdet, gelenek, din veya sözde “namus”, kadına yönelik herhangi bir şiddet eylemi için mazeret oluşturamaz. Kültür, örf, adet neydi? Erken yaş evlilikle beraber, kadının yaşam içinde çalışmasına, istihdama yönelmesine engel olmak, kadını “kutsal aile” yapısı içine hapsetmekti. Kutsal aile yapısı içinde, dolayısıyla evin içinde 3 çocuk diyerek kadını beden politikalarına mahkûm etmekti. “Kadınlar sokakta yalnız yürüyemez” diyen sahte ve sanal bir din üzerinden yapılanma yaratmayı sağlamaktı.

İşte İstanbul Sözleşmesi genelinde baktığımızda, Türkiye’de uygulanmayan sürecin, uygulanmayan mekanizmaların bir açığı görüyoruz. Bununla ilgili geçmiş dönemden bugüne gelinen yolda işlevsel olarak yerel yönetimlerin de görevli olduğunu düşünmemiz lazım. Sadece hükümet politikaları değil, bu süreçte İstanbul Sözleşmesinin içinde bulunduğu koşullarda yerel yönetimlerin de görevini...

KOLAYLAŞTIRICI- Hocam, bir saniye.

Sunumu karalayan arkadaş, lütfen, burada hepimizin bunu izleme hakkı var, bundan vazgeç. Bir derdin varsa, çık ortaya, mertçe söyle.

CANAN GÜLLÜ- O mertlik ne gezer ki onlarda! Uzun yıllardır yaptıkları eylemsel çalışmalarla bizi korkutacaklarını sandılar sevgili Ayşegül. Biz korkmayız. Bir canımız var, o canın da bu ülke için feda olması noktasında gözünü kapatmış, yola giden arkadaşlarımız. Kimse bizi korkutamaz. 150 yıllık bir kadın mücadelesi var bu ülkede. Öyle dünden bugüne gelip, sanal din tüccarlığı yaparak, iktidarın rantından nasiplenerek, kadın politikaları üzerinden siyaset yapmak, görünmeden bu işi karalamak yerine, cesaretle çıkıp konuşmayı denesinler ki savunularını görelim. Savunuları olmadığı gibi, yüzleri de yok. Olmayan yüzleriyle bizleri herhangi bir şekilde korkutamazlar. Sanıyorlar ki o sunum olmadığı zaman ben konuşamayacağım. Ben bu işe 31 yıl emek vermiş bir kadını; sahalarda 8 kere Türkiye'yi gezmiş, 600 ilçe bazında bu ülkenin taşına, toprağına, dağına ismini yazdırmaktan öte, isimleri yazılı kadınların yanında olmuş bir kadını. Vazgeçsinler bu sevdadan, vazgeçecekler zaten. İstanbul Sözleşmesi, arkamdaki panoda olduğu gibi, yaşayacak ve biz kadınlar, anayasası eşitlik ilkeleriyle donanmış bir ülkede, 150 yıllık kadın mücadelesinin geldiği noktada birlikte yaşayacağız. Öyle korkuya verecek can yok, korkuya verecek güç yok. Eğitimsiz bırakarak, kadınları erken yaşta evlendirerek, kadınların sokağına çıkmasını engelleyerek, Covid var, karantina var diyerek ulusal bayramları, bu mücadeleyi ya da başlarken hepimizin örnek gösterdiği İkizdere'deki yaşları bizden katbekat yüksek kadınların mücadelesini engelleyebileceklerini sanan o küçük akıllara buradan yazıklar olsun diyorum. Tekrar ve tekrar söylüyorum, biz bu sözleşmenin peşini bırakmayacağız. Biz bu sözleşmeye, insan hakları ihlallerini yok ettiği için sarıldık. Biz bu sözleşmeye, medeniyete, çağdaşlığa giden süreci var ettiği için sarıldık. Ve biz, bir kişinin hukuksuz düzeniyle, bir insanın attığı imzayla bu sözleşmenin kaldırılmasını kabul edecek kadar yüreksiz değil, hukukun üstünlüğüne inanan kadınlarız.

Bu ülkede hukukun üstünlüğü nedeniyle Danıştay'a dava açıldığı, o davanın takibi gelmeden, daha henüz sonuç gelmeden bir gece yarısı, Resmi Gazete'de, hem de İnsan Hakları Kurulunun kurulduğunun da aynı sayfalarda yer aldığı bir Resmi Gazete'de yayınlanan bir kararnameyle İstanbul Sözleşmesinin kaldırıldığı

ilan edildiği bir zihniyet geriliğini yaşadık. Düşünün, bir sayfasında insan hakları ihlali olduğunu 18 yıl sonra kabul eden iktidarın kurduğu kurulun bilgileri var, öteki sayfada bir insan hakları ihlali olduğunu kendi ağzıyla söylemiş Sayın Cumhurbaşkanının bir tek imzasıyla, hukuk ihlali yapılarak kaldırılan İstanbul Sözleşmesinin kaldırıldığı ilanı var. Türkiye bu Türkiye değil. Onlar şu an belki kendilerince reklam dönemindeyiz diyorlar, ama Türkiye artık o reklam sayfasını kapattı. Türkiye bugün sokaklarında Covid nedeniyle kadınların yoksulluğu daha fazla hissettiği, aşıya ulaşamayan, üçüncü dünya ülkelerinin altına düşen, yönetilemeyen, yönetişimi yapılamayan, marketlerinde kadın pedinin, prezervatifin yasak olduğu, yani kadın olmanın artık yasaklandığı, birilerinin “Ben karar verdim, kadın olmanız da yasaktır” diyebileceği kadar akliselimden uzak bir süreçtedir.

Dolayısıyla, çok uzatmadan, belki İstanbul Sözleşmesinin maddelerini konuşarak tabana aslında yanışın ne olduğunu anlatmamızı engellemeye çalışıyorlar, ama şunu söyleyerek bitireyim:

Sevgili kırmızı çizgileri çizen arkadaşım, bu sözleşmenin sunumunu engelleyen yine de arkadaşım, bilesin ki, biz köy köy dolaşıyoruz. Senin farkında olmadığın o köylerin sokaklarında benim arkadaşlarım dolaşiyor. Her kapıyı çaldıklarında, o kadınlara, “Bak, senin hayatını kurtaran noktalar bu” diyerek; ideolojisi, dili, dini, ırkı ne olursa olsun, siyaset üstü bir yaklaşımla, İstanbul Sözleşmesinin diliyle, onu şiddetten arındıracak mekanizmanın ne olduğunu, kanuni haklarının ne olduğunu ve İstanbul Sözleşmesinin kaldırıldığı dilde söylense de hâlâ daha yürürlükte olduğunu, kime ne olursa olsun, ulaşamadığı her kapı için bizim kapılarımızın açık olduğunu, kolluğun görevini yapmak zorunda olduğunu, yapmayan kişinin takipte olduğunu tek tek anlatıyorlar. Ben bu gece saat 02.00’de, kamuda çalışan bir arkadaşımın uğradığı bir sosyal medya tacizini takip ediyordum. Ben bu sabah, bir arkadaşımın, kocasından aldığı darbeler nedeniyle, “Bir yerlere gidemiyorum, ben ne yapabilirim?” diyen acil yardım hattı mesajını cevaplıyordum. Yani bizi nereden kapatırsanız kapatın, nereden konuşmamızı engellerseniz engellemeye çalışın, biz o kadınların yalnız olmadığını, yanlarında olduğumuzu deklare etmeye devam edeceğiz.

Evet, daha fazla uzatmadan sözü hocama bırakayım. Daha sonra tekrar devam ederim.

Ama o kırmızı çizgileri çizen arkadaşa tekrar söylüyorum: Kırmızı benim rengimdir. Kırmızı, benim, bizim, kadınların mücadelesinin rengidir. Ve bu ülkede o kırmızı renk, o mücadele kazanacak arkadaşım.

Sevgiler olsun.

KOLAYLAŞTIRICI- Çok teşekkür ediyorum. Bizi hiçbir şey yıldırılmaz. Başta da hepimiz söyledik, mücadele kazandırır. Çok teşekkür ederiz Canan hocam. Zaten sorularımızla, diğer şeylerle bunu tamamlayacağımızı düşünüyorum.

Sevgili Prof. Dr. Yakın Ertürk hocama söz vermek istiyorum şimdi. Ama söz vermeden önce onun da özgeçmişini sizlerle paylaşmak istiyorum.

Prof. Dr. Yakın Ertürk, doktora derecesini Cornell Üniversitesinden almıştır. Öğretim üyesi olarak görev yaptığı Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden 2010 yılında emekli olmuştur. Eylül 2017-Mayıs 2018 tarihlerinde Rutgers Üniversitesinde, New Jersey’de konuk öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Akademik görevlerinin yanı sıra, kırsal kalkınma alanlarında uluslararası danışmanlık, Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Kurumu ve Kadının İlerlemesi Bölümü Direktörlüğü, Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörlüğü, Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi Üyeliği gibi çeşitli insan hakları izleme görevlerini yürütmüştür.

Prof. Dr. Yakın Ertürk şimdi bize neoliberal krizin artçı sarsıntılarından bahsedecek. Bana dedi ki, “İsminin böyle olmadığına bakmayın, ben bunu kadınlara bağlayacağım.”

Buyurun Yakın hocam.

Prof. Dr. YAKIN ERTÜRK- Herkese günaydın. İyi günler.

Bu kadar donanımlı kadınların bulunduğu bir platformda beni konuşmacı olarak davet ettiğiniz için teşekkür ederim.

Ne diyebilirim diye düşündüm doğrusu. Bu öyle bir konu ki, 1 senedir Türkiye’deki kadınların ve dünyadaki kadınların bir numaralı gündem maddesi haline geldi ve çok tartışıldı. Söylenecek pek çok şey var; Canan Hanım’ın da belirttiği gibi, bu konuda yapılan inanılmaz faaliyetler ve çabalar var.

Ben nasıl bir farklı bakış açısı getirebilirim diye düşündüm ve her zaman yaptığım gibi, olaya biraz daha tepeden bakarak, yani biraz daha kuramsal bir bakış açısıyla ilerlemenin daha anlamlı olabileceğine karar verdim. O ekrana çizgi atan arkadaş da eğer anlarsa benim konuşmama da çizgi atabilir. Ama şunu bilsin ki, korkunun ecele faydası yok.

Kuramsal çerçeveye geçmeden önce, kadın hakları konusunda Türkiye’nin yakın geçmişine kısaca bir bakalım istiyorum. Çünkü İstanbul Sözleşmesine giden yol neydi ve nasıl oradan çıktı, bunları iyi tahlil edebildiğimiz sürece stratejilerimizi de ona göre belirleyebiliriz diye düşünüyorum.

2003 yılı, çok uzun bir geçmiş değil, daha dün diyebileceğimiz bir dönem. Ben o yıl BM Kadına Yönelik Şiddet Raportörü seçilmiştim. O vesileyle yapılan bir sivil toplum toplantısında zamanın Kadından Sorumlu Bakanı Güldal Akşit de bulunmaktaydı. Kadınlar, kendisine, kadına şiddet konusunun Bakanlığın gündem maddeleri arasına alınmasını önerdi. Güldal Hanım ise kesinlikle böyle bir şeye gerek olmadığını savunarak, böyle reddiyeci bir tavırla bunun bir kamu meselesi olmadığını söyledi. Bu, aşına olduğumuz, bildik tartışmalar. Fakat bu uzun sürmedi. Çünkü gündem o kadar yoğundu ki. 2003 yılında CEDAW’a raporumuz sunulmuştu, dördüncü ve beşinci rapor sanıyorum; oradan gelen tavsiye kararları Türkiye’nin tartışma ortamına oturdu. Yine namus cinayetleri konusu Pekin+5 sürecinden itibaren öncelikli bir konu olarak uluslararası düzeyde de çok vurgulanan bir konuydu. Daha sonra bu konuda bazı farklı vurgulara doğru gittik, ama o detaylara girmeyeyim. 2005 yılında, yani 2 yıl sonra, “Bu, kamu meselesi değildir” denildikten 2 yıl sonra, bildiğiniz gibi, namus cinayetleri konusunda Meclis Araştırma Komisyonu kuruldu ve bu, kadına yönelik şiddet konusunun Türkiye’de bir siyasa konusu olması yönünde önemli adımların atılmasına yol açtı.

Tabii, burada parantez içinde şunu da söylemek gerekir: Mesele sadece kadına yönelik şiddet değil; mesele, onun dayandığı eşitsiz süreçler ve kadına şiddet konusunun nasıl yeni alanlara bizi sokabildiğiyle ilgili bir mesele. Yani gücü bir yerde oradan kaynaklanıyor diyebiliriz.

Bülent Arınç o dönemde Meclis Başkanıydı ve komisyonun raporunu, “Bugüne kadar yapılmış en önemli toplumsal araştırmadır” diyerek kabul etti. Bu, çok ilginç bir söylem. Çünkü aynı kişi daha sonra “Kadınlar gülmemeli” falan diye gayet yerici laflar da söylemeye başladı. Dolayısıyla, son derece tutarsız bir çizgiden söz ediyoruz.

2006’da, “Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ülkemizde de devam ediyor olması, yeni ve acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır” diye başlayan ve Recep Tayyip Erdoğan imzasını taşıyan Başbakanlık genelgesi tüm kamu ve özel kurum-kuruluşları kadına yönelik şiddet konusunda görevlendirdi. Devlet yükümlülüğü diye Canan Hanım’ın da sözünü ettiği konular böylece uluslararası hukuk çerçevesinde daha somutlu kazanmaya başladı. Hükümetin İstanbul Sözleşmesini sahiplenmesi, ilk imzacı olması, Meclisin çekincesiz onaylaması, bu sürecin bir devamıdır. Tabii, arka planda AB sürecini unutmamalıyım. Bu, insan hakları konusunda dinamik bir tartışma ortamı yaratmıştı Türkiye’de. TCK reformu keza öyle. TCK reformu bence Türkiye’de yakın tarihte yaşanan en zihin açıcı süreç olmuştur. Şu da bir gerçek ki, 2010-2011 yıllarında, Türkiye, Avrupa Konseyi dönem başkanlığını yürütüyordu. Dolayısıyla, son derece büyük bir sahiplenme söz konusuydu. Bakın, burada, devlet için, uluslararası bir hukuk süreci bir prestij kaynağı olarak anlaşılıyordu. Son derece dinamik bir dönemdi. Ve ben de bu dönemde, 2003’te şiddet raportörü olarak başlayıp, sonra, 2010’da Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi üyesi olmam nedeniyle sürecin özellikle uluslararası, yurtdışı düzeydeki gelişmelerini çok yakından izleme imkânı buldum.

Fakat bu çok kısa sürdü. Yani bu dinamizm ve hepimizin çok olumlu karşıladığı bu gelişmeler ne yazık ki kısa bir süre sonra ortadan kalktı. Ne Başbakanlık genelgesinin ruhu ve hedeflerinden eser kaldı, ne de İstanbul Sözleşmesini hayata geçirme yönündeki irade ve kararlıktan. Aksine, bildiğimiz gibi, daha önceki konuşmacıların

da belirttiği gibi, cinsler arası eşitliği reddedici bir anlayış kamu söylemine hâkim olmaya başladı.

15 yıl önce Türkiye şiddetle mücadelede neredeyse örnek gösterilecek bir ülkeyken, bugün kadınlara karşı açık bir savaşın ilan edildiği, lümpenliğin siyasette prim yaptığı bir ülke haline gelmesi, doğrusu, yanıt bekleyen bir süreç. Bu etik kaymanın nedeni nedir? Burada siyasi etikte ciddi bir kayış, bir geriye dönüş yaşanmıştır. Son 10-20 yılda ne oldu da, iktidar, “demokratik muhafazakâr” tanımıyla yola çıktığı çizgisinden vazgeçti ve muhafazakâr aşırı akımlara teslim oldu? Siyaset nasıl bu derece kaypak bir alan olabiliyor?

Kadın hakları konusunda baştan beri çelişkili bir yol izleyen iktidarın İstanbul Sözleşmesinden bir Cumhurbaşkanlığı kararıyla çekilmesi, daha derinlerdeki neoliberal artçı sarsıntıların yol açtığı küresel sağ popülist gelişmelerden bağımsız değildir.

Dönemin Başbakanının “Kürtaj cinayettir” çıkışıyla somutlaşan Türkiye’deki siyasi kırılma, özellikle kadın hakları konusundaki kırılma, son zamanlarda alınan Ayasofya kararları, barolarla ilgili yasa, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının tanınmaması, Gezi Parkı mülkiyetinin bir vakfa devredilmesi, rektör ve belediyelere kayyum atamaları, HDP’yi kapatma girişimi, Gergeroğlu’na yönelik muamele ve daha pek çok hak gaspı ve usulsüzlük, çok katmanlı popülist siyasi stratejinin parçalarıdır.

Bunları tek tek sayıyorum, daha pek çok şey sayılabilir ve benden önceki konuşmacılar da değindi bazılarına, bunlar çok önemli. Çünkü bunlar birbirinden bağımsız olaylar değil; tam tersine, son derece birbirine kenetlenmiş, bir popülist siyasi stratejinin parçalarıdır.

Pandemiyle daha da keskinleşen ekonomik kriz, Suriye savaşının etkileri, diğer ülkelerle yaşanan gerilimler, siyasi ve ekonomik bakımdan iktidarı istikrarsızlaştırmış ve oy tabanını sarsmıştır. Sorunu dış güçlerde ve onların içerideki yandaşlarında bulan iktidar, popülist politikalara ağırlık vererek, giderek sermayenin ve aşırı sağ taleplerin yörüngesine çekilmiştir. Ve feministler de bu süreç içinde Batı’nın beyinlerini çeldiği gruplar olarak reddedilmiştir.

Sağ popülist hükümetlerin ve güç odaklarının etkili olduğu Polonya, Macaristan, Hırvatistan, Bulgaristan gibi ülkelerde de tartışma konusu olması, İstanbul Sözleşmesini 2020 pandemi döneminde kadın hakları açısından çok temel bir uğraş alanı haline getirdi. Ve tabii, sözleşmeden çıkış konuyu daha da alevlendirdi.

Fakat ilginç olan şu ki, bu ülkelerde de, Türkiye'deki söylemlere benzer bir biçimde, "Dinimize ve kültürümüze aykırı" gerekçeleriyle sözleşme itibarsızlaştırılmaya çalışıldı ve örgütlü muhalefet siyasi güç kazandı bütün bu ülkelerde.

Burada ilginç olan şu: Bu iddiaları savunanlar, birbirlerinden çok farklı din ve kültüre sahip olan ülkelerdir. Hatta bazı konularda birbirlerine zıt çıkarlar içindedirler. Örneğin mülteciler konusu gibi. Onları ve okyanusun diğer yakasında bulunan diğer sağ popülist güç odaklarını benzer söylemlerde buluşturan nokta, neoliberalizmi çıkmaza sokan finansal kriz karşısında oluşan milliyetçi reflekslerdir. Küresel olarak yaygınlaşan kadın ve LGBTİ düşmanlığı, kürtaj yasağı, kutsal aile vurgusu vesaire, bu refleksin ideolojik ifadeleridir, yani bu refleksi kitleler nezdinde meşrulaştırma girişimidir.

Bugün dünyayı kasıp kavuran ve gelişmiş demokrasilerde dahi etkili olan sağ popülizm, neoliberal krize tepki olarak yükseldi. Kurumları nispeten daha kökleşmiş olan bu gelişmiş ülkelerde zayıf daha az olmuştur. Ama bizim gibi, eski tabirle geri kalmış ülkelerde, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde sağ güçler iktidarı ele geçirdi. Çünkü kurumlar çok kırılğan bir noktada olduğu için, bir baktık ki geriye herhangi bir tutabileceğimiz şey kalmamış. Türkiye'de bunun şokunu ordu nezdinde, yargı nezdinde çok net bir şekilde gördük.

Neoliberal politikalar, ekonomide yarattığı çöküntülerin ötesinde, toplumsal ilişkilerin ve dayanışma biçimlerinin çözülmesine de sebep oldu. Yıllardır, çevre, sağlık sistemi, tarım sektörü, kamu hizmetleri gibi pek çok alanı bozguna uğratan bu politikalar, pandemi sürecinde bütün çıplaklığıyla kendini hissettirdi. Pandemi pek çok krizi su yüzüne çıkarttı ve görünür kıldı. Neoliberal kriz, kadınlar açısından özellikle bakım krizi dediğimiz kriz ve nice başka krizler.

Tarih boyunca gördüğümüz üzere, tüm ekonomik krizlerde olduğu gibi, şu an yaşadığımız pandemi krizi de milliyetçi tepkileri

kamçılardı ve İkiz Kuleler'e yapılan saldırılardan beri yükselişte olan güvenlikleştirme eğilimlerini güçlendirdi. Otoriter devletler, pandemi fırsat bilerek, muhafazakâr, hatta gerici emellerini uygulamaya koydular.

Toplumsal cinsiyet ve cinsler arası eşitlik gibi ilkeleri hedef alan sağ popülist akımlar, aynı zamanda bu ilkelere normatif çerçeve sunan evrensel insan hakları sözleşmelerine ve kurumlarına da mesafe koydular, hatta açıktan açığa hedef gösterdiler diyebiliriz. Trump'un Dünya Sağlık Örgütü'ne yaptığı saldırı bir örnek olarak gösterilebilir.

Uluslararası işbirliğine en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde, "Biz bize yeteriz" söylemleri, sınırların kapatılması, sağlık malzemeleri ve temel gıda ihracatında rekabet ve kısıtlamaların yaşanması, multilateralizm dediğimiz çokuluslu diplomasideki krizi de derinleştirdi. Ki bizim açımızdan, özellikle kadın hakları açısından bu çok önemli bir sorun. Demokratik kurumların erozyona uğraması, devletlerin insan haklarına olan taahhütlerinin zayıflaması, güvenlikleştirmenin baskınlaşması, ırkçılığın ve zenofobinin yayılması vb. günümüz siyasi tablosunun yaygın özellikleri, insan hakları sistemini uluslararası işbirliği açısından tehdit eden temel bir unsur oluşturmaktadır.

Uluslararası insan hakları sistemine yönelik tepkilerin neoliberal krizle birlikte ortaya çıkması tesadüf değil. Zira, ironiktir ki, uluslararası insan hakları hukuku esasında bir neoliberal fenomendir. İnsan haklarının 1970'lerden itibaren yaygınlaşması, piyasa temelli küresel ekonominin yaygınlaşmasına denk düşüyor. Yani 20. Yüzyılın sonlarındaki bu yoldaşlık, neoliberalizm ile insan hakları arasındaki yoldaşlık, bazılarını, insan haklarının ekonomik eşitsizlik alanında neoliberalizmin suç ortağı olduğu değerlendirmesine götürmüştür. Ancak, bu iki olgunun kronolojik varoluşunu, yani aynı zamana denk gelmelerini bir nedensellik ilişkisi içerisinde ele almak, aralarındaki diyalektik ilişkiyi göz ardı etmek anlamına gelir. Birbiriyle çelişen bu iki yoldaşın varlık nedenini Soğuk Savaş sonrası dinamiklerinde aramak gerekir. Ama tabii, bu ayrı bir tartışma konusu, şu an buna girmek pek mümkün değil.

İnsan hakları, neoliberal eşitsizliklere karşı bir vicdani kaldıraç olagelmıştır. Hakların evrenselleşmesi ilerici amaçlar için kullanılmış

ve hak mücadelelerine meşru zemin oluşturmuştur. Ancak, küresel piyasa ve güç ilişkilerini değiştirmede ve eşitliği sağlamada başarılı olduğu söylenemez. Hatta ve hatta insan hakları konusunda tereddüdü olan eleştirmenlere güç veren bir olgu da, bazı ülkelerin insan haklarını gerekçe göstererek, dışarıdan ülkelere müdahale etmeleridir. Örneğin, ABD'nin Afganistan'a çıkışı, biliyorsunuz, kadınları, kadın haklarını korumak içindi, böyle bir söylemle Afganistan işgali meşrulaştırılmıştı. Bu da yine feministler arasında bir araçsallaştırma unsuru olarak eleştirilmişti. Dolayısıyla, insan hakları konusu mücadele açısından tabii ki son derece önemli; fakat dünyadaki eşitsiz yapılanma göz önünde bulundurulduğunda, bir araçsallaştırmaya da neden olabilmektedir.

Hak mücadeleleri sonucu, kadının insan hakları olsun, çevre hareketleri olsun, yoksullukla mücadele olsun, son 40 yılda kayda değer mekanizmalar oluştu. Ancak, uygulama hedeflerin hep gerisinde kaldı. En tartışmalı olan kadın hakları konusunda, bakıldığında, kaynakların, yani ekonomik eşitsizliklerin muhafaza ediliyor olması, kaynakların dağıtımında herhangi bir başarılı mekanizma oluşturulamaması söz konusu. Ve kadın hakları denildiği zaman da, ne yazık ki, şiddeti kadının ekonomik alandaki pozisyonundan soyutlayarak, bir mağduriyet, bir kurbanlık bağlamında ele alma eğilimleri son derece yüksek olmuştur. Hatta kadına şiddetle mücadelede ya kültürleştirme, yani “Bu, birilerinin kültürü olduğu için oluyor” anlayışı ya da “sapkın erkeklik, alkolik” vesaire gibi bireysel nedenlere bağlama eğilimi son derece yüksek olmuştur. Bunun bir nedeni de çoğu insan hakları belgelerindeki ayrımcılığın yasaklanması ilkesine dayanır. Bu kötü bir şey mi? Hayır. Ancak, ayrımcılığın yasaklanması, toplumdaki temel yapıyı çok da değiştirmeden ayrımcılık için müdahalelere imkân verebilir. Örneğin, kalkınma hedeflerine baktığımız zaman, biliyorsunuz, milenyum kalkınma hedefleri başarısızlıkla sonuçlandı. Daha sonra sürdürülebilir kalkınma hedeflerine geçildi. Bu ikincisinde birazcık daha yapısal eşitsizliğe vurgu yapan bir dil kullanılmış olsa da, yine hep ülke koşullarına uygunluk vurgusu yapılıyor. Yani dikkatli bir şekilde okuduğumuz zaman, hep mevcut statükoyu adeta koruyucu bir anlayış söz konusu. Ve bundan kurtaramıyoruz bir türlü. Çünkü

insan hakları sistemi de bir yerde hükümetler arası kurulların mutabakat metinleridir, bunu da unutmamız gerekir. Yani bunlar gökten inmiş şeyler değil.

İstanbul Sözleşmesi, bu açıdan bakıldığında, aslında önemli bir açılım getirmiştir. Kadına yönelik şiddeti, ayrımcılığın ötesinde, yapısal eşitsizlik temelinde tanımlayarak, mevcut mutabakat metinlerine kıyasla bir adım daha ileriye geçirmiştir. Bu, İstanbul Sözleşmesinin hem gücünü, hem de kırılgenliğini içeriyor. Güçlü olması, insan hakları savunucuları açısından bir avantaj; çünkü eşitsizliğin temeline inme imkânımız var. Ama kadın hakları karşıtları açısından da tehlike gittikçe daha yaklaştığı için bir karşı geliş oluyor. Yani İstanbul Sözleşmesine bu kadar fırtınaların kopartılması, bence, düzen açısından, statüko açısından tehlikenin çok daha yaklaşmasıyla ilgili bir şey.

Diğer taraftan, uluslararası hukuka göre hak taleplerinin muhatabı devlettir. Ancak, küresel neoliberal politikalar, bir taraftan devletin denetim kapasitesini zayıflatarak, devleti hak talepleri karşısında neredeyse işlevsiz bırakmıştır; diğer taraftan ise devletin yükümlülük sınırları dışında kalan tahakküm alanları yaratmıştır. Mesela silah ticareti gibi, kadın haklarını doğrudan etkileyen alanlar, uluslararası hukukun ve devlet yükümlülüğünün neredeyse dışında kalmaktadır. Çünkü uluslararası hukuk daha çok ulusal devlet ve sınırlarıyla tanımlanan bir anlayış. Sınır ötesi sorumluluk kavramı her ne kadar tartışmanın odağındaysa da, bu yönde güçlü mekanizmalar henüz oluşabilmiş değil, dolayısıyla insan haklarının oldukça zayıf bir halkasını oluşturuyor. Bu bağlamda bazı ülkeler feminist dış politika benimsediler. Bunu önemsiyorum. Her ne kadar şu anda bu sorunların üstesinden gelecek bir durumda olmasa da, ulus ötesi sorumluluk konusunu daha ileriye götürmek için önemli bir adımdır diye düşünüyorum.

Bu bağlamda, küresel neoliberal kapitalizmin, kadının insan hakları açısından özellikle çelişkili, hatta paradoksal bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Birbiriyle uyumsuz ayrılıkları vardır. Bu da hak mücadelesinin devam etmek zorunda olduğunu gösteren bir faktördür.

Hak tesisinde muhatabın kim olacağı, neresi olacağı konusu bir sorunsaldır. Çünkü her ne kadar muhatap devlet olarak görülse de, hak ihlallerinin sınırları devleti aşmaktadır. Dolayısıyla, bizler için, yani kadın hakları savunucuları için, uluslararası işbirliği ve çok taraflı karar süreci son derece önemli bir olgu. Biz multilateralizm'a sahip çıkmak zorundayız. Her ne kadar bugün multilateralizm'da kendi içinde kriz yaşıyor ve dünyadaki yeni gelişmelere yeterince yanıt veremiyorsa da, biraz kafamızı kurcalamamız gereken yer, uluslararası düzeyde nasıl bir yeni örgütlenme, bu konuya eğilme zorunluluğumuz var.

Neoliberal kriz ve beraberinde gelen sağ popülizm, dünyanın çeşitli yerlerinde bağımsız kadın protestolarına neden olmuştur. Bu, tabii ki iyi bir haber ve feminist mücadelenin tabanının böylece genişlediğini görüyoruz. Bu açıdan bakıldığında, krizler dönemi, bu hareketlerin feminist bakış açısını veya feminizmin radikal ve özgürleştirici niteliğini tekrar harekete geçirerek dönüştürücü bir güce sahip olması için bir fırsat olabilir. Yani her ne kadar pandemi dönemi pek çok mağduriyet getirmişse de, bu çelişkiler bağlamında ve sağ popülizmin kadınları tekrar sokaklara döken gelişmelere sebep olması nedeniyle bir fırsat olarak düşünülebilir.

Bu bağlamda, kadın hareketi, ataerkine yönelik mücadelesini sürdürürken, cinsiyet eşitsizliği sorununun kadının bireysel tabiliğine, yani kadının ikincilleştirilmesine ilaveten yapısal ve sistematik süreçlerden kaynaklandığı bilinciyle, kapitalizme karşı eleştiriyi de hesaba katmak zorundadır. Yani bizim feminist vizyonumuz ve stratejimiz, bugün çok daha kapsamlı, ataerkini keşiştiği diğer tahakküm sistemleriyle birlikte tasarlamayı gerektirmektedir. Bunu yaparken, tabii, feminist hedefleri ikincilleştirmeden, diğer ilerici hareketlerle dayanışmanın zeminini oluşturmak gerekiyor.

Burada bir parantez açmak istiyorum. Tabii, bu benim söylediklerim yeni şeyler değil, sürekli tartıştığımız konular. Ama bu tartışılırken, birçok kimse, kadınların erkekleri de bu sürece katması gerektiğini vurguluyor. Ben buna biraz temkinli bakıyorum. Erkeklik konusunu ta 2003 yılında inceleyen ve BM gündemine taşıyan birisi olarak, orada bazı tehditlerin ve yeni tuzakların yer aldığını gördüm.

Erkekleri özgürlük savaşına davet etmek kadınların görevi olmamalı. Erkekler bu tahakküm sisteminde kendilerinin nasıl ezildiğinin bilincine vararak bu sürecin içinde olmalılar. Aksi takdirde, biz onlara, “Gelin, bize destek olun” çağrısı yaptığımız zaman, yine bu tabilik ilişkisini yeniden üretiyoruz demektir. Dolayısıyla, bu yönde bir sürü hareketler çıktı ve ben, doğrusu, bunlara biraz mesafeli davranıyorum. Erkekliğin kendi kendisini deşifre ederek, kendi mücadele sistemini ve biçimlerini oluşturması gerekiyor, işte orada işbirliklerinin kurulması anlamlı olabilir diye düşünüyorum.

İstanbul Sözleşmesine dönecek olursak; Türkiye’nin sözleşmeden çekilme kararı, çok daha derinlerdeki çözümlerin, kırılmaların sebep olduğu siyasi istikrarsızlıkların bir yansımasıdır diye düşünüyorum. Aynı, kadına yönelik şiddet olgusunun bütün bu çabalara rağmen durdurulamaması ve gittikçe daha da yüksek düzeylerde ortaya çıkmasının ataerkinin istikrarsızlaşmasının bir sonucu olması gibi. Kandiyoti’nin konuşmasını dinleyenler bilir, o da buna erkekliğin restorasyonu süreci diyor. Ama ben erkekliğin ataerkinden bağımsız bir şekilde algılanabileceğini düşünmüyorum. Çünkü ataerki hâlâ hayatta ve her ne kadar can çekişiyorsa da bu çelişkiler ondan bağımsız düşünülemez. İstikrarsızlaşan iktidarın gittikçe otoriterleşmesi ve insan haklarını kendi bekası için siyasi pazarlık konusu haline getirmesi, hak ihlallerini Türkiye’de ve başka ülkelerde de sistematikleştirmektedir. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi dinci sağla, HDP’nin kapatılmasının önünün açılması ise milliyetçi sağa birer hediye olmuştur. İktidar açısından günü kurtarır mı bunlar, bilmiyorum; ama bu tavizler esasında Türkiye Cumhuriyetinin demokratik ve laik ilkelerine bir meydan okumadır ve son derece tehlikeli bir rejim değişikliğine davetiye olduğu kesindir.

Diğer taraftan, Hükümetin, İstanbul Sözleşmesinden çekilme kararı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarını tanımaması, çağdaş dünyayla bağını kopararak, ülkeyi adeta Soğuk Savaş dönemi koşullarına doğru sürüklemesi anlamına gelmektedir. Ve bugün kadınlara karşı bir cephe oluşturmuş olan kimseler, inanın, bu süreçten kazançlı çıkmayacaklardır. Çünkü Soğuk Savaş dönemi, hakların zikredilmediği bir dönemdi, devlet otoritesinin hiçbir denetime tabi tutulmadığı bir dönemdi.

Tabii, burada pandemi sonrası küresel güç dengelerinin nasıl evrileceği önemli. Bu yönde çeşitli senaryolar mevcut. Bazılarına göre, neoliberal ekonomi bazı ufak tavizlerle kurtulup yoluna devam edecektir.

Üretim ve yeniden üretim süreçleri demokratikleştirilmedikçe, yani kapitalizm ehlileştirilmedikçe, güvenlikleştirme ve yeni otoriterleşme eğilimlerinin de güç kazanacağını ve milliyetçi-devletçi çözümlerin pekişeceğini düşünüyorum. Sosyal politika ve uluslararası işbirliğine öncelik veren yaklaşımların dengeyi daha adil ve kalıcı çözümlere doğru çevirebileceğini de burada vurgulamak isterim. Yani bu da güçlü bir ihtimal dahilinde. Özellikle pandemi döneminde bakım krizinin ortaya çıkmış olması, erkek normu olan “ekmek parası kazanma” modelinin biçimlendirdiği ana akımı artık sarsmış durumda. Dolayısıyla, ana akımın, hâlâ, “Kadınları o ana akıma sokacağız ve ona entegre edeceğiz” diye uğraşmak yerine, bakım ekonomisi odaklı yeni bir ana akım örgütlenmesi modeline ihtiyaç vardır.

Şunu da söylemek gerekir ki, Türkiye özelinde, sözleşme olsun ya da olmasın, geriye dönüşü olmayan bir şekilde eşitlik ve hak bilinci gelişmiş durumda bu memlekette. Ve değişim için bu bir potansiyel ve bir güçtür. Dolayısıyla, biz stratejilerimizi belirlerken, bu bütüncül faktörleri de göz önünde bulundurarak, evet, İstanbul Sözleşmesi için mücadelemizi sürdüreceğiz; ama buna karşı olan örgütlü saldırıların nereden geldiğini iyi tespit ederek, oralarda da stratejiler geliştirerek, yeni hedefler, somut hedefler oluşturmak, toplumdaki kutuplaşmayı bir değişim potansiyeline dönüştürmek gerektiğini düşünüyorum.

Umarım çok fazla teorik kaçmamıştır, bazı anlamlı şeylere değinmişimdir. Teşekkür ederim.

KOLAYLAŞTIRICI- Yakın hocam, çok teşekkürler. Bana yarım saat çok uzun demiştiniz; ben de, konu çok geniş aslında, konuştuğumuzu konuşsunuz demiştim.

Prof. Dr. YAKIN ERTÜRK- Evet, hocalar böyledir. Siz bakmayın öyle dediğime, biz konuştuğumuzu konuşuruz.

KOLAYLAŞTIRICI- Ama gayet güzel konulara değindiniz. Çok teşekkür ederiz.

Biliyorsunuz, artık hukuk kalmadı bu ülkede. İstanbul Sözleşmesi yeniden gündeme gelsin, tekrar geçerli olsun diyoruz; ama İstanbul Sözleşmesi burada geçerliyken de ne kadar uygulanıyordu?! Çünkü Türkiye’de hukuk sistemi değışti, laiklik artık ikinci plana atıldı, gericilik başta. Şimdi burada bizim yaşadığımız şey bile bir tacizdir, tecavüzdür, bir sapkınlıktır aslında. Yani bunları biz artık yaşıyoruz. Burada bu konunun konuşulmasına bile tahammül edilemiyorsa; mühendislerin, mimarların, şehir plancılarının olduğu böyle bir ortamda buna bile tahammül edilemiyorsa... Gerçekten korkutucu şeyler var. Özellikle bu küresel salgın döneminde, Kod29’larla insanların işten çıkartılmaları, yönetim biçimimiz, tek adam rejimi, çok sıkıntılı durumlar var. Bu beni korkutuyor açıkçası, buradaki pek çok arkadaşımı da korkuttuğunu düşünüyorum. İçimizde, kadın olup da herhangi bir şiddete, herhangi bir tacize maruz kalmayan yoktur diye düşünüyorum.

Canan hocama tekrar söz vermek istiyorum. Sunumunu açmayı tekrar denemesini rica edeceğim. Çok uzun bir sunum değil. Ama bu arada, halen aramızda mı bilmiyorum, bizim meslektaşımız, jeoloji mühendisi, CHP Milletvekili Müzeyyen Şevkin de bizimle birlikteymiş, kendisine de bir merhaba demek istiyorum buradan. Umarım orada daha fazla sesimiz olurlar. Ondan sonra da sorulara geçeceğim. 13.15’te tamamlamamız gerekiyor bu oturumumuzu.

Buyurun Canan hocam.

CANAN GÜLLÜ- Çok teşekkür ediyorum.

Hem hocamızı dinleyip literatüre ve genel çerçeveye ilişkin bakış açımızı geliştirdik; ama hem de, arka tarafta, sizin de dediğiniz gibi, hâlâ konuşmaya tahammülü olmayan insanların varlığıyla mücadelenin enerjimizi tüketme yönünde bizden bir şeyler çaldığına tanıklık ediyoruz. Ama tekrar söyleyeyim, hiçbir şey bizi yolumuzdan çeviremeyecektir. 150 yıllık bir kadın mücadelesinin bir halkası olarak ben ve arkadaşlarım, bunun devamının daha ileri yıllara, ama mücadelenin farklı kazanımlara doğru gitmesinin temini için yolumuza devam edeceğiz. Çünkü mücadele kazandırır diyoruz.

Yine yükümlülükler bölümünden devam etmek istiyorum. Sanırım buralarda bir yerde kalmıştık.

İstanbul Sözleşmesi, kadın-erkek eşitliği, kalıplaşmamış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde şiddet içermeyen çatışma çözümleri gibi konulara ilişkin öğretim malzemesi resmi müfredata ve eğitimin her seviyesine eklenmelidir der. Der de, Türkiye’de, biliyorsunuz, Milli Eğitim Bakanlığının ETCEP Projesi yayından kaldırıldı. Kaldırılmasının yanı sıra bir ihlal daha yapıldı, o da şu: Anayasamız aslında uluslararası sözleşme olarak kabul eder İstanbul Sözleşmesini. Ama Sayın Cumhurbaşkanı, bundan önce, yine bir Resmi Gazete beyanıyla, Milli Eğitim Bakanlığının toplumsal cinsiyet eşitliği faaliyetlerinde bulunmaması yasağına imza atmıştı. Yani bir taraftan biz sözleşmeyi imzaladık diye hava attık, ama öte taraftan da uygulanmaması yönünde elimizden gelen her şeyi yapmaktan kaçınmadık.

Yine dedik ki, İstanbul Sözleşmesine göre, kültür, örf, âdet, gelenek, din veya sözde “namus”, kadına yönelik herhangi bir şiddet eylemi için mazeret oluşturamaz. Bu anlamıyla, bunun karşısında zihniyet dönüşümünü sağlamak zorundayız dedik. Ama aynı anda 2016 yılında, biliyorsunuz, adına bizim kısaca “Tecavüz Önergesi” dediğimiz, erken yaşlarda evlilik yapmış kişilerin faillerine af getirilmesi gayretlerine Adalet Bakanı bizzat önderlik etti. Benim 2 yıl Meclise giremememe sebep olan şey işte buydu. Ardından da müftüye nikâh yetkisi hikâyesi gelmişti. Ama İstanbul Sözleşmesinin söylediği hareket buyken, hareketin karşı tavrını alan da yine bu ülkedeki iktidar.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak, kadınlara yönelik ayrımcılığı gerekirse yaptırım uygulayarak yasaklamak demektir. Var mıydı, görebildik mi böyle bir yaptırımı? Üstelik o ayrımcılığın yasaklanmasına yönelik çalışmalar, onlarca istihdam alanında yapılan sınavlarda kadınlara çok net bir şekilde ayrımcılık yapılarak tamamen boşa çıkarılmıştır. Bir tanesini davaya taşıdığım için çok net biliyorum, Ege’nin bir ilindeki tarım kredi kooperatifinde yapılan sınava 150 kişi girer, neredeyse 75’i kadın, 75’i erkektir, 90 kişi alınır, bunlardan sadece 1 tanesi kadındır, geri kalan 89 tanesi erkektir.

Sadece bir örneğini verdim, içinde olduğumuz için. Böyle bir sürecin içinde bu yaptırımları da hayata geçirmeyen, önleyici politikalar geliştirmeyen bir ülkede yaşadığımızı unutmayalım.

İstanbul Sözleşmesine göre, taraflar, kadına şiddetin önlenmesi ve saygının artırılması için politika hazırlanmasına medyanın da katılımını teşvik etmelidir. Yani hasbelkader değil, şansızlık işte, bir kere izlemek zorunda kaldım, sabah kuşağı politikası bence o, başka bir şey değil. O, Türkiye’deki içinde bulunduğumuz koşulları ve konuları anlatan bir tarzıdır. Medyanın bu konuda destekleyici olmak yerine, o 2 saatlik zaman diliminde toplumsal cinsiyet eşitliğini anlatmak yerine, daha çok ayrıştırıcı bir politikayla kadınları mağdur eden, bu mağduriyetin sebebinin de aslında kadınlar olduğunu beyinlere zorlama olarak yerleştirmeye çalışan bir yayın politikacılığı vardı.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, mağdurun insani haklarına ve güvenliğine odaklanmak demektir. Mağdurun insani haklarına ve güvenliğine odaklanılmadığını biliyoruz. Siyasi iktidar bu süreç içinde kollukta, yargıda bunu yaşarken, Covid19 döneminde mağdurun insani haklarına, yaşam haklarına da bu güvenliği sağlamadığına tanıklık ettik. Ki o çok daha fazla ilerlemiş şekliyle İstanbul Sözleşmesinden sonra karşımıza çıkıyor ve kolluk, “Artık seni koruyamam, böyle bir sözleşme yok” diyor.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, ikincil bir mağduriyeti önlemek demektir. İkincil mağduriyet şu: “Senin yüzünden oldu. Yani senin giydiğin elbiseden, senin saçını sallamandan, kırmızı rujundan, davranış modelinden dolayı tecavüze uğradın sen” ya da “Sen yemeği yapsaydın da adam eve geldiğinde bu şiddeti sana uygulamasaydı”, “Sen ona güzel davransaydın, güler yüzlü davransaydın...” gibi, zaten mağdur olan kadın ya da çocuklara ikincil mağduriyetle sorumluluğun yüklenmesine ve “Bu çocukları da kadınlar doğurmuyor mu?!” gibi bir dille bunun yaygınlaştırılmaya çalışılmasına tanıklık ediyoruz. Bu nedenle, biz, “Değişim Yarat”ta toplumsal zihniyetin değişmesine gayret etmiştik ve etmeye de devam ediyoruz.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, şiddet mağduru kadınların güçlenmesini ve ekonomik bağımsızlığını hedeflemek demektir. Yani

İstanbul Sözleşmesini okuduğumuzda karşımıza çıkan, aslında insanca yaşamının özel noktaları. Ama bu özel noktalar bilinmediği için, birkaç tane kendini bilmezsin, hani son anketlerde de gördüğümüz üzere, yüzde 6 oranında karşı çıkanların kendi dünyalarında hayal kurduğu, “Aileyi tahrip eder, eşcinselliği özendirir” falan diyerek, LGBTI kişiler üzerinden, onları mağdur eden, onları sistemin içinden dışına göndermeye çalışan bir dili, bir üslubu gündeme getirirler. Oysaki şiddet mağduru kadınların güçlenmesi, yani sığınak sayısının artırılması, o sığınağa gelen kadınların ekonomik olarak bağımsızlığının hedeflenmesi, çalışabiliyorsa ona iş imkânının sağlanması, konut tahsis edilmesi, konutla beraber çocuklarının eğitim hakkından yararlandırılması, çalışmadığı sürece evin bakımı için ona bir tahsisatın yapılması, yani bu anlamıyla kadını işgücüne katmak adına daha fazla gayretin sarf edilmesini sağlayacak önlemleri bekledik. Ama bu önlemleri Kadın Dernekleri Federasyonu olarak biz yapıyoruz. Yani yukarıdan başlaması gereken politika sivil toplumla aşağıdan yukarıya doğru tırmanıyor.

İstanbul Sözleşmesine göre, taraflar, her türlü şiddetin tanığı çocukların hak ve ihtiyaçlarını dikkate almak, onların yararını göz önünde bulundurmakla yükümlüdür. Peki, ne yapılıyor? Daha geçen hafta yaşadık mesela, Konya’da, ensest mağduru çocuğu, yargı, özellikle faili affederek, aynı hane içinde onunla yan yana koydu. O çocukların sorgulanırken, sorgulama süreçlerinde yaşadıkları istismarı defalarca anlatmalarını sağlamak da yine çokça gördüğümüz bir durum. Antalya’da bir çoklu istismar olayımız vardı, yaklaşık 18 çocuğun mağdur olduğu. 18 çocuk için 18 ayrı mahkemede dava açıldı. Birleştirilmiş dava değil, ayrı ayrı 18 dava ve 18 mahkemede de bir çocuğun gidip teker teker bu olayları anlatması. Burada nerede bir fayda görürsünüz? Bu, fayda değil, daha çok eziyet. Yani çocuğun erken yaşta o travmayı atlatabilmesi yönünde aldığı pedagojik desteğin de, rehabilitasyonun da aslında işe yaramadığına tanıklık ediyoruz. Tüm bunlarla beraber, önümüze çıkan tabloda, İstanbul Sözleşmesinden çıkmakla bu hareketlere daha da meydan verildiğini görmekle beraber, aslında sözleşmenin imzalanmasından bu yana da uygulanmadığını ve bizlerin bunu defalarca söylediğine de tanıklık ediyoruz.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, mağdurlara tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışma hizmetleri sunacak, uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz veya cinsel şiddet yönlendirme merkezleri kurmak demektir. Bu sadece devletin görevi değil, burada yerel yönetimlere de bu görev düşüyor. Dolayısıyla, bu danışma hizmetlerini sunma sürecine kadar Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu olarak acil yardım hattımızı bu protokollerin yapıldığı belediyelere sunduk. Buralarda tecavüz kriz merkezlerinin açılması, yönlendirme merkezlerinin açılması için girişimlerde bulunduk. Çünkü tecavüz çok önemli bir olgu. İçilen bir bardak suyun o süreç içinde, 12 saat içinde bütün izleri yok ettiği bilinirken, bu konuda en ufak bir kaygının bile taşınmadığı, kolluk kuvvetleri önünde boşa geçirilen zamanla delillerin toplanamadığı ya da o tecavüz kiti dediğimiz, Adalet Bakanlığınca çok pahalı bulunan o kitin alınmaması nedeniyle delillerin toplanamadığı bir ülkede yaşıyoruz. Ama İstanbul Sözleşmesi bu noktada çaba sarf edilmesini istiyor.

Ve en önemlilerinden biri, ülke çapında 7/24 hizmet verecek ücretsiz telefon yardım hattı kurmaktır. Biz, 6284 sayılı Yasada Alo 183'ün sadece spesifik olarak şiddet hattı özelinde kurulmasını önermiştik, orada çalışacak psikolog arkadaşların Bakanlıktan kadrolarını bile tartıştığımızı hatırlıyorum ben. Ama bu kurulan Alo 183 hattı, Sayın Bakanın da söylediği üzere bir destek hattına dönüştü. Yani yaşlıya, şehit ve gazi yakınına, engelliye hizmet veren bir hatta dönüştü. Biz spesifik bir hayat kurtarıcı hattan bahsederken, karşımıza çıkan şey bambaşka bir şey oldu. Hattı aradığınızda, karşınıza çıkan kişinin, "Evli misiniz, boşanmış mısınız?" sorularına bile muhatap kalarak, boşanmışsanız hizmeti alamadığınız bir şiddet mağduriyetini yaşadık. Şu an Türkiye'de 7/24 hizmet veren ve tam profesyonel olarak karşılığında şiddet eğitimi almış acil yardım hattı işleten bir kurum olarak diyoruz ki, son dönemde, İstanbul Sözleşmesinden çekilme kararından sonra, yüzde 35 oranında çağrımız azaldı, artık kadınlar kolluğa gitmek istemiyorlar. Arkadaşlarımdan da söylediği üzere, yargıda tedbir kararlarında alınan süre zaten uzun zamandır 6 aydan 10 günlere düşmüştü, onların da alım süreçleri gitti. Aslında görevin yapılmadığının delillerini sunuyorum ben. Bu nedenle kırmızı çizgiyle bu bilinmezliğe itmeye çalıştı arkadaşlar bizleri.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, şiddet sonrası iyileşmeyi kolaylaştıracak yasal ve psikolojik danışmanlık, mali yardım, konut, eğitim-öğretim ve iş bulma desteği gibi hizmetleri sağlamaktır. Bakın, bu saydığım her şey bir mağdur kadının yaşadığı travmaların toplum önündeki birikimi. Yani maddi yardımı yoksa ne yapacak? Bir kere verebiliyorsunuz sivil toplum örgütü olarak. 6284, bu maddi yardımın sürdürülebilir olmasını, kira yardımı, gıda yardımı, kreş yardımı gibi yardımları veriyor. Ancak, bunu takip edebilen, bunun peşini bırakmayan arkadaşlara bu geliyor. Şiddet önleme izleme merkezinden sonra sığınağa giden kadın için bunların tamamının yapılabildiğini düşünseniz, 82 milyon Türkiye, 6 milyon da mültecisi var, 88 milyon için 3482 kapasiteli sığınağımız var. Bu sığınaklarda çalışan arkadaşların liyakat esasına göre çalışması gerekirken, yandaş torpil hikayesiyle, konuların uzmanı olmayanların çalıştığını da düşündüğünüzde, tüm bu görevlerini yine yapmamış oluyor Türkiye Cumhuriyeti Devletinin iktidarı, hükümeti.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, bir şiddet eyleminin daha gerçekleşeceğini öngören herhangi bir kimsenin bununla ilgili kuruluşlara bildirmesini tespit etmek demektir. yani kamu spotlarının daha sık, daha fazla yaygınlaşması. Covid19 sürecinde medyada bu eylemi hiç görmedik mesela. Ondan önce çekilen kamu spotları ise merhamet ve vicdana dayanan, neredeyse “Aman, vurma, elin incinmesin” söylemine gidecek kamu spotlarıydı. Ancak, kamu spotlarının söyleyebileceği eylemin içinde İstanbul Sözleşmesinin görevlendirmesini bulamadık. Covid19’da kadınlar sığınağa alınamadı, kadınların o sığınağa alınabilmesi anlamında önlerine setler çekildi, travma olarak gidebilecekleri oteller ayarlanamadı, ulaşabilecekleri kolluk kuvveti için kodlar eriştirilemedi. Eylemin önlenmesi adına tüm bunların hiçbirinin gerçekleştirilmemesi, bildirimde yandaki kişinin teşvik edilmemesi, yani ihbar yükümlülüğünü yapmaması, Kadir Şeker olayında olduğu üzere, müdahale eden hapisle cezalandırılır sonucunu getirdi. Ki tüm bu olaylardan sonra kim o ihbarı alıp da, “Aman, başıma ne gelirse gelsin” der?! Ancak, yine de tüm bu süreç içinde bizim acil yardım hattımızda komşu ihbarının arttığı bir süreç de var, tam o karantina-kapanma dönemlerinde. Biz, ihbarı yapanın yükümlülüğünü kendi

üzerimize alıp isimlerini bildirmediğimiz için, bu anlamıyla bir güvence hissettikleri için, Kişisel Verilerin Korunması Kanununa göre güvenceyi hissettikleri için bize başvuruyorlardı. Bunları anlatmaya da devam ediyoruz.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, tehdit, korkutma veya zorlamayla kişinin psikolojik bütünlüğüne ciddi zarar veren kasıtlı davranışları cezai suçlar olarak değerlendirmek demektir. Yani kabaca ısrarlı takip dediğimiz, sosyal medyadan, tanımadığınız, platonik olarak sizin hayatınıza zarar veren, sizi tehdit eden, mesajlarınız üzerine eklemeler yaparak, onlar üzerinden sizi tehdit edip hack'leyerek -biraz önce yapılan gibi- resimleriniz üzerinden şantaja giden kişilerin bu fiillerine ilişkin ısrarlı takip şeklinde kanuni olarak tanımlama yapamadık. Dolayısıyla, kolluğa giden insanlar, “Ben bu suçları yapanları şikâyet ediyorum” diye defalarca dedikleri halde, o suçlara herhangi bir ceza verilemedi. Çünkü bunun tanımlı bir suçu yoktu. Nihayetinde, en son, hatırlayacaksınız, geçtiğimiz aylarda İnsan Hakları Kurulunun ilk yapacağı iş, ısrarlı takibe ve Türk Ceza Kanununda kadına şiddete tanımlı suçların ihdas edilmesi diye söylendi, bu noktaya geldik.

İstanbul Sözleşmesi, tüm bu sürecin içinde, herhangi bir organıyla veya bir cisimle bir başka kişiyle rızası olmadan cinsel nitelikli eylemlerde bulunma, kişiye karşı rızası olmaksızın diğer cinsel nitelikli eylemlerde bulunma, rızası olmayan bir kişinin üçüncü bir kişiyle cinsel nitelikli eylemlerde bulunmasına neden olmanın da önlenmesi ve cezalandırılması şartını getiriyor. Hatırlar mısınız bilemiyorum, cinsel konuda tecavüze yeltenen, ama tecavüz esnasında ereksiyon olmadığı için olayın tamamlanmadığı saikiyle herhangi bir cezaya çaptırılmayan faillere de tanıklık ettik bu ülkede. Oysaki doğru çalışılmış olsa bu cümle herhangi bir şekilde karşımıza çıkmayacak.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak demektir. Ama yine 2016'daki Adalet Bakanlığının önümüze getirdiği “Tecavüz Önergesi”yle, Covid19'da Avrupa'da erken yaş evlenmede birinci sıraya yükseldiğimizi, yani bu başarıyı, onlara göre

başarı, bize göre utanç tablosuna tanıklık ettiğimizi de söylemek istiyorum. TCK 103. Madde, İstanbul Sözleşmesinden çıkış sonrasında karşımızda duran bir başka sorun, tıpkı nafaka sorunu gibi.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, sorumlu kolluk kuvvetlerinin mağdurlara yeterli ve hızlı koruma imkânlarını sunmasını sağlamak demektir. İstanbul Sözleşmesini ne kolluk kuvveti dört dörtlük öğrenebildi, ne yargı. Zaten yargı bu konuda çalışmadı diye net bir cevap da söyleyebilirim aslında. Ama kolluk, 2016'ya kadar yaptığı çalışmaları 2016'da yaşanan darbe sistemi içinde eritip gitti. Yerlerine gelen arkadaşların öğrenmesi, bu konuda zihinsel dönüşümün sağlanması konusunda bir miktar çaba sarf edildi, ama bu çabalar henüz tam yerine oturmadığı için, tam da bu süreçte kolluk kuvvetlerinin gelen kadın arkadaşları korumak yerine, onları eve göndermeye çalıştıklarına, hatta Covid19 döneminde sorunlarını bile dinlemeyerek, 65 yaş üstüne hizmet ettiklerine de tanıklık ettik.

İstanbul Sözleşmesini imzalamak demek, her türlü şiddet olayında, arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil, alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak demektir. Ama bu ülkede aile arabuluculuğu çok yaygın şekilde gelişti. Hatta yüzüne kezzap atılmış, yüzü kesici aletle kesilmiş arkadaşlara bile hâkimler arabuluculuk önerisiyle geldiler. O dosyalar üzerinden Genel Müdürlükle görüştüğümüzü hatırlarım, Adalet Bakanlığı Genel Müdürlüğüyle. “Bize böyle anlatılmadı” gibi bir bahanenin arkasına da sığınmışlardı. Ama İstanbul Sözleşmesi ta başından der ki, arabuluculuk ve uzlaşma yasaktır.

İstanbul Sözleşmesi derken, bunun bir denetleme mekanizması olduğunu, bunun adının Grevio Kurulu olduğunu, bu kurulun ilk başkanının sevgili Prof. Dr. Feride Acar olduğunu, iki dönem başkanlık yaptığını, devletin ilk raporunu 2 Mayıs 2017 tarihinde Türkiye’de yapılan genel seçimler nedeniyle veremediğini de belirtmek isterim. Bu, kadın mevzusunun ne kadar acil ve önemli olduğunun aslında iktidar ya da hükümet tarafından kabul edilmediğini ortaya koyan bir süreçtir.

2017 yılında STK’lar için Temmuz ayına kadar rapor gönderebilme sürecinde birçok kuruluşla ortak olarak sivil toplum raporunu

gönderdik. 2 Kasım 2017 tarihinde Grevio denetim heyeti Türkiye'ye geldi, Türkiye'de görüştük. Paris'te de ayrıca yine kurullarla bir görüşme yaptı. 2019'dan bu yana Aşkın Asan görevdeydi; sanıyorum 20 Marttan sonra o da görevinden alınma ya da çekilmeyle bu görevin dışına alınmış oldu.

2021 de dâhil olmak üzere toplam 3448 kadın katledilmiştir bu ülkede. Rakamlar 1'den 400'lü rakamlara kadar gider. Ocak-Şubat ayı için henüz 91 dedik. Ama bir kadın hayatının, bir kadın nefesinin, bir kadın yaşamının önemini düşünemediğimiz; çünkü İçişleri Bakanının, "Sözleşmeden sonra geçen süre zarfında kadına yönelik cinayetler yüzde 26 oranında azalmıştır" diye kelam ettiği bir ülkeden bahsediyoruz. Yani biz hangi konumdayız artık onu da algılayamıyorum. Çünkü kutsal aile yapısının bir ferdi olarak konulduğumuz konumdan hayatları önemsenmeyen noktalara geldik. Bunun için ne yaptı İçişleri Bakanlığı, hangi eylem planını ortaya koydu? O eylem planının içinden çıkan etki analizlerinin herhangi biri ortada yokken, daha önce veri bankası yok, veri bankası sonuçlarını açıklamamışken, biz birkaç örgütün sadece gazeteler üzerinden aldığımız şüpheli ölümlerin, intiharların medyada yayınlanmadığı bir dönemde, bu kadın cinayetleri rakamlarının bile doğru olmadığını kurumum da yayınladığı halde ben itiraf etmek durumundayım. Durum buyken, İçişleri Bakanlığının ve dolayısıyla şu dönem iktidarının bakış açısını anlamakta zorlanmak tüm bu yaptıklarından sonra kolay bence.

Bu taciz ve tecavüzlerle beraber bu kabataslak 3448 rakamın aslında 6284'le bir hesaplama olduğunu söylemek gerekiyor. Hatırlayın, kararın yayınlandığı gün, güldüm aslında, "Morardın mı Canan Güllü?" diye bir hashtag açmıştı arkadaşlar, o arkadaşların medya ayağındaki çok uzun zamandır gayret sarf edenleri de bizlerin aileyi dağıtma sorumlu olduğumuzu söylemişlerdi. Bunların yapıldığı ve bu sözlerin söylendiği bir süreçte, hesabın Lanzarote Sözleşmesine geldiğini, CEDAW'a geldiğini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de bir komisyon sözleşmesi olduğuna göre yarın o mahkemeden de çekildik diyebileceklerini; dolayısıyla, bu sözleşmenin sadece kadınları ilgilendirmedeğini, insan hakları ihlali olduğu için, devletin içindeki bütün kurum-kuruluşları, siyasi ya da sendikal hareketlerin hepsini

ilgilendirdiğini çokça söyledik. Bu nedenle bir teşekkürü de şimdi size etmiş olayım; dava açmanız, bu yol arkadaşlığında insan hakları savunuculuğunu ortaya koyarak tekrardan görünür olduğunuz için.

Bu hesaplaşma dönemi uzun yıllardır vardı. Bu noktaya kadar gelebileceğini de tahmin ediyorduk aslında. Ama bu kadar açık şekilde ortada bulunan kadın düşmanlığının yansımalarına tanıklık etmek de içler acısı bir durum.

Son aylarda Adalet Bakanlığının adli sicil istatistiklerine ulaşamıyoruz. Ama yine Adalet Bakanlığının açıkladığı bir durumdur: “2007 yılında kadın cinayetleri yüzde 1400 artmış” demişti Adalet Bakanlığı. Şimdi de çocuk istismarı vakalarının üçte katlandığını kendileri itiraf ediyorlar. Bakın, bizim bir şey söylememize gerek yok, itiraf onlardan geliyor.

Covid19 döneminin de kısa bir özetini yapmak isterim.

Cinsel suçlarda adli sicil kayıtlarına ulaşamadığı için şu an karşılaştırma yapamıyoruz, Covid19 döneminde.

Kadın cinayetlerinde şüpheli ölümler yer almıyor.

Veri bankası yok.

Şiddetin arttığını katıldığım 4. Kadın Zirvesinde İçişleri Bakanı da söylemişti, deklare etmişti, ama medyanın olmadığı bir yerde.

Kadın yoksulluğunun arttığını bize gelen şikayetlerden ve sahadaki örgütlerden duyduğumuz şikayetlerden öğreniyoruz.

1 yılı geçti, cinsel istismar noktasında, ensest konusunda bildirim alamıyoruz. Çünkü okullar kapalı. Okullar ve aile hekimleriyle destekliyorduk bu konuyu. Bu anlamda bildirim eksikliğimiz var.

Kadınlar kolluğa gidemiyor, başta da söyledim, artık bildirim eksikliğimiz var. Çünkü gitseler, onlara bir şey yapılmayacağını düşünüyorlar.

Ve yargı failden yana kararlar alıyor.

Bunların her biri bizim yaşadığımız olaylar.

2019-2020 döneminde acil yardım hattına gelen çağrılar üzerinde yaptığımız bir kısa analizde gördüğümüz tablo bu. Biraz önce söyledim, yüzde 100 komşu ihbarı vardı, fiziksel şiddette yüzde 80 artış, hayat kurtaran acil vakada yüzde 30 bir artış vardı. Ölümle burun buruna geliyorlar o vakalarda, onun için acil diyoruz. Orada yüzde 30'luk bir şiddetin arttığı, ölüme yönelim olduğu bizim tarafımızdan belirlendi. Psikolojik şiddet mağdurlarında yüzde 93 bir artış olduğu, hukuki destek talebinde ise yüzde 96 oranında bir düşüş olduğu belirlendi. Baroların o dönemlerde kapatılmış olması kadınların bu konudaki sıkıntılı noktası. Sığınma evi talebi yüzde 78 arttığı için, devletin otel kiralama yöntemini yapamamasından dolayı Federasyon olarak devreye biz girdik, oteller kiraladık, o kadınları oralara aldık. Hatırlarsanız, yine o dönemde şiddet mağduru kadınların il değiştirmeleri konusu da hiç dikkate alınmamıştı. O dönem velayetin baba ya da annede olduğu durumda çocukların da görünmezliği vardı, Bakanlığa söyledik, bu yeni yayınlanan genelgede çocukların velayeti konusuna bir açıklık getirilmiş.

Ben, 20 Mart 2021, İstanbul Sözleşmesinden çekilme, hukuksuzluk dönemidir diyorum. Bu döneme aslında biraz daha global bir resim olarak bakarak;

Kararı yeni dünya düzeni içinde bir baskı aracı olarak görüyorum.

ABD ve Rusya'ya S400 üzerinden Montrö tek imzayla çekilebilir mesajının verilmesi olarak görüyorum.

Avrupa Birliği ve Avrupa Komisyonuna mülteciler üzerinden dayatma ve bu anlamda bir nakdi yardım alınmasının düşünülmesi ve iç siyasette, bizlere, "Ayağımızı denk alın", cemaatlere de "Yalnız değilsiniz" mesajının verilmesi olarak görüyorum.

En önemlisi, hepimizin boğazında bir ilmek, 2020'de Terörün Finansmanı Kanunu ile kayyum atanması tehdidi geldi. Bizler de o denetimi yaşadık geçtiğimiz haftalarda; geldiler, didik didik edildik. Ama yaptığımız iş belli. Sonuçta, çıkarlarken, bir görevlinin, "Devlet gibi iş yapmışsınız" cümlesi bizi daha çok iş yapmaya yönlendiriyor.

Ne yaptık bu İstanbul Sözleşmesi sürecinde?

Çoğunu beraber yaptık aslında, konuşmalarda anlattık.

Bildiri yayınladık, Danıştay'a dava açtık ve hakikaten köy köy anlatmaya devam ediyor arkadaşlarım.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin arka bölümlerine, ülke ülke, tek tek ve toplu olarak ciddi müracaatlarda ve anlatımlarda bulunduk. Bizleri Avrupa Birliğinden ötelemenin getirdiği ağır faturanın sadece bizim ülkemize değil, buradan tüm Avrupa'ya yansıtacağını, hatta dünyanın muhafazakarlaşma sürecine bir kelebek etkisi yaratacağı konusunu gündeme getirdik.

Sosyal medyada yanlış bilinenleri anlatmaya devam ediyoruz. Daha çok dava açılması için bilgilendirme yapıyoruz. Kampanyalar organize ediyoruz. Sürdürülebilir eylemlere devam ediyoruz ve özellikle şehirlerde billboard'ları kullanarak yerel halkı bilinçlendirmeye devam ediyoruz.

Neler oluyor?

Kolluk ve yargıda şiddet mağdurları sıkıntılar yaşıyor. Ama bu bana şeyi hatırlattı, onun için bu notu aldım. Boşanma Komisyonu diye bir komisyon vardı Türkiye Büyük Millet Meclisinde. Orada da şey diyorlardı, "Mesai saatinde kolluğa gitmesin kadın, yargıya gitsin." Bu son günlerde yapılan yargıya yönlendirme, kolluktan ziyade yargıya yönlendirme de bana o dönemin raporunu hatırlattı. O komisyonun başkanı, dönemin milletvekili Ayşe Keşir'di, şimdi Adalet ve Kalkınma Partisinin Kadın Kolları Başkanı. Yani açıkçası, bir şeyler satrançta yerine oturuyor, puzzle'da yerine oturuyor, öyle diyelim.

Biz, insan hakları konusunda, özellikle sandalye konusuyla Ursula von der Leyen'in yaşadığı kâbusta, Avrupa Birliği'nin bunu daha dikkatli bir şekilde sorgulamasını, çekilme konusuna hukuka aykırı tavırların detaylandırılmasını, kararın öyle hemencecik Avrupa Komisyonunun web sitesinde yayınlanmasının çok yanlış olduğunu, burada bir hukuksuzluğun devam ettiğini, bu konuyla ilgili süreçte hibe programlarının toplumsal cinsiyet eşitliği kavramlarıyla iştigal etmeyen ülkelere verilmemesi gibi bazı önlemler alınmasını söyledik. Bilgilendirmeye devam ediyoruz.

Bakın, onlardan biri de işte. Bu, Manavgat Belediyesi. Bu, Kartal Belediyesi. Burası Şişli Belediyesi. Ve en önemlisi, 11 Mayıs'ta, İstanbul dâhil, ülkenin her bir yerinde "İstanbul Sözleşmesi Yaşayacak" manifestosunu ortaya koyuyoruz. İstanbul, Antalya, Edirne ve şimdi aklıma gelmeyen belediyeler üzerinden bunların her biri billboard'larda yer alacak.

Bu da bizim Nisan 2021 infografimiz. 77871 kişi bize müracaat etmiş. Bakın, 471 gelen çağrı var. Bu, süreç içinde azalmanın resmidir aslında bizim için.

Tüm ülkeye baktığımızda, geçtiğimiz ay itibarıyla, Doğu ve Güneydoğu Anadolu tarafı ile Karadeniz'de destek isteme mekanizmasının çalışmadığını; koyu renklerle gördüğümüz Ege, Akdeniz gibi şiddetin bilinçlenme oranının arttığı yerlerde desteğe talebin arttığını görüyoruz. Bizim için önemli olan, hangi mekanizmaya nasıl ulaşılacağına bilinmesi.

Bu da çağrının geldiği illeri gösteren tablo.

Şurada da hemen ufacak bir şey anlatayım. Ekonomik, cinsel, sosyal, fiziksel ve psikolojik. Bakın, fiziksel ve psikolojik aynı anda gelmeye başladı. Eskiden daha çok psikolojikti, şimdi her ikisi birlikte geliyor. Ve cinsel şiddet artıyor arkadaşlar. Bu cinsel şiddet, büyüklere, kadınlara olan şiddet; istismardan, ensestten bahsetmiyorum. Tecavüz ve taciz noktasındaki şiddetin arttığını görüyoruz.

Bitirirken, mücadelenin kazandırdığına inanan bir kadın olarak, mücadeleye devam diyorum. Hiçbir şeyin bizi yolumuzdan çevirmemesini, hiçbir şeyin bizleri bu işbirlikleri içinde ayrıştırmamasını, burada önemli olan sürecin kadın mücadelesinde yan yana durmak, işbirliği yapmak ve geçmişten gelen mücadelenin ileriye doğru aktarılmasını sağlamak olduğunu ve bu konunun siyaset üstü olduğunu söylemek istiyorum. Bugün iktidarda olan parti A partisidir, ona söylüyoruz; ama A partisinin karşısında muhalefet yapan partilerin de suçları olduğunu kabul ederek, onlara da bu konuda kendi karnelerini düzeltme noktasında çağrı yapıyoruz. Hangi siyasal parti İstanbul Sözleşmesini kendi grubunda anlattı ya da kendi örgütünde anlattı, kendi mahallesinde o sözleşmenin

gerektirdiği konuları gündeme getirdi? Daha yeni, son birkaç aydır, gündeme gelen İstanbul Sözleşmesi nedeniyle çalışma başladı. Bu nedenle, sadece iktidarı değil, muhalefeti de suçlayan örgütlerden birinin başkanıyım ben. Suçlamayı da sadece kenarda durarak suçlamak değil, birlikte işbirlikleriyle, sahada öğretici, sorun çözücü ve konunun içyapısını öğretici şekilde davranmamız ve mücadeleye devam etmemiz gerektiğini söylüyorum.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

KOLAYLAŞTIRICI- Ben teşekkür ederim.

Süremizi henüz aşmadık. Sorulara geçmek istiyorum. Soruları ben toplu olarak sorayım, ona göre cevaplarımızı alırız.

Birinci soru Canan Hanım'a: "İstanbul Sözleşmesinin 48. Maddesini açar mısınız?"

İkinci soru Yakın Hanım'a: "Krizin doğru tanımının yapılabilmesi için kadın emeği nasıl yorumlanmalı?"

Bir diğer soru: "Sözleşme özel alandaki şiddetin yanı sıra kamusal alandaki şiddeti de yasaklamaktaymış. Kamusal şiddetten ne anlamalıyız? Mesela devletin vatandaşlarına uyguladığı şiddet bu kapsamda mı ya da işyerinde yaşanabilecek şiddet?"

Başka bir soru: "Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi CEDAW'a rağmen niçin İstanbul Sözleşmesine ihtiyaç duyuldu?" Ankara Sözleşmesinden bahsediliyor. "CEDAW'ın telafi maddesi, 35. Maddeyi açar mısınız?"

Bir başka soru: "İstanbul Sözleşmesinin iptalinin politik bir karar olduğunu biliyoruz. Sözleşmenin iptali neoliberal düzende kadınlara, çocuklara, LGBTİ bireylere getireceği ekstra hak kayıpları var mıdır, nelerdir?"

Yine Yakın hocaya bir soru, Gülefer Mete'nin sorusu: "Erkeklığın kendi kendini deşifre etmesi dediniz. Erkekleri bu mücadelenin içine çağırarak konusunda temkinli baktığınızı ifade ettiniz, bunun tabi olmak anlamı içerdiğini söylediniz. Bu anlamda size kesinlikle katılıyorum. Biz karma demokratik bir kitle örgütüyük ve kadınlar

olarak kendi örgütümüzde yüzde 10 gibi bir oranda kalıyoruz. Bize bir yol haritası olması açısından, tabii olmadan bu mücadeleyi sürdürmek isteyen kadınlar olarak yol haritamız nasıl olmalı?”

Bir soru daha: “İstanbul Sözleşmesinin 4. Maddesine değinebilir misiniz? Özellikle kamuoyunda tartışmaların odağındaki konular arasında yer almıştı ve Trabzon’da en çok mücadele ettiğimiz maddelerin başında yer almıştı. ‘Aileye açılan savaş, aileyi baltalayan sözleşme’ diye paneller düzenlenmişti. Baro ve Kadın STK’lar olarak izlemedeydik.”

Bana iletilen sorular bu kadar. Zaten süremizi de herhalde biraz aşmış olacağız. Cevaplarınızı bekliyorum.

Önce Canan hocama vereyim sözü, arkasından Yakın hocama.

CANAN GÜLLÜ- Ben, 48. Maddedeki arabuluculuk konusuna değindiğimi düşünüyordum, yani kısa da olsa değindim sanıyorum.

İstanbul Sözleşmesi, arabuluculuğu ve uzlaşmayı yasaklar. Ancak, Türkiye’de özellikle uzlaşma noktasında hukuktan, kolluktan insanların görevlendirildiği ve bu uzlaşmada kapısının önünde bir polis memurunu gören Türkiye’deki kadının polis korkusunun ne denli büyük olduğunu bilirken, hemen uzlaşmaya yönelik imzasını attığına da tanıklık ediyoruz. Bu konuyla birçok kez mücadele etmeye, arka planda Adalet Bakanıyla görüşmeleri yapmaya çalıştık. Ancak, bu konuda aksiliklerin ve uygulamaların devam ettiğini görüyoruz. Bu mücadelede avukat arkadaşlarımın, bilinçli avukat arkadaşlarımın olması çok önemli. Bu nedenle biz uzun yıllar İstanbul Sözleşmesini barolarla çalışmıştık. İstanbul Sözleşmesini bilen arkadaşın, o uzlaşmada, “Ben uzlaşmayı yapmam” diyerek, kenara da nedenlerini yazarak o görevlendirmeden çekilebileceğini anlatmıştık.

Ankara Sözleşmesini Allah affetsin diyorum ben, o cümleyi çok kullandıkları için. Bir gün diyecekler zaten, Allah affetsin, biz yanlışlık yapmışız, hata yapmışız, bu konudaki cümlemiz yanlışmış. Ankara mankara hikâyesi yok. Çünkü hep söylüyoruz, isterseniz Türkiye’nin 81 ilinin adıyla, İstanbul’u çıkardıktan sonra, 80 ilinin adıyla bir sözleşme yapın, uluslararası değil. Bizim mevzuumuz, uluslararası

olması, demokrasiyi, çağdaşlığı ortak paydada alabilmesi. Niye kendi adımıza bir sözleşme yapalım kızı?! Atıyorum, Konya sözleşmesi, Silifke sözleşmesi, bunun bize bir katkısı yok. Zaten içeride demokratik olmayan uygulamaların, hak ihlallerinin tanıkları değil miyiz?! Gazeteciler gazetecilik yapamıyor, sivil toplum örgütleri kendi içinde söylemlerini dile getirdikçe ya fırçalanıyor, ya hedef gösteriliyor. Siyasi parti temsilcileri ya da baroların temsilcileri, meslek odaları ya da Tabipler Birliği, her yanlışı söyleyen kişi tu kaka, hemen parmak sallanıyor. Bu ülke demokratik normlarını ta 100 yıl öncesinden kazanmış bir ülkeyse, bunun devam etmesi gerekiyor. Mücadelemiz buradan kaynaklanıyor. O uluslararası sistemin içinde olmak bizim için son derece önemli. Avrupa'yı şiddetsiz bir hale getirmek gibi, kökeni ta Fransız Yurttaş Bildirgesine kadar giden, eşitlik ve eşit yaşam şartı üzerinden, eşit yaşam hakkı üzerinden şekillenen bu süreçten vazgeçmeyeceğiz.

Ankara diye bir şey yok ortada. Çok araştırdım, Ankara'da bir örgüt olarak da. Aslında Cumhurbaşkanı kendi aklına gelenleri söylüyor. Hani o, kadınların satın alması gereken malzemeler üzerine hazırlanan genelgeler var ya, işte o genelgelerin her biri birbirini değiştiren, düzelten genelgeler oldu. Yönetim kabiliyeti olmayan bir iktidarın bugün söylediği bir söylem iki saat sonra değişmeye, iki gün sonra yenilenmeye mahkûm. Bu yüzden, Ankara diye kafanızı yormayın. Ancak, İstanbul Sözleşmesi üzerinde mücadeleden vazgeçmeden, bu konuda bizim de eksiklerimiz olduğunu kabul ederek yola devam etmeliyiz. Biz eğer başından itibaren sahada herkesi bilgilendirmeye çalışsaydık, bu konuyla ilgili gerekli tüm çalışmaları yapsaydık, bugün bu sorunları yaşamayacaktık. Belki yine yaşar, yarısını yaşardık. Belki iktidara karşı iyi bir muhalefet örgütlenmesi yapabilseydi diğer partiler, bugün bunları da yaşamayacaktık. Yani önümüzdeki soru işaretlerinin her biri bize ders olsun, çalışarak bundan sonraki süreçte bunları da ortadan kaldıralım.

CEDAW konusunda, sevgili hocam buradayken, benim bir şey söylemem hadsizliğin daniskası olur. Ben o hadsizliği yapmam. Bana düşen soruları cevapladığımı düşünüyorum. Sözü hemen hocama bırakıyorum.

Saygıyla.

KOLAYLAŞTIRICI- Buyurun Yakın hocam.

Prof. Dr. YAKIN ERTÜRK- Teşekkür ederim ve estağfurullah. Hepimiz, gerek CEDAW, gerekse diğer konularda senelerdir kıyısından köşesinde uğraşıyoruz.

CEDAW varken neden İstanbul Sözleşmesine gerek duyuldu? Buna çok kısaca yanıt vereyim.

Bir kere, kadına şiddet konusunda, İstanbul Sözleşmesine kadar -en azından bizim bölgemizde- bağlayıcı bir mekanizma bulunmamaktadır. Biliyorsunuz, kadına şiddet 1993 yılında Viyana İnsan Hakları Konferansı sırasında resmen kabul edilebildi. CEDAW ise 1970'li yıllarda müzakere edilen bir sözleşme ve o dönemin dinamiklerinde, kadına şiddeti, özellikle bugün insan hakları bayraktarlığı yapan ülkeler reddediyorlardı, böyle bir şey bir uluslararası sözleşmede yer alamaz diyorlardı. Dolayısıyla, CEDAW'da kadına şiddet konusu yer almaz. Ayrıca, CEDAW, ırkçılığı önleme sözleşmesi modeline göre oluşturulduğu için, büyük ölçüde erkek normuna göre biçimlenmiştir, ayrımcılığın önlenmesi ilkesine dayanır. Oysa konuşmamda da vurguladığım gibi, İstanbul Sözleşmesi bunun çok ötesine giderek, eşitsiz yapılanmalara bağlar kadın sorununu. Bu, son derece önemli bir açılamdır. Bu, İstanbul Sözleşmesini hem güçlü kılan bir şeydir, hem de onu muhalifleri karşısında bir hedef tahtasına çevirmiştir.

İstanbul Sözleşmesi, tabii, bölgesel bir sözleşme; bağlayıcı ve eşitliği baz alan bir sözleşme olması açısından, özellikle de Avrupa bölgesinde çok önemli bir yasal boşluğu doldurmuştur.

Şimdi şöyle bir tartışma da sürüyor: Acaba küresel düzeyde de bir kadına şiddet sözleşmesi yapılabilir mi? Hatta benden sonraki kadına şiddet raportörü öncülük yaparak bu yönde bir kampanya da başlattı. Ben orada tereddütlüyüm. Çünkü sözleşme yapmak çok kolay ve devletler bundan da hoşlanıyorlar. Çünkü ne kadar çok sözleşme kabul ederlerse o kadar iş yapıyor görünüyorlar. Ama mesele uygulama ve uygulamadaki denetim ve hayata geçirme mekanizmaları. Sorunlarımız burada. Dolayısıyla, bizim yeni bir küresel sözleşmeye ihtiyacımız yok. Kaldı ki CEDAW Sözleşmesi kabul edildiği yıldan bu yana, komite, 19 numaralı genel tavsiye kararını

arak, sözleşmedeki şiddet boşluğunu doldurmuştur ve şiddeti eşitlik bazında değil, ama ayrımcılık bazında tanımlamıştır. Ve daha yakın zamanda, sanırım 2017’de de 35 numaralı genel tavsiye kararıyla şiddet konusunda çok daha ileri bir noktaya gelmiştir. Hatta, bildiğim kadarıyla, 35 numaralı tavsiye kararı, ataerki kavramını kullanan tek mekanizma. Bu şekilde CEDAW çok daha donanımlı hale getirilmiştir. Dolayısıyla, gerek İstanbul Sözleşmesinin, gerek CEDAW’ın varlığı bizi şiddetle mücadele için yeterli bir yasal tabana ulaştırıyor. Ama sorunumuz onun ötesinde, onu uygulamada.

Diğer bir soru: Kadın emeği nasıl yorumlanmalı?

İşin özü orada yatıyor bence, yani kadının ikincilleştirilmesi konusu burada düğümleniyor. Çünkü ataerki işbölümü, cinsiyete dayalı işbölümü, kadını bakımdan, erkeği geçimden sorumlu tutar. Ve ana akım piyasa ekonomisi de geçim, yani ücretli emek anlayışına göre örgütlenmiştir. Biz senelerdir kadınları işgücüne katılım diye uğraşyoruz. Ama bunu yaparken ne yapıyoruz; kadının ekonomiye kattığı ücretsiz bakım emeğini tamamen göz ardı ediyoruz. Aslında 1970’li yıllardan beri feministler ev işi için ücret kampanyaları yürütmektedir. Bu düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında zaman görüyoruz ki, ücretsiz ev işi ve bakım işgücüsü aslında ekonominin çok önemli bir belkemiğini oluşturuyor. Bakın, pandemi döneminde okullar kapandı, bazı işler evlere taşındı ve sosyal hizmetler sunulamaz hale geldi. Ne oldu, sistem nasıl kurtarıldı? Kadının bu hane içine transfer edilen bakım emeğini üstlenmesiyle kurtarılabildi. Bu çok önemli bir çelişki arkadaşlar. Tabii, bu arada bazı erkekler de işgücüne katılma oranlarını artırdılar. Hatta bu konuda yapılan bazı çalışmalar da var, İpek Karaca’nın yaptığı çalışmalar o açıdan önemli. Ama bu, yani onların katılması, ana akımın ücretli işgücüne göre biçimlenmiş olmasını ve ücretsiz emeğin göz ardı edilmesi gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Bakın, ücretsiz işgücüsü günde 16.5 milyar saate denk geliyor. Bu, inanılmaz bir miktar. Ve bunun dörtte üçünü kadın ve kız çocukları yerine getiriyor. Yani ekonominin dayandığı bu çok önemli katkı kadın emeği üzerinden yürüyor. Öbür taraftan, ücretli bakım hizmetleri, yani piyasa tarafından yürütülen bakım hizmetleri, gerek eğitim alanında, gerek diğer hizmetlerde olsun, küresel ekonomideki yüzde 11.5 istihdama denk geliyor. Ve bu emeğin de yine üçte ikisi kadınlardan oluşuyor.

Ama şöyle bir ilginç yan var: Bakım emeğinin değersizleştirilmiş olması, hem kadının ikincil konumunu korumaya, hem de piyasa tarafından yürütülen bakım emeğinin düşük ücretli tutulmasına sebep oluyor. Dolayısıyla, kadın emeği iki türlü sömürü aracı olmaya devam ediyor. Ama pandemi bu süreci inanılmaz bir şekilde ifşa etti ve liberal ekonominin ve liberal devletin dayandığı kamu alanı-özel alan ayrımı diye bir şey kalmadı artık, kamu alanı tahrip oldu. Yani erkek normuna dayalı ücretli işgücü büyük bir sarsıntıya uğradı ve sistemin kendisini idame ettirmesi hane halkına kayarak ücretsiz emek şeklinde sürdürülmeye devam ediyor.

Yani bence bizim bu konuya çok daha yakından bakmamız ve pandemi sonrası örgütlenmede sosyal politikaları bu yönde güçlendirici eylemlerde bulunmamız gerekiyor. Bu konuda saatlerce konuşabilirim, ama burada keseyim.

Bir de şöyle bir soru vardı: Tahakküme karşı, tabi olmadan, nasıl bir hareket yürütebiliriz?

Ben şöyle söylüyorum: Tahakküm sadece kadınları hedef alan bir şey değil. Ataerkil sistem, bazı erkekleri ve diğer bazı grupları da hedef alan bir sömürü sistemidir, bir tahakküm sistemidir. Dolayısıyla, bizi tabi olmadan birleştirebilecek noktalar o tahakküm bazındaki ilerici hareketlerdir. Ama orada her zaman için feminist hedefleri hep canlı tutarak, o tahakküm sisteminde diğer ilerici hareketlerle beraber hareket edebilmemiz gerekiyor. Erkeklik konusunu da orada çok önemli buluyorum. Eğer biz erkekleri sürece katalım diye olaya bakarsak, erkekliğin o tahakküm sistemi içerisindeki sömürülüşüne, tahakküm edilmesine dokunmamış oluyoruz. Erkekler neden gelsin bize yardım etsin?! Çünkü tahakküm sistemi onları da bir şekilde sindirmektedir. Bu yönde bir sürü erkeklik hareketleri var, 20 yıldır devam ediyor. Bunların bazılarını, mesela Beyaz Kurdele Hareketini ben çok benimsemiyorum. Çünkü orada iyi erkek-kötü erkek şeklinde bir ayırım yapılıyor, “Biz iyi erkekler, kötü erkekleri yola getiririz” gibi bir anlayış çıkıyor. Biraz basite indiriyorum, kusura bakmayın. Ama mesele iyi erkek-kötü erkek meselesi değil, erkekliğin nasıl inşa edildiği ve bireysel olarak erkeklerin o sistemde nerede yer aldıkları ve nerede yer almak istedikleri meselesidir. Erkeklerin bu soruya yanıt vererek tahakküme karşı mücadeleye katılmaları gerekiyor.

Burada keseyim. Çünkü çok uzayacak bir tartışma bu.

KOLAYLAŞTIRICI- Aslında daha yürüyecek çok yolumuz var. O yollarda da birlikte yürümekten memnunuz. Umarım bu tartışmalarımız, çalışmalarımız daha fazla olur.

Ben oturumu burada kapatıyorum. Ama kimse bir yere ayrılmasın şu anda; Burçin arkadaşına sözü bırakacağım, o bize bazı bilgilendirmeler ve sanırım bir video gösterisi yapacak. Ben sözü Burçin'e bırakıyorum. Konuklarımıza tekrar çok teşekkür ediyorum. Sunumlar çok çok iyiydi. İyi ki varsınız diyorum. İyi ki bugün burada bizi dinleyen tüm konuklarımız buradalar. Hepinizi sevgiyle, dayanışma duygularıyla kucaklıyorum. Demokratik, laik, tam bağımsız Türkiye diyorum; kadını erkeğiyle yan yana, kol kola, eşit bir şekilde.

SUNUCU- Tüm saldırılara rağmen değerleri sözlerini bizden esirgemeyen Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Sayın Canan Güllü ve Sayın Prof. Dr. Yakın Ertürk'e konuşmalarından dolayı teşekkür ederiz.

“TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi Yaşatır” başlıklı birinci oturumumuz sona erdi. Kolaylaştırıcımız, TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Ayşegül İbici Oruçkaptan’a da ayrıca çok teşekkür ediyoruz.

15 dakikalık aramıza gitmeden önce bir kez daha hatırlatmak istiyorum: Forumda söyleyecek sözü olan, katkı vermek isteyen sempozyum katılımcılarımızın bu katkılarını ve sözlerini yazılı olarak Zoom’da chat kısmından, YouTube kullanan katılımcılarımızın ise canlı sohbet bölümünden iletmelerini rica ediyoruz. Yazılı metinleriniz kolaylaştırıcımız tarafından sunulacaktır.

İkinci oturumumuz 15 dakika aradan sonra başlayacaktır, lütfen linkten ayrılmayın. Görüşmek üzere.

İKİNCİ OTURUM

“TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmeyeceğiz”

Kolaylaştırıcı : Ayşegül Akıncı Yüksel
TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

SUNUCU- Değerli katılımcılarımız, kısa bir aradan sonra tekrar merhabalar. TMMOB 4. Kadın Sempozyumumuzun ikinci oturum başlığı, “TMMOB’li Kadınlar Diyor ki, İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmeyeceğiz.” Sözü oturumun kolaylaştırıcısı, TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Ayşegül Akıncı Yüksel’e bırakıyorum.

KOLAYLAŞTIRICI- Tekrar merhaba. Sevgili konuklarımız ve tüm katılımcılar, hepimizi sevgiyle selamlıyorum.

Geçtiğimiz yaz aylarında giderek gündeme yerleştirilen, kadınlara ve LGBTİ+ bireylere yönelik nefret oluşturacak düzeyde açıklama ve görüşmelerin sonunda, bir gece yarısı, millet iradesi yok sayılarak, Cumhurbaşkanı kararıyla, İstanbul Sözleşmesinin tek taraflı feshedildiğine tanıklık ettik. Gerici, ırkçı, tarikatçı güçlerin taleplerini karşılama hevesi üzerinden iktidar kendi geleceğini güçlendirmek istiyor. Bu girişim, kadınlara ve çocuklara yönelik aile içi şiddeti ve maruz bırakıldıkları her türlü şiddeti, saldırıyı ve cinayeti onaylamak ve failleri cesaretlendirmek anlamına geliyor. Ülkemizde 2002 yılından beri giderek artan sayıda kadın cinayetinin yaşandığı bilinmesine rağmen, sözleşmeyi uygulamak yerine feshetmek, şiddetin önlenmemesi, şiddetin cezасız bırakılması, bu cinayetlere suç ortaklığı yapılması anlamına gelmektedir.

İstanbul Sözleşmesinden vazgeçenlerin her bir kadın cinayeti ve kadına yönelik şiddette sorumluluğu vardır. Burada evrensel bir sözleşmeden söz ediyoruz. Demokratik olmanın temel kuralı olan kadın-erkek eşitliğinin hayata geçmesine işaret eden bir sözleşmeden bahsediyoruz. Kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlalidir. Bunun hukuki anlamı, anayasa ihlal edilmiştir.

Biliyoruz ki, hukuken, Türkiye Büyük Millet Meclisinde kanunla onaylanmış bir sözleşme Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle

feshedilemez. Cumhurbaşkanı bir kararnameyle böyle bir fesih yetkisi kullanamaz. Bu, aynı zamanda Anayasanın 104. Maddesini bozma anlamını taşır. Meclisin 2011’de verdiği kararına sahip çıkmasını bekliyoruz. Çünkü tüm insan hakları sözleşmeleri artık risk altındadır.

Bu bağlamda, konuyu hukukçular düzleminde de gündeme getirmek ve sempozyumumuzu zenginleştirmek adına, ikinci oturumda kadın hareketinden iki değerli hukukçumuzu konuk ediyoruz: Av. Nazan Moroğlu ve Av. Hülya Gülbahar.

Kadın-erkek eşitliğine işaret eden önemli bir sözleşme olan ve kamuoyunda benimsenen adıyla “İstanbul Sözleşmesinden Vazgeçmeyeceğiz” başlığı altında açacağız konuyu.

Ben, izninizle, ilk konuşumuz Nazan Moroğlu’na sözü bırakmadan önce, özgeçmiş hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Sevgili Nazan Moroğlu, Alman Lisesinin ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Kadın hukuku alanında yüksek lisans yaptı. “Kadının Soyadı” başlıklı mastır tezi 1998’de yayınlandı. Türkiye’nin ilk kadın hukuku uzmanı olan Nazan Moroğlu, Avrupa Kadın Lobisi üyesi ve Avrupa Birliği Kadın Hukukçular Derneği kurucu üyesidir. Halen İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı, Kadın Hakları Komisyonu, Basın Yüksek Konseyi ve Nazım Hikmet Vakfı Yönetim Kurulu üyesi, 2004 yılından beri İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği koordinatörüdür. 2010-2014 yılları arasında Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Genel Başkanı olarak görev yapmıştır. Ayrıca, Kadın Girişimciler Derneği Danışma Kurulu üyesidir. Nazan Moroğlu’nun kadın hukuku, medeni hukuk, kadın-erkek eşitliği ve okul öncesi eğitim alanlarında yazdığı kitapları bulunmaktadır. Yeditepe ve MEF üniversitelerinde, hukuk fakültesinde, seçimli, ulusal ve uluslararası hukukta kadın hakları dersi vermektedir. Ödülleri arasında, Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği İstanbul Şubesinin 2019 Yılı Kadınlara Güç Katan Güçlü Lider Ödülü ve PEN Yazarlar Derneği Duygu Asena Ödülü bulunmaktadır.

Sempozyumumuza katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum ve sözü size bırakıyorum, buyurun Nazan Hanım.

Av. NAZAN MOROĞLU (İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı)- Çok teşekkür ederim. Öncelikle de bu davet için teşekkür ediyorum. Çok önemli ve konuların ayrıntılı bir şekilde ele alındığı bir toplantı olarak başladı, umarım çok da verimli bir sonuçla tamamlayabiliriz.

Sempozyumun kayda alınması da çok önemli, değerli. Umarım en azından online olarak da yayınlanacak. Tebliğler şeklinde toparlama da eğer mümkün olursa, çok sayıda kişinin daha fazla yararlanmasını da sağlayacaktır. Özellikle Yakın hocanın anlattıkları çok değerliydi. Canan Güllü ve benden sonra konuşacak olan Hülya Gülbahar gibi, alanda çalışan arkadaşlarımızın anlattıkları da çok önemli, çok değerli. Hem sahada, hem akademik alanda mücadele eden grupların yararlanacağı metinler olacak diye düşünüyorum.

TMMOB ile birlikte çok çalışmalarımız oluyor; gerek İstanbul'da, gerek diğer illerde birlikte düzenlediğimiz toplantılarda sorunları dile getirdik, çözüm önerilerimizi paylaştık.

Evet, gerçekten de İstanbul Sözleşmesi yaşatır, vazgeçmeyeceğiz. Bunların hepsi altı çizilesi sözler. Dolayısıyla, düzenlenen bu toplantı için de ayrıca teşekkür ediyorum. Çünkü tam bir mücadele alanımız artık bu.

İstanbul Sözleşmesi bir simgedir, onun altını çizmek isterim. Çünkü Türkiye, kuruluşundan itibaren laikleşme sürecini adım adım hayata geçirmiştir ve bu hukuk kuralları da laik hukukun kazanımlarıdır. Laiklik ilkesi kadın-erkek eşitliğinin de temel güvencesidir. Dolayısıyla, İstanbul Sözleşmesinden vazgeçme, büyük pencereden baktığımız zaman, demokrasiden vazgeçmedir, laik hukuktan vazgeçmedir, adeta hukuk devletinden vazgeçmedir. Bu açıdan da hepimiz endişeliyiz, ama mücadeleyi güçlü bir şekilde sürdürme görevimizi de gereğince yerine getirmeliyiz.

Değerli arkadaşlar, biraz önce Yakın hoca kısa geçmişe döndü. Çünkü İstanbul Sözleşmesine gelen, o 2011'e gelen süreç aslında daha önce başladı ve Yakın hoca da bunun bir bölümünü anlattı. Ben, izninizle, biraz daha geriye döneceğim. Çünkü bu süreçlerin de hep içinde yaşayan biri olarak bunları paylaşma ihtiyacını duyuyorum.

Yazılı belgeler, hukuk kuralları, sözleşmeler, kanunlar çok değerlidir. Eğer yasada yoksa eşitlik, neyi hayata geçireceksiniz?! Eğer yasada yoksa bir destekleyici hüküm, neyi uygulayabileceksiniz?! Biz hukukçular bunun yoksunluğunu uzun yıllar yaşadık. Aslında cumhuriyetimizin kuruluşu bir eşitlik felsefesine dayanır. Ancak, o kararlı, doğru, kadın-erkek eşitliği felsefesi tam olarak devam ettirilemedi. Oysa laik hukukun en temel kazanımı, günün koşullarına göre ortaya çıkan ihtiyacın hukuk kurallarıyla desteklenmesi ve düzenlemelerin değişikliğe uygun yapılmasıdır. O süreci Türkiye çok geç yakalayabildi. Çok doğru bir başlangıç, 1923'ten sonraki ilk 10 yıl özellikle; Medeni Kanun, seçme-seçilme hakkı ve diğer bütün haklar. 2000'li yıllara geldiğimizde, biraz önce Yakın hoca da bunun altını çizdi, Avrupa Birliği sürecinin de desteklediği bir insan hakları, hukuk devleti ve buna uyum süreci yaşandı, 2000'li yıllardan sonra kadın-erkek eşitliği açısından yasalarda da artık temel dayanaklara kavuştüğümüz dönemi yaşadık Türkiye'de.

Şunun da altını çizmek isterim: Türkiye, kuruluşundan itibaren aslında kadın-erkek eşitliğini temel felsefe olarak belirlemiştir. Ki bu kadın-erkek eşitliği, bugün geldiğimiz noktada şiddetin önlenmesi için de en temel faktör olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllarda da, örneğin CEDAW'ın, yani Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesinin kabul edilmesiyle ve Türkiye'nin de bunu onaylamasıyla yine bir devlet kararlılığı yaşanmıştır. Onaylama sürecinden sonra da, gerek kurumsal düzeyde, Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı gibi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü gibi kurumların oluşturulması ve gerekse, çok önemsedğim, üniversitelerde akademik bir alan olarak kadın çalışmaları merkezlerinin ve anabilim dallarının kurulması gibi gelişmelerin yaşanması söz konusu olmuştur. Yani bir yandan akademik araştırma konusu yapılmıştır, bir yandan da alanda özellikle uygulamacılar ve kadın dernekleri tarafından, ayrımcılık nedir, kaldırılması nasıl olur çalışmaları yapılmıştır. İşte bu süreçte gerçekten yine devletin kararlılığını görüyoruz, desteğini görüyoruz. Tabii ki zihniyet tam bugün bizim burada konuştuğumuz toplumsal cinsiyet eşitliği anlamında olmasa dahi, eşitlik mücadelesiydi, kadın-erkek eşitliği mücadelesiydi. Ancak, bir kırılma noktası daha yaşadı

Türkiye. Medeni Kanun, Anayasa, Ceza Kanunu, bütün bunları tam da ayrımcılıkların kaldırıldığı bir düzenlemeye kavuşturduktan sonra, 2017 yılında farklı bir hükümet sistemine geçişle birlikte Türkiye yeni bir kırılma yaşadı. Biraz önce Ayşegül Hanım da, Buket Hanım da bunların altını çok güzel çizdiler. Bu süreçte hukuk devletinin ne kadar yara alacağını, demokrasimizin ne kadar yara alacağını, o süreci yakından izleyen, gerek hukukçular, gerek yurttaşlar zaten farkındaydı ve geçmemesi için de çok mücadele ettiler. İşte şimdi İstanbul Sözleşmesi bunun da bir simgesidir değerli arkadaşlar.

Devlet dediğimiz zaman, onun yapısını düşünüyoruz, Meclisten geçmiş bir kanunu düşünüyoruz, 6251 sayılı Yasayla onaylanmış bir sözleşmeden söz ediyoruz. Ancak, geldiğimiz noktada, bir gece yarısı bir kararla, tek kişinin imzasıyla kanunun adeta işlevsiz bırakılma yolunun seçildiğini görüyoruz. Burada artık eşitlik mücadelesinde devlet kararlılığı diye herhangi bir anlayışı görmemiz mümkün değil. Çünkü tek kişinin iradesine bırakılmış bir düzene geçildi. Bunu bir kenara koyalım.

İstanbul Sözleşmesine baktığımızda, giriş bölümünde çok net bir şekilde ortaya koyuyor zaten; kadına yönelik şiddetin erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkisinden kaynaklanan bir tarihsel olgu olduğuna dikkat çekiyor. Bu çok önemli. Tabii, bu eşitlikçi olmayan tarihsel olguyu ekonomik açıdan düşünebilirsiniz, kültürel açıdan düşünebilirsiniz, sosyal açıdan düşünebilirsiniz. Ama hukuki açıdan dediğimiz zaman, işte biz hukukçular o eşitlikçi olmayan düzenlemeleri uzun yıllar uygulamada gördük. Bir-ikisine değinmek isterim.

1900'lerin başında yapılmış olan medeni kanunlarda, aile hukuku bölümüne geldiğiniz zaman görürsünüz ki, "Koca, ailenin reisidir" diye başlar. İşte biraz önce de dile getirildi, yani erkeğe aile dışında parayı kazanıp geçimi sağlama yükümlülüğü veren anlayış. Bugün de hâlâ bu devam ediyor. Kanunun değişmesiyle zihniyet de hemen o eşitlikçi yöne evrilemiyor, bu bir gerçek. Kanun da böyle düzenlenmişti. Koca, ailenin iâşesini sağlar. Peki, kadın? O da aile içindeki bütün sorumluluklarını yerine getirir. Yani çocuğa bakar, kocasına destek olur.

Değerli arkadaşlar, bu o kadar uzun yıllar uygulandı ki Türkiye’de, zihniyet böyle yerleşti. Örneğin, İstanbul Sözleşmesinde çok net bir şekilde altı çizilen, “Eğer hâlâ uygulanıyorsa, bu mutlaka kaldırılmalıdır” dediği erken yaşta evlilikler. 2002 yılında Medeni Kanun değiştirilene kadar, bir kız çocuğunun 15 yaşında ve olağanüstü bir durum varsa hâkim kararıyla 14 yaşında resmi nikâhla evlenmesi yasaldı.

Bütün bunları dikkate aldığımız zaman, neler değişti, neleri kazandık, neden gerçekten vazgeçmeyeceğiz İstanbul Sözleşmesinden, bunu çok daha iyi anlıyoruz.

Örneğin, 1992 yılına kadar, üniversite mezunu olan bir kadın dahi, evliyse, çalışabilmek için kocasından yazılı muvafakat alması gerekiyordu. Koca işeyi sağlar dediğimiz zaman, kadına da ev içi yükümlülüklerin kanunen verilmiş olduğunu dikkate aldığımızda... Bir de eşler arasındaki mali ilişkileri düzenleyen mal rejimi konusunda mal ayrılığı sistemi vardı. Biraz önce altı çizilerek vurgulandı, kadının ev içi emeğinin maddi bir değeri olmadığı kabul edilmişti. Kanunen de böyleydi zaten. Evlilik sona erdiğinde, isterseniz 30 yıllık, 40 yıllık bir evlilikten söz edin, herhangi bir paylaşım söz konusu değildi; parayı kazanan, kendi üstüne yaptırdığı her şeyi alır giderdi. Mal ayrılığı. Ama geldiğimiz noktada artık bu böyle değil; ev içi emeğin bir maddi değeri var. Çünkü bütün edinilen birikimin eşler arasında eşit paylaşımını sağlayan kurallar geldi 2002’de. Demek ki aile içinde ekonomik eşitsizlik söz konusu değil. Çünkü diyor ki, eşler, kazanımlarıyla, yani mal varlıklarıyla ve emekleriyle evlilik birliğini sürdürür. Yani parayı kazananın konumu da aynıdır, emeğiyle aile içinde katkıda bulunanın konumu da aynıdır. Dolayısıyla, artık ev içi emeğin bir maddi karşılığı var, bunu davalarda kullanabiliyoruz.

Ekonomik açıdan böyle. Sosyal açıdan, bakış açısına göre değişiyor. Ama kültürel açıdan, yani o kalıplar, kadın ve erkek nedir, bunların değişmesi ne yazık ki o kadar kolay olmuyor. İşte bu nedenle İstanbul Sözleşmesi çok değerli bir şekilde diyor ki, “Bu bir tarihsel olguydu, kadına yönelik şiddet de bundan kaynaklanıyor.” Arkadan da diyor ki, “Erkekler tarafından bu eşitlikçi olmayan güç ilişkisi kadınlar üzerinde baskı kurulmasına yol açtı ve kadınların ilerlemesini engelledi.” Kadınlar ve kız çocukları olarak da bu vurgulanıyor.

Bu kadar net bir şekilde, şiddetin kaynağını, sorunun ne olduğunu ortaya koyan ve onaylayan bir devletin bunu nasıl çözmesi gerektiğini düzenlemiş olan bu sözleşme, adım adım, yıllar içinde sağlanan birikimin adeta imbikten süzülerek yansıtılmasıdır. İşte bunun için çok değerli, bunun için vazgeçmeyiz. Bunun aslında geri dönüşü de yok. İsterseniz feshedin, isterseniz uygulamıyoruz deyin, ama artık geri dönüşü yok bunun. Çünkü İstanbul Sözleşmesinden vazgeçerseniz, biraz önce Yakın hoca da söyledi, CEDAW 35. Madde aynı İstanbul Sözleşmesi maddelerini öngörüyor. Türkiye o tarafa bağlı, Birleşmiş Milletler açısından. 6284'ü hayata geçirmiş, bunu da hâlâ uygulamak zorunda.

Değerli arkadaşlar, gördüğünüz gibi, günümüzde, sorun, hukuki olmaktan çok, uygulamada, hayata geçirmede. Yani yasada eksiklikler olabilir, fakat esasen yaşama geçirmekte zorlanıyoruz. Bunlardan birkaç örnek vermeye çalışacağım.

Peki, arka planda dünyaya baktığımızda neleri görüyoruz?

Savaş sonrası süreçte özellikle insan hakları temelinde düzenlemeler yapılıyor. Orada, herkes kanun önünde eşittir, eşit olarak yararlanır diyor; ama kadınlar bundan yararlanamadılar. Bunları özet olarak, satır başlarıyla geçeceğim. Kadınlar yararlanmadığı içindir ki zaten kadının insan hakları sözleşmesi yapmaya ihtiyaç doğmuştur ve Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi 1979'da kabul edilmiştir.

Peki, bu sözleşmenin içinde doğrudan kadına yönelik şiddet bir sorun olarak yer alıyor muydu? Hayır. Çünkü farkındalık bu konuda değildi, daha ziyade insan hakları bağlamında ayrımcılıkların kaldırılması açısından. İlk defa, 1992 yılında Viyana'da toplanan İnsan Hakları Komitesi, "Kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlalidir" dedi ve ondan sonra işte bu hukuki düzenlemelerin başladığını görüyoruz.

1993 yılında bir bildirme kabul edildi. Orada devletlere, hükümetlere ve çok yönlü olarak sivil topluma şiddetin önlenmesi için birçok görev verildi. 6 maddelik bir bildirgeydi bu. Ancak, şiddetin türlerinden söz ediyordu, nasıl önlenileceğinden söz ediyordu ve mağduru koruma konusunda neler yapılabileceğinden söz ediyordu. Artık ilk adım atılmıştı.

Bu, Türkiye'ye de yansıdı, biliyorsunuz. 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çıkarıldı. 4 maddelik bir kanundu. Ama artık Türkiye'de de farkındalık oluşmuştu. Kadına yönelik şiddet bir sorun, bir insan hakları ihlali; bu konuda, mağduru koruma açısından neler yapılabileceği üzerine bir farkındalık.

Şuna dikkat çekmek istiyorum: Bu farkındalık oluştuğundan sonra hep mağduru koruma açısından neler yapılmasına odaklanıldı. Oysa İstanbul Sözleşmesi diyor ki, devletin yükümlülüğü öncelikle şiddetten korumaktır. Kimleri? İşte o kapsam maddesinde gel-git'ler yaşandı zaten; yöneten zihniyet ve bazı kesimler toplumsal cinsiyet eşitliğini kabul etmedi. Kapsamında diyor ki, şiddeti önleyeceksin; ama önleyemediğin durumlarda koruyacaksın ve şiddet faalini de kovuşturacaksın diyor, kanunlarında yeterli düzenleme yoksa onları tamamlayacaksın diyor ve çok bütüncül bir devlet politikası uygulayacaksın diyor. İşte bunu eğer bütüncül olarak uygulayabilse, bu adımlar atılabilseydi...

Önleme süreci Türkiye'de hemen hemen hiç uygulanmadı. Toplumsal cinsiyet eşitliği, YÖK bunun üniversitelerde zorunlu ders halinde uygulanmasını istedi, Milli Eğitim Bakanlığı başlattı, ama yarım kaldı ve bitti. Eğer önlemeye yönelik adımlar atılsaydı, bu, zihniyet değişikliğini de birlikte getirecekti. Ama zihniyet değişikliğinin olmasına fırsat kalmadan bu fesih kararı açıklandı.

Değerli arkadaşlar, İstanbul Sözleşmesi, gördüğümüz gibi, sadece mağduru koruma açısından değil, şiddetsiz bir toplum yaratma açısından da çok değerliydi. Belki ikinci bölümde sorularla da bunları açarız. Erken yaşta evlilikleri engelleyeceksin diyor, kanunda yeri yoksa mutlaka düzenleyeceksin diyor, cinsel taciz kriz merkezleri açacaksın diyor; eğitimin her aşamasında zihniyet değişikliği için uğraşacaksın diyor, bunu da kararlı bir şekilde yapacaksın, toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleştirmek amacıyla eğitim politikasını yürüteceksin diyor. Bütün bunlar zor geldi belki. Zaten kadın-erkek eşitliğini benimsemiyorum diyen bir zihniyetle yönetiliyoruz. Çok açık bir şekilde bunu ifade ediyorlar. Çok sayıda örneği var bu sözlerinin. Şimdi o sözler eyleme dönüştü ve kanunla kabul edilmiş olan, onaylanmış olan İstanbul Sözleşmesi, bir gece

yarısı, hepimizin de uykusuz kaldığı o gece yarısı bir Cumhurbaşkanı kararıyla yürürlükten kaldırıldı.

Bu fesih kararı tam kanunsuzdur, hukuksuzdur; ne Anayasaya uygundur, ne de hukuk devletinin uygulamalarına uygundur. Çünkü yetki olmadan verilen bir karar yok hükmündedir. Nitekim, biz de, İstanbul Barosu olarak, bütün gerekçelerini de sıralayarak Danıştay'dan hem yürütmeyi durdurma talep ettik, hem de bu Cumhurbaşkanlığı kararının Anayasaya tamamen aykırı olması nedeniyle anayasa ihlali olduğunun da tespiti yoluyla iptalini talep ettik. Ancak, yürütmeyi durdurma verilmediği için süreç devam ediyor. En son, bildiğiniz gibi, Resmi Gazete'de yayınlandı, 1 Temmuzda sona erdiği belirtiliyor.

İstanbul Sözleşmesiyle ilgili bütün bu ayrıntılı konuları İstanbul Barosunun web sayfasında, Kadın Hakları Merkezi sayfasında yayınlanmış dergilerden ve kitaplardan takip edebilirsiniz, orada çok ayrıntılı bir şekilde yer alıyor.

Tabii, biz uygulamacılar şuna bakıyoruz, ona ikinci bölümde değinmeye çalışacağım: İstanbul Barosunun Kadın Hakları Merkezi, adli yardım için yapılan başvurularda destek sağlıyor. Bu merkeze geçtiğimiz yıl, Covid sürecinde dahi 13800 başvuru olduğunu şimdiden belirteyim. 13800 başvurunun 12101'i kadınlar tarafından yapılmış. Bu bize bir şey gösteriyor: Kadınlar haklarını öğrendikleri zaman kullanma yolunu araştırıyorlar ve buluyorlar. Özellikle kuruma güven olursa, oraya çok rahatlıkla geliyorlar ve haklarını talep ediyorlar. Bu 12101 başvurunun 2900'ünün gelen her başvurucunun koruma kararı istiyorum talebiyle olduğunu gördük. Yani 6284 sayılı Kanundan haberdarlar. Tabii, İstanbul Sözleşmesini bilmeleri aranmaz burada, ama kanundan haberdarlar ve bunu talep etmişler. Biz 1 yıllık periyodu araştırdık. Eğer soru veya sırası gelirse bunlara da değinmeye çalışırım. Çünkü kanun yürürlükte ve uygulamaya devam ediyoruz.

Mücadeleden vazgeçmeyeceğiz değerli arkadaşlar. Bu bir kadın-erkek eşitliği mücadelesi, yani bir demokrasi mücadelesi. Hangi pencereden bakarsak bakalım, ben İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği koordinatörü olarak ya da Barodaki Kadın Hakları Merkezi grubumuz,

bizim farklı ortak paydalarımız olabilir, diğer arkadaşlarımızın kurduğu derneklerin farklı bakış açıları olabilir; ama geldiğimiz noktada bütün kadın hareketi çok güçlü bir şekilde dayanışma içinde çalışıyor. Sizler de mutlaka buna tanık oluyorsunuz. Gece gündüz çalışılıyor, çok genç arkadaşlarımız var, onların da emeğine ve gücüne sağlık diyorum. Bu mücadeleden vazgeçilmeyecek, geri dönüşü yok, bunu fark etmeliler. Kadınları ayağa kaldırdılar ve dayanışma içinde birbirlerine kenetlenmelerini sağladılar. Bu da demokrasi için önemli bir süreç başlatıldığını gösteriyor bize.

Soru gelirse ya da vaktimiz elverirse diğer konulara da değinmeye çalışacağım. Dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Bu toplantıyı düzenlediğiniz için de tekrar çok teşekkür ediyorum.

KOLAYLAŞTIRICI- Evet, öğrenmek istediğimiz çok konu var aslında Nazan Hanım. Çünkü bundan sonra artık düzlem hak arama mücadelesini hukuki zeminde sürdürmek ve bu da sizlerin bizi aydınlatması ve yol göstericiliğinde gelişecektir. Altını çizdiğiniz zihniyet kavramı çok önemli gerçekten. Bu zihniyetin yerleşmesi için biz kadınlar her ortamda mücadele ediyoruz, çaba sarf ediyoruz, zaman harcıyoruz. Ki bunların en başında toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı var. Toplumun her alanına nüfuz etmesi için gerçekten büyük çabalarımız var. Geriye düşüşler yaşamak bizi yıldırmıyor. Sizin de az önce belirttiğiniz gibi, özellikle İstanbul Sözleşmesine bu kadar direkt ve keyfi olarak el uzatılması aslında biz kadınları daha çok bir araya getirdi, güçlendirdi. Tabii ki bu geriye düşüşün önüne geçip daha büyük bir hamle yapacağız. Çünkü İstanbul Sözleşmesinin feshedilmesi, sizin de belirttiğiniz gibi, demokratik hukuk devletinin yok edilmesinin yolunu açıyor adeta, böyle bir kilit işlevine sahip. Ve bunun arkası domino taşı gibi gelecek endişesini biz duyuyoruz, bizim gibi çok sayıda kadın ve erkek duyuyor ve görüyor. Ama buna karşı çalışmalarımıza devam edeceğiz, yan yanayız.

Bu ilk bölüm için teşekkür ediyorum; daha buradayız, birlikteyiz, sizden öğrenmek istediğimiz çok konu var.

Oturumun ikinci konusu sevgili Hülya Gülbahar'a söz vermeden önce, onun da özgeçmişiyile ilgili kısaca bilgi vermek istiyorum.

Bugünkü tüm konuklarımız bizim Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin özellikle kadın çalışmalarında çokça konuk ettiğimiz arkadaşlarımız. Onlardan çok feyiz alıyoruz, enerji alıyoruz ve çok tazeleniyoruz. O nedenle, katılımlarından dolayı hepsine ayrı ayrı bir kez daha teşekkür ediyorum.

Av. Hülya Gülbahar, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 4 yılı aşkın süre DİSK Bank-Sen Sendikasının avukatlığını yaptı. 1994-2004 yılları arasında kurucu üyesi olduğu Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfının gönüllü avukatlığını yaptı. Medeni Kanun Kadın Platformunun ve Türk Ceza Kanunu Kadın Platformunun kurucu üyesi. 2007-2010 tarihleri arasında Kadın Adayları Destekleme Derneği KADER'in genel başkanlığını yaptı ve halen Danışma Kurulu üyeliğini devam ettiriyor. Eşitlik İzleme Kadın Grubu EŞİTİZ ve Eşitlik İçin Kadın Platformu EŞİK kurucu ve sözcülerinden. Hülya Gülbahar, Şiddet Yasaları, Medeni Yasa, Ceza Yasası, Anayasa, İstanbul Sözleşmesi, Nafaka Hakkı Kadın platformu gibi kadın platformlarının kurucusu ve sözcüsü oldu. Televizyon ve radyo programları yaptı, yapıyor; çeşitli kitap, dergi ve gazetelerde yazılar yazıyor, konferans ve eğitimler veriyor. 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Onur Ödülü ve Türk Üniversiteli Kadınlar Derneğinin Önder Kadın Ödülü sahibi olan Hülya Gülbahar, çabalarını, kadınlarla ilgili her davada, her çalışmada ve komisyonda yer alarak, eşit temsiliyetin uygulanmasını hayata geçirmeye katkı koymak olarak özetliyor.

Evet Hülya, sözü sana bırakıyorum.

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Çok teşekkürler.

Neyse, biyografi üzerine konuşarak kısıtlı zamanımızı harcamayayım. Onu daha da kısaltalım diye konuşmuştuk sevgili Ayşegül'le.

Sevgili Nazan, sunum için çok teşekkürler. Sen de, ben de yaş aldığımız için burada rahatlıkla söyleyebiliriz, bütün bunları anlatırken biyografimizin bir özetini yapmış oluyoruz aslında. Her aşamada, Medeni Kanun değişikliği için imza toplarken, anayasa değişikliği için beraber çalışırken, çeşitli platformları birlikte oluştururken, aynı zamanda hayat hikâyemizin de, geçmişimizin de bir özetini yapmış oluyoruz aslında. Ama güzel.

Tabii, çok değişik bir uğrakta bu toplantıyı yapıyoruz, çok değerli dakikalar ve çok değerli bir bileşim var, tanıdık isimler de görüyorum ben buradan. Şu ana kadar İstanbul Sözleşmesinin kabulü, içeriği konusunda epeyce konuşuldu. Burada ben nelere değineyim, doğrusu kestiremiyorum şu anda. Çünkü konuşulanları tekrar etmek de istemiyorum. Fakat sözleşmeyi kabaca bir hatırlamakta yarar var.

Şu anda 45 ülke ve Avrupa Birliğinin imzaladığı bir sözleşme bu. Tabii, imzalamak yetmiyor, bir de onaylamak gerekiyor sözleşmeyi. Evet, sözleşme karşıtlarının dillerine doladığı gibi, henüz 34 ülke onaylamış durumda. Yani 45 ülke imzaladı, ama onaylayan 34 ülke var, Avrupa Konseyi üyesi olan. Dolayısıyla, imzalamamış olan ülkeleri imzalamaya, imzalayıp onaylamayan ülkeleri de onaylamaya davet etmek gerekiyor.

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesinden çıkışıyla ilgili olarak ETUC'un, yani Avrupa Sendikalar Konfederasyonunun yaptığı açıklamaya dikkat çekmek istiyorum. Daha radikal olmak gerektiğine ilişkin imalar içeren bir açıklamaydı. Daha radikal olmak gerektiğine ilişkin söz bana ait bir söz. Keşke o sözle başlasaydım ya da buradan öyle devam edeyim. Evet, daha radikal olmak zorundayız biz, Türkiye ve dünya kadın hareketi olarak. Özellikle bu Covid süreci, bize, hem Türkiye içinde, hem Türkiye dışında, var olan kurumların, var olan yapıların yetersiz kaldığını; toplumların, kadınların, ama bir bütün olarak toplumların sorunlarını çözmek konusunda yetersiz kaldığını bence çok net bir şekilde gösterdi. Onun için şu ETUC'un açıklamasına hemen bir döneyim. ETUC, açıklamasında şunu söylüyor: "İstanbul Sözleşmesini imzalamak ve onaylamak Avrupa Birlięine üyelik şartı haline gelmeli." Sendikaların, emek örgütlerinin Avrupa çapında bu sözü söylemesi ve bu taleple gündeme gelmeleri çok önemsediğim bir nokta. Yani uluslararası sözleşmelere, kadın haklarıyla ilgili süreçlere bu tür örgütlerden daha sık, daha net müdahaleler gelmesi ve gerekirse genel grev çağrısı yapmak dâhil olmak üzere, üretimden gelen, hukuktan gelen, halkların direnme hakkından gelen gücü kullanmak açısından çok daha radikal tutum ve eylemler gerçekleştirilmeli. Anayasal direnme hakkı var. Birçok ülkenin anayasasında var. Bizim 1960 Anayasasında da direnme hakkı diye bir hak vardı. Biz unuttuk bunları. Konuşurken hep çok

muhafazakâr yerlerden konuşuyoruz. Eylem biçimi düşünürken, kendimizi ifade ederken, Türkiye'nin verili antidemokratik ve ifade özgürlüğünü sınırlayan koşulları içinde konuştuğumuz için belki ufkumuz da biraz daralmış oluyor. Ufuklarımızı açıp daha radikal olmak gerekiyor.

Radikallik kelimesinden yanlış da anlaşılmak istemiyorum. ETUC'un örneğini verdim. Ya da Kolombiya'daki direnişleri örnek verebilirim. "Ekmek yoksa huzur da yok" diyor, "Siz fakirlere ekmek sunmuyorsanız, zenginlere de huzur beklemeyin" diyor insanlar. Kolombiya o anlamda önemli bir örnek benim açımdan. Çünkü bir rastlantı, Covid sürecinin başından beri Kolombiya'yı izliyordum zaten, bir de biraz bildiğim bir ülke Kolombiya. İlk Covid ölümleri başladığında, yoğun bakımlarda kartondan yatak yapmışlardı, hasta yatağı; ölenleri hemen katlayıp mezarlara atıvermek için. Korkunç bir şey. Ama zenginler tabii ki o zaman da altın yıldızlı tabutlarla falan gömülüyordu. Aynen Türkiye'de olduğu gibi. Cenaze ayrımcılığı yani. Yaşarken ayrımcılığı geçtim, ölümler bile nasıl bir ayrımcılıkla karşı karşıya olduğumuzu, en azından sınıfsal ayrımcılıklarla karşı karşıya olduğumuzu görmek için çok önemli bir örnekti o Kolombiya'daki yoğun bakım yatakları. O zaman, karantina koşullarında, bütün işçilerin, emekçilerin üretime sürülüp, çok sınırlı bir kesimin evde karantinaya alınması konusunda da yine Kolombiyalar şöyle bir pankart asmışlardı: "Karantina sınıfsal bir ayrıcalıktır." Çünkü işçi ve emekçilerin hiçbir şekilde karantinaya girebilme gibi bir şansları olmadı. Şimdi de "Ekmek yoksa huzur yok" sloganıyla çok önemli bir toplumsal direniş gösteriyor Kolombiya. Ve Kolombiya çok zor; Amerika'nın arka bahçesi gibi bir kıtadan bahsettiğimiz için, her şeyin çok zor olduğu bir ülke.

Bu radikallik konusuna tekrar döneyim.

Covid sürecinin başladığı dönemde, biz, EŞİTİZ olarak -Ayşegül de katıldı o çalışmalara, buradaki birçok arkadaşımız katıldı- Türkiye'deki kurumların neler yaptığını anlamaya çalıştık. Covid ortaya çıkar çıkmaz yapılan Zoom toplantıları serisiydi o. Ben kendi adıma şunu gördüm: Hiçbir kurum kadınlar için bir şey yapmıyor. Net. Yapmıyorlar. Mesela meslek örgütleri, Tabip Odası, TMMOB, KESK,

DİSK, emek örgütleri diyelim kısaca, emek örgütleri, yedi maddede Hükümetten talepte bulundu ve bu yedi madde içinde bir tane bile kadın kelimesi yoktu. Bu korkunç bir şeydi; Türkiye açısından da, emek dünyası açısından da korkunç bir şeydi. Biraz protesto ettik, sekizinci talebi kadınların talebi olarak bizler eklemeye çalıştık oraya. Bu sözü genel merkez yönetimlerine egemen olan mantık açısından söylüyorum; yoksa tek tek kadınlar açısından, o yapılar içinde yer alan kadınlar açısından söylemiyorum bunu. Onların durumunun ne kadar zor olduğunu gösteriyor zaten bu gelişme. Nitekim onlar uğraşarak, sekizinci maddeyi bildirilerin her yerine sokmaya falan çalıştılar kendileri açısından. Ama bu EŞİTİZ serisinde gerçekten onu çok net gördüm ben. Kendi adıma konuşayım. Bir kere, kurumlar, belediyeler falan kendiliklerinden kadınlar için pek bir şey yapmadılar, hemen hemen hiç denilecek oranda bir şeyler yaptılar kadınlar için. Ankara Büyükşehir Belediyesinin bir-iki tane artık ayakta alkışladığımız işi oldu. O kadar az ki, o kadar nadir görülüyor ki, küçücük bir şeyi bile ayağa kalkıp topluca alkışlıyoruz. Bir yakalayıp başkanları öpmediğimiz kalıyor. Yapılan o kadar az iş olduğu için. Aslında barolar için de geçerli bu, sendikalar için geçerli, belediyeler için geçerli, her kurum için geçerli. Kadınlar için genellikle hiçbir şey yapmıyorlar. O kurumlar bir şey yapıyorsa eğer kadınlar için, oradaki kadınların emeğiyle, çabasıyla yapıyor ve çoğunlukla da o kadınların üzerine bırakılıyor işin örgütlenmesi de. Benim oradan çıkardığım tablo buydu.

Oysaki Covid süreci bize emek açısından, kadın hareketi ve kadın emeği açısından... Yakın çok güzel noktalara değindi, geçim emeği-bakım emeği, geçim ücreti-bakım ücretsizliği gibi çok iyi noktalara değindi. Ben de Covid sürecinde şöyle demiştim: Covid'le mücadelenin cinsiyeti var ve bu cinsiyet kadın. Ev içinde artan bütün iş yükünü kadınlar yükledi. Okulların kapatılması, işyerlerinin bir bölümünün kapatılması, bir kısım erkeklerin işsiz kalması, eve dönmesi, evde karantina koşullarında kapatılması ve bu kapatma nedeniyle ev içinde kadınların inanılmaz artan iş yükü. Hastalıkla mücadele, hijyenin sağlanması, sağlıklı beslenme ve benzeri, her şeyin sağlanması, evdeki çocukların derslerine yardım etmek dâhil olmak üzere, kadınların ev içi iş yükünü artırdı. Çok az erkek paylaştı

bu iş yükünü. Dolayısıyla, evde mücadele eden cins ağırlıkla kadın cinsi oldu.

Artı, bir de bu eve kapanma nedeniyle artan şiddet vakaları var. Bakın, bu bütün Avrupa’da da kendini gösterdi. Avrupa kurumlarının ve devletlerinin kadına yönelik şiddetle mücadelede ne kadar zayıf ve yetersiz olduğunu Covid bir kere daha gösterdi. Türkiye’yi hiç saymıyorum. Yeni sığınak açmak bir yana, var olan sığınakların da bazılarını “Tadilat yapıyoruz, ilaçlama yapıyoruz” falan diyerek kapattılar Türkiye’de. Avrupa’da ise sığınakların ne kadar yetersiz olduğu görüldüğü için, Fransa örneğinde olduğu gibi, otellerle anlaşma yapılmak zorunda kalındı. Yani o kurumla da yetersiz. Benim bu eleştirim sadece Türkiye için değil, bütün dünya için, bütün dünya gördü onu, sığınak yok yeterince, şiddet de patlamış. O zaman, otellerle anlaşma yapmak gibi, Covid19 şifresi kullanarak ya da Maske19 şifresi kullanarak eczanelerden alışveriş merkezlerine kadar böyle gizli iletişim yöntemleri geliştirmek zorunda kalmak gibi, o patlayan şiddete karşı kadınların can güvenliğini sağlayabilmek için ekstra formüller üretmek zorunda kaldılar. Ve umarım ve dilerim ki, kadına karşı şiddet meselesinin ne kadar önemli olduğunu kavramak konusunda küçük de olsa bazı devletler adımlar atmak gerektiğini hissetti.

Covid sürecinde ev dışına baktığımız zaman, gerçekten çalışması gereken bütün sektörlerin dışı emek üzerine oluşan sektörler olduğu, onun dışındaki sektörlerin aslında sadece kapitalizme hizmet etmek için açık tutulduğunu görmüş olduk. Oradaki en önemli noktalardan bir tanesi şu: Böylesi salgın dönemlerinde otomobil fabrikaları ya da gemi yapmak için tersaneler niye açık tutulur ki?! Elbette tarım, gıda üretimi, gıda endüstrisi, gıda satışı, eczaneler, sağlık sektörü, sağlık ürünlerinin üretimi, eğitim, bütün bu alanların açık olması gerekiyordu. Açık olan tüm bu alanlarda, biliyorsunuz, kadın emeği ağırlıkta. Türkiye için verilen rakam ne kadar sağlıklı, bilmiyorum, ama sağlık çalışanlarının yüzde 70’i kadınlardan oluşuyor. Bütün bunlar dışı olarak addedilen ekonomik alanlar ve burada da sadece dışı olduğu için genellikle daha düşük tutulan ücretler var. Yani aslında Covid’le evde de, ev dışı emek alanında da mücadele eden cins kadındı. Örneğin, marketler açık olmak zorunda, marketlerde çalışanların önemli bir bölümü kadın. Eczaneler açık olmak zorunda,

eczacıların, sağlık çalışanlarının önemli bir bölümü kadın. Yani hem içeride, hem dışarıda bir cinsiyeti vardı bu emeğin ve toplum bunu hiçbir zaman tartışmadı.

Daha radikal olmak zorundayız dediğim zaman işte tam da bu noktayı gündeme getirmek istiyorum. O zaman belki meslek örgütleri de çok ciddi bir çıkış yapıp ve sürekli olarak kadınların yoğun olduğu mesleklerin ücretlerinin düşük tutulmasının toplum hayatı için ne kadar zararlı bir şey olduğunu kavrarlar ve topluma da anlatırlar. Bunu bir daha ve bir daha anlatmaları için önemli bir fırsattı. Bu fırsatı çok iyi değerlendirebildiğimizi düşünüyorum; bu meslek örgütlerinde hâlâ dönüştüremediğimiz, bir biçimde kadın-erkek eşitliğini içselleştirememiş yapılar nedeniyle. Tek tek birilerinden bahsetmiyorum, yanlış da anlaşılacak istemem; ama bir bütün olarak Türkiye’de kadın meselesinin muhalefet tarafından da içselleştirilememesi, kadın-erkek eşitliğinin içselleştirilememesi gibi bir problem olduğunu düşünüyorum. Bunu aşmak için daha sıkı bir mücadele vermemiz gerekiyor; daha çok bir araya gelmemiz gerekiyor, daha çok bilgi paylaşmamız gerekiyor ve bunu çözecek biraz daha radikal politikalar oluşturmamız gerekiyor.

Ben DİSK’te çalışırken, bir erkek yönetici, dev bir cam kül tablasını bir kadın sendikacının kafasına vurmuştu. Biz bununla ilgili disiplin işlemi yapılmasını istedik. Çok basit bir şeydi istediğimiz. Günlerce, aylarca uğraştık ve DİSK’in içinde çalışan kadınlar olarak bunu başaramadık. Sonunda kadın hareketinden arkadaşlara söyledik; “Arkadaşlar, biz tıkandık, bu meseleyi çözemiyoruz. Bu adam en küçük bir disiplin soruşturmasına bile maruz kalmayacak, aklanacak ve bu DİSK içinde emsal oluşturan bir durum olacak, bize destek verin” dedik. Destek ne oldu; 10 tane kadın arkadaş toplandı, geldi, DİSK Genel Başkanının odasına daldı ve sordu: “Ne zaman soruşturacaksınız? Bu soruşturmayı yapmayacak mısınız?” Ve o sayede bu disiplin soruşturması açılabilirdi.

Onun için, bağımsız kadın hareketinin varlığı ve bizim bağımsız kadın hareketinde örgütlerdeki kadınlarla ortak mücadelemiz çok büyük bir önem taşıyor. Bunu daha etkili bir şekilde sürdürmenin yollarını bulmamız gerekir diye düşünüyorum.

Tekrar İstanbul Sözleşmesine döneyim.

Evet, bir bölgesel sözleşme İstanbul Sözleşmesi. Ama hazırlığına katılan belli ülkelerin de sözleşmeye katılma hakkı var, Konsey üyesi olmasalar bile. Örneğin Meksika, örneğin Japonya, örneğin ABD ve Kanada. Bu arada, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, bütün kıtalardan çeşitli ülkelere davetiye gönderdi, İstanbul Sözleşmesine katılmaları için. Bu davetiye 5 yıl süreli bir davetiye. Bakın, bu nokta çok önemli bence. Çünkü ben, başından beri İstanbul Sözleşmesinin bir dünya sözleşmesi olması gerektiğini düşünüyorum. İlk defa bir sözleşmede ekonomik şiddet tanımını kullandığı için. Bu çok önemli arkadaşlar. Hem aile içinde, hem aile dışında ekonomik şiddet meselesi gerçekten çok önemli bir mesele. Az önce işkollarına göre farklı ücret politikasının, yani kadınların yoğun çalıştığı, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadın emeğiyle bağlı olduğu düşünülen sektörlerdeki ücretlerin düşük tutulması meselesi de doğrudan doğruya ekonomik şiddetle bağlı bir mesele olduğu için çok önemli. Az önce Covid'le ilgili anlattıklarım da o yüzden İstanbul Sözleşmesiyle çok bağlıydı. Ekonomik şiddet meselesinin de bir göstergesi aynı zamanda bu.

Aynı zamanda psikolojik şiddet konusunda da daha kapsamı bir düzenlemesi var İstanbul Sözleşmesinin. Buradaki konuşmacılar tek tek değindiler, ama İstanbul Sözleşmesinin asıl önemli tarafı felsefesi. O felsefe de, kadına karşı şiddetin birtakım psikolojik sorunları olan erkeklerin fevri davranışları, öfkelerini kontrol edememeleri, alkol bağımlılığı ya da pornografi bağımlılığı gibi kişisel nedenlerden değil, kadın ve erkek cinsi arasında tarihsel, toplumsal, ekonomik ve politik güç eşitsizliğinden kaynaklandığını net olarak söylemesi ve kadına karşı şiddetin sonlandırılmasının ancak bu eşitliği sağlamakla mümkün olabileceğini, yani hayatın her alanında eşitliği sağlayarak şiddetin sonlandırılabilceğini söyleyen bir felsefe. Bu netliği çok önemli. Zaten aile, LGBTİ meselesi falan çok tali konular İstanbul Sözleşmesi açısından. İstanbul Sözleşmesine karşı çıkanlar, İstanbul Sözleşmesinde sözü edilen eşitlik fikrine karşı çıkıyorlar. Hem kadınlar ile erkeklerin eşitliği fikrine karşı çıkıyorlar, hem de ayrımcılık maddesine karşı çıkıyorlar. LGBTİ'lere ayrımcılık yapılmasını diyen 4. Maddesine, yani cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcılığı yasaklayan maddeye karşı

çıkıyorlar. Buna karşı çıkarken, aslında sadece cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusuna itiraz etmiş olmuyorlar, eşit vatandaşlık fikrine de karşı çıkıyorlar ya da vatandaş olmayanlara da aynı şekilde davranma zorunluluğuna da itiraz ediyorlar. Çünkü İstanbul Sözleşmesi “göçmenlik ve mültecilik ve benzeri nedenlerle” diyerek, o kesime, yani vatandaş sayılmayan, Türkiye’de mesela mülteci bile sayılmayan, misafir denilip geçilen kesimlere de ayrımcılık yapılamayacağını söylüyor.

Dolayısıyla, İstanbul Sözleşmesine karşı çıkanlar, bence, öncelikle İstanbul Sözleşmesinin ruhuna, felsefesine, orada cisimlenen eşitlik fikrine karşı çıkıyorlar. Biz de İstanbul Sözleşmesine sahip çıkarken, oradaki X maddesine, Y maddesine sahip çıkmanın ötesinde, eşitlik hakkına, kadın-erkek eşitliğine; kadınların erkeklere tabi olmadan, özgür ve bağımsız bir hayat sürmesine, bu hayatı sürebilmek için herhangi bir şekilde, psikolojik yaralanma dâhil olmak üzere hiçbir şiddete maruz kalmadan yaşama hakkımıza sahip çıkmak olduğunu biliyoruz. Burada felsefeler çarpışıyor, dünya görüşleri çarpışıyor, toplum modelleri çarpışıyor aslında. İstanbul Sözleşmesi hem Türkiye’de, hem dünyada bu farklı toplum modellerinin çarpışması anlamına geliyor aynı zamanda. Kazanacak olanın hangisi olacağına, nasıl toplum halinde yaşayacağımıza ona karar vereceğiz. Sınıfsal konumuna bakmaksızın, anadiline bakmaksızın, cinsel yönelimine, yaşına, medeni durumuna, sağlık durumuna bakmaksızın, bütün toplum bireylerinin eşit bir şekilde, ayrımcılığa uğrama riski hissetmeden yaşayabileceği bir toplum mu öngörüyoruz biz; yoksa gücü gücüne yetenin hâkim olduğu, şiddet uygulayan insanlardan oluşan ve ailenin egemeni, toplumun egemeni, spor kulübünün egemeni, devlet bürokrasisin egemeni, yerel yönetimin egemeni, burada egemen olanın bütün bir çoğunluğu yönetebileceği bir toplum modelini mi istiyoruz? Buraya kadar varıyor İstanbul Sözleşmesi tartışması. Çünkü sözleşmeye karşı çıkanlar gerçekten bu yanılla da karşı çıkıyorlar, biliyorlar bunu.

5 yıl süreli davetiye gönderdiği söyledik. Ben hangi ülkelere davetiye gönderdiğinde bakmıştım. Mesela Afrika’dan Tunus, Nijer, Nijerya vardı. Çok ülkeye gönderildi. Asya’dan, Güney Amerika’dan birçok ülkeye davetiye gönderildi.

Brezilya'nın Belem do Para kentinde imzaya açılan Belem do Para Sözleşmesi var. İstanbul Sözleşmesi gibi. Hangi kentte imzaya açıyorsan o kentin adıyla anılacak tarih boyunca bu sözleşme. Belem do Para Sözleşmesi de Belem do Para kentinde imzaya açıldığı için o adı taşıyor. Belem do Para Sözleşmesi dediğimiz, Amerika Kıtası Örgütleri OAS Sözleşmesi. Daha eski tarihli bir sözleşme olduğu için, 8 sayfalık, kısa, güzel bir sözleşme. Ama İstanbul Sözleşmesi ondan sonra hazırlandığı için daha gelişkin bir sözleşme. Hem eşitlik vurgusu açısından, o felsefeyi ortaya koyması açısından; hem de, dediğim gibi, şiddet tanımının içerisine ekonomik şiddeti koyması açısından, artı, devletlere çok net bir yol haritası sunması açısından. Mesela, Alo Şiddet hattının kriterleri ne olacak, bunları içeriyor İstanbul Sözleşmesi. Ücretsiz olacak diyor, 7/24 çalışacak diyor; herkese anadilinde, en azından çoğunluk dillerinde hizmet vermesi gerektiğini söylüyor. Artı, olaya müdahale yetkisinin olması gerektiğini söylüyor. Bakın, bir Alo Şiddet hattından söz ederken bile, o hattın nasıl çalıştırılması gerektiğine ilişkin prensipleri söylüyor sözleşme. Aynı şey sığınaklar için, aynı şey cinsel şiddet kriz merkezleri için ya da tecavüz sevk merkezleri için söz konusu. Yani bunlardan oluşan bir ulusal ağ, bir mekanizma oluşturmak gerektiğini söylüyor İstanbul Sözleşmesi. Devletlere; belediyesiyle, yerel yönetimiyle, merkezi yönetimiyle devletlere bu yükümlülüğü verirken, buralarda çalışacak uzmanların, psikologların, hukukçuların eğitiminden -uzmanların eğitimi ayrı bir madde, biliyorsunuz- tutun da, buraya başvuran mağdurlara, burayla bağlı faille nasıl davranmak gerektiğine ilişkin bütün kuralları da saptıyor. Ve devletlerin önüne bir yol haritası sunuyor. Ve bu yol haritasına devletlerin uyup uymadıklarını denetlemek üzere de Grevio dediğimiz bir uzmanlar komitesi oluşturmuş durumda sözleşme. O komite kuruldu zaten, çalışıyor şu anda. Uzmanlar komitesi, ülke raporları hazırlayıp, her bir devlete bir tür yapılan işler envanterinin çıkartılması, İstanbul Sözleşmesinin uygulanması açısından, neler yapıldığına ilişkin envanterin çıkartılması, eksikliklerin saptanması ve bu eksikliklerin kısa, orta ve uzun vadede nasıl giderilebileceğini söyleyerek ev ödevi vermesi üzerine kurulu.

Burada hemen bir parantez açalım: örneğin, Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi büyük ülkelerden biri olduğu için ve kadına karşı şiddet

konusunda da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Nahide Opuz davasında mahkûm edilmiş bir devlet olduğu için öncelikli ülkelerden biri olarak kabul edildi ve bir Türkiye raporu hazırlandı. Grevio Türkiye raporu Ekim 2018 yılında hazırlandı. Çok kapsamlı bir rapor. İlgilenen arkadaşlara okumalarını tavsiye ediyorum. Google'da ararlarsa Türk Kadınlar Birliğinin gayri resmi çevirisini, Aile Bakanlığı web sitesinde ise doğrudan Bakanlığın yaptırdığı gayri resmi çeviriyi bulacaklar. Eşitlik İçin Kadın Platformu olarak, platformda bir araya geldiğimiz günden itibaren, "Grevio'nun Türkiye raporunun resmi çevirisini yapın" talebini yükseltmiştik. Yapmadılar tabii ki. Yapmayacaklarını biz de biliyorduk zaten, ama toplum öğrensin, böyle bir rapor var ve bu rapor Türkiye Cumhuriyeti Devletinin şiddetle mücadele konusundaki ev ödevlerini anlatıyor.

Raporun son bölümü çok güzel. Yanlış hatırlamıyorsam, 8-10 sayfa bu bölüm ve burada o kadar ayrıntılı düzenlemeler var ki. Özellikle çoklu ayrımcılık. Zamanımı bu konuya girerek harcamış oluyorum, ama...

Kaç dakikam var sevgili Ayşegül? Hemen çıksam mı yoksa bu konudan?

KOLAYLAŞTIRICI- İstersen ipuçları vererek bizi hazırlamış ol ileriki günlere. Bir 5 dakika içerisinde toparlarsan iyi olur.

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Toparlamam lazım, değil mi?

KOLAYLAŞTIRICI- Sorular var çünkü.

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Neyse.

İstanbul Sözleşmesi tartışılırken, LGBTİ ayrımcılığı, yani cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığı çok konuşuluyor. (Madem başladım, bari bu konuyu bitireyim.) Bu nokta çok önemli. İstanbul Sözleşmesi açısından da çok önemli. Zaten öyle olması gerekiyor. Mesela, Grevio Türkiye raporunda şunu göreceğiz: Kesişimsellik kullanılıyor orada. Bilmiyorum aynı kavramlardan mı bahsediyoruz; bazen o kadar yeni kavramlar çıkıyor ki takip etmek çok zorlaşıyor. Ben çoklu ayrımcılık kavramını seviyorum, ama kesişimselliği de onun yerine kullanabiliriz, yani beraber de kullanabiliriz sanki. Biraz kesişimsellik çalışmam gerekiyor, eksik bıraktığım konulardan biri, zaman bulamıyorum. Çoklu ayrımcılık kavramı üzerinden anlatayım ben kendimi.

İstanbul Sözleşmesinde de o nokta çok önemli. Aslında, İstanbul Sözleşmesi, o ayrımcılıkla ilgili 4. Maddesinde... Ben eşit vatandaşlık diyeceğim, ama vatandaşlık derken lütfen şeyi de hemen oraya ekleyelim, yani vatandaş sayılmayan o ülkede yaşayanları da ekleyelim. Çünkü Türkiye söz konusu olduğunda milyonlardan bahsediyoruz; Suriyeliler, kaçak Afganlar falan söz konusu olduğunda. Sözleşme, anadil meselesinde olduğu gibi, her noktada ayrımcılığa maruz kalma ihtimali olan, kırılğan kesimler deniliyor, dezavantajlı kesimler deniliyor, ben bu iki kelimeyi de sevmiyorum, hele kadınlar söz konusu olduğunda hiç sevmiyorum bunları kullanmayı, ama kulaklar alıştığı için söyleyeyim, bu kesimlere çok özel bir önem veriyor. Evet, haklılar. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğiyle ilgili ayrımcılık yapılamaz diyor ve buna bir önem veriyor İstanbul Sözleşmesi. Vermesi gerekiyor zaten. Onun dışındaki bütün ayrımcılıklara da çok önem veriyor İstanbul Sözleşmesi. Onun için anadil meselesine öyle bir vurgu yapıyor.

Mesela sığınaklar için koyduğu kriterlerden birisi, kolayca ulaşılabilen olması. Bu ne demek? Şehirlerin ya da kırsalın, şehrin en dış semtlerinde, en “varoş” semtinde yaşayan birisinin semtin merkezindeki bir kadın sığınağına ulaşmak için üç minibüs, iki otobüs falan değiştirmesi gerekiyorsa, bu, İstanbul Sözleşmesi tarafından doğru bulunmayan bir sığınak yönetimidir. Onun için, kolayca ulaşılacak yerlerde sığınaklar der, kolayca ulaşılacak şekilde cinsel şiddet kriz merkezleri der. Avrupa Görev Gücü’nün sığınak için kriteri 10 bin nüfusa bir sığınak. Türkiye’deki yerli kanunumuz, Belediyeler Kanunu, her büyükşehir belediyesi ile nüfusu 100 bini geçen belediyenin sığınak açması gerektiğini söyler. Aslında orijinali 50 bini geçen belediyeydi. AKP, kendi çıkarttığı yasayı budayarak sığınak sayısını yarıya indirdi. 50 bin kuralını değiştirdi, nüfusu 100 bini geçen belediyeler açsın dedi. O kural aslında 10 bin. Yani bir sıfır fazla Türkiye’de. Olsun, biz ona da razıyız. Nüfusu 100 bini geçen bütün belediyeler sığınak açsa belki daha az şiddet olayıyla karşılaşacağız, daha az kadın şiddet karşısında yalnız hissedecek kendini. Cinsel şiddet kriz merkezleri için sayı ise 200 bin nüfusa bir tane kriz merkezi açmak gerekliliği üzerine kurulu.

Bunları neden söylüyor İstanbul Sözleşmesi? Çoklu ayrımcılığa dikkat çekmeye çalışıyor. Yaşlı, hasta, kızı öldürülüp, iki çocuk başına

kalmış, şehrin varoşunda yaşayan yoksul ve anadili Kürtçe olan, yaşlı olduğu için de Türkçe öğrenememiş bir kadının şiddete maruz kaldığında devlet ona hangi destekleri verecek? Bakın, orada çoklu ayrımcılık dediğimiz şey ortaya çıkıyor. Bütün bunları gözetken ve buradan bakan bir yerden şiddetle mücadele etmek gerekiyor. Her kadın topluluğu için, kendi içinde bulunduğu koşulları hesaba katmak gerekiyor. İstanbul Sözleşmesinin beni cezbeden yanlarından bir tanesi de işte bu. Eşit vatandaşlık meselesinde, eşitlik meselesinde, kadın-erkek eşitliğini sağlarken, aynı zamanda toplumun değişik katmanlarında yaşayan kadınlar, kız çocukları arasındaki farklılıkları da gözetmek gerektiğini söylüyor. Mesela, Grevio raporunda şöyle bir düzenleme var: Kadınların ekonomik bağımsızlığı için iş sahibi olması. “Peki, kırsal alanda fabrika yapamıyorsan, kırsal alanda yaşayan genç kadınların ekonomik bağımsızlığını sağlamak için ne yapacaksın?” diye soruyor Grevio. Bakın, ayrımcılıkları ortadan kaldırılabilmek açısından buraya kadar meseleyi götürebiliyor. O yüzden güzel bir rapor, Grevio Türkiye raporu. İstanbul Sözleşmesinin güçlü yanlarından bir tanesi.

Az önce başladığım cümleyi toparlayayım. İstanbul Sözleşmesi, devletlere bir yol haritası sunarken, bu yol haritasında kat edilen mesafeyi, yıl yıl, hatta gerekirse ay ay takip edebilen bir takip organı, bir denetim organı oluşturmuş: Grevio.

Ne yazık ki, 1 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla, eğer mahkemelerden farklı bir görüş çıkmazsa, eğer Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu farklı bir görüş oluşturmazsa -çok umutlu değilim, ama mücadele etmeye devam etmemiz gerekiyor- Türkiye sözleşmeden çıkmış sayılacak, dolayısıyla Grevio'nun denetiminden de çıkmış olacak. Ve dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Grevio'nun önüne koyduğu yol haritasını İstanbul Sözleşmesi çerçevesinde uygulamama hakkı doğru propagandası yapılacak. Bu propagandaya kanmayalım arkadaşlar. Sözleşmeden imza çekilmiş olsa bile, Anayasanın 10. Maddesi, Anayasanın ailede eşitliği öngören 41. Maddesi, Anayasanın 17. Maddesi; her yurttaşın, kadın, erkek demeden, her yurttaşın bedensel bütünlüğü, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı var, eşit bir şekilde; bunları yazan maddeler orada olduğu sürece İstanbul Sözleşmesi aynen, maddeleri itibarıyla birebir

uygulanıyormuş gibi uygulanması gerekiyor Türkiye’de. Çünkü hepsi, 10. Madde, ayrımcılık yasağı maddesi, az önce sözünü ettiğim çoklu ayrımcılık dâhil olmak üzere, İstanbul Sözleşmesindeki her şeyi kapsıyor. “Çıktık, bundan sonra biz artık bundan sorumlu değiliz” propagandası yapılamaz. Biz, İstanbul Sözleşmesini uygulamaya devam edeceğiz, fesih kararı yok hükmündedir demeye devam edeceğiz. Çünkü zaten hukuken yok hükmünde bu, Nazan o konuda bir giriş yapmıştı. Bütün bunlara devam edeceğiz. Ama aynı zamanda bu bizim Anayasanın 10. Maddesini, Anayasanın 41. Maddesini, 17. Maddesini ve benzeri, Anayasayı ve 6284 sayılı Yasayı, Belediyeler Yasasını, iç hukuk mevzuatımızı yürürlükte tutmamızın da bir gereği zaten. Yani ikisi aynı şey; ha “İstanbul Sözleşmesi yaşatır” diyoruz, ha “Anayasanın 10. Maddesine uygulayın” diyoruz, ikisi aynı şey.

Zamanımı çok fazla aşmak istemiyorum, burada sonlandırayım. Soru-cevap bölümünde gerekirse diğer konulara gireriz.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

KOLAYLAŞTIRICI- Teşekkür ederim Hülya.

Konu oldukça geniş boyutuyla ve farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiş oldu. Ama yine de şu soru var: Bunu laik ve demokratik hukuk devletine indirilmiş bir darbe olarak görüyoruz. Kamuoyunda yarattığı bunca tepkiye rağmen, Cumhurbaşkanlığının kendi kararıyla yayınladığı, karar olarak gördüğümüz -ki hukuki dilini çok net bir şekilde böyle okumamız gerektiğini söylüyorsunuz- bu tavrında ısrar etmesinin sebebinin sadece siyasi bir destek bulma, bazı kesimlere mesaj verme olarak mı algılamalıyız, yoksa bunun altında başka okumalar da görmeli miyiz? İlk soru bu şekilde benden olsun.

Dilerseniz ben sorularımı topluca iletayım ve sizlerden cevaplarını rica edeyim.

İkincisi de, “Özgür birey, güçlü toplum, daha demokratik bir Türkiye” şiarıyla 2 Mart 2021’de kamuoyuyla paylaşılan ve 29 Nisanda, yani İstanbul Sözleşmesinden çekilme girişiminden 1 ay sonra Resmi Gazete’de yayınlanan İnsan Hakları Eylem Planı konusu var. Bu da çok anlamlı geliyor bana. Yani belli bir stratejiyle alınan bir yol

olarak bu da bir çelişki gibi geliyor bana. Yani kamuoyuna Ankara Sözleşmesi ya da Ankara Mutabakatı olarak sunulan şey. Hukukçular olarak bunu bir oyalama taktiği olarak mı görüyorsunuz?

Bir de chat'tan yazan katılımcılarımızdan gelen sorular var.

Örneğin, Kadın Çalışma Grubu Başkanımız Buket Çelik, "5237 sayılı TCK eziyet suçundan bahsedebilir misiniz?" demiş, "Anayasa Mahkemesinin mobbing başvurularına ilişkin tavrı nedir?" diye sormuş.

Hanze Gürkaş arkadaşımız, kadına yönelik şiddete dair Mecliste oluşturulan komisyonun çalışmalarının geldiği noktayı sormuş. Ben de kendi sorumu onunla ortaklaştırayım: Ben biliyorum ki, zaten kadın hareketi şu anda, günü gününe, çok dikkatli bir şekilde mercek altına almış durumda Meclis çalışmalarını ve karne tutuyor. Bu karnede özellikle muhalefet partilerinin notları nasıl? İstanbul Sözleşmesi gündemimize geldiğinden beri 2 aya yakın bir süre oldu.

Daha sonra da gelen soruları süremiz yettiğince takdim edeceğim. Cevaplama sırasını kendiniz belirleyin, ikiniz de hukukçusunuz ve benzer alanda faaliyetleriniz ve bilgileriniz var.

Buyurun.

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Ben Nazan'a bırakayım.

KOLAYLAŞTIRICI- Tamam.

Av. NAZAN MOROĞLU- Peki. Teşekkür ederim.

Bu bana bırakmak yaşa dayalı bir şey mi bilmiyorum tabii. Umarım değildir. (Gülüşmeler)

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Yok, hayır; kopya çekmek için.

Av. NAZAN MOROĞLU- İlk defa bir uluslararası sözleşme, yaşa dayalı ayrımcılık da yapmaksızın, herkesin, yani her mağdurun korunmasını vurguluyor. Tam da Covid sürecinde bu 65 yaş üstü ne kadar mağdur ediliyor, onu da gördük. Çok güzel bir örgütlenme var, belki yakından izliyorsunuz, 65 Yaş Üstü Yaşlı Hakları Derneği. Orada da İstanbul Sözleşmesine dayanarak bazı çalışmaları sürdürüyoruz.

İstanbul Sözleşmesinden feshettim diyerek geri çekilmek, bunun bir Cumhurbaşkanlığı kararıyla yapılması mümkün değil. Bu, pek çok yerde devamlı vurgulanıyor. Anayasaya dayanarak bir Cumhurbaşkanlığı kararnamesi yetkisi verilmesi de mümkün değil. Çünkü 104. Madde, “İnsan hakları temelinde herhangi bir düzenleme için yetki verilemez” diyor, “Sadece yürütme yetkisi bağlamındadır Cumhurbaşkanlığı kararnameleri.” Tabii, o geniş bir konu, oraya değinmeyeyim. Ama o Cumhurbaşkanlığı kararnamesine dayanarak Cumhurbaşkanı karar yetkisi verdi kendine. Bu, hakikaten yok hükmünde. Ve biz yok hükmünde oluşunun tespiti suretiyle iptalini talep etmiştik.

Buna baktığımız zaman, demek ki, Anayasayı, hukuk devletini, insan haklarını, bütün bunları yok sayan bir şekilde bu yürütülüyor. Şu anda da işlemler devam ediyor. O zaman, bu bir hukuku görmezden gelmedir, yani hukuk devletinden vazgeçmedir, laik hukuk devletinden vazgeçmedir. Neden laik hukuk devletinden diyorum? Çünkü günün koşullarına göre adım adım gelişen, farkındalık yaratılan sorunların çözümü için yapılmış bir sözleşme ve Türkiye de bunu büyük bir kararlılıkla, alkışlarla imzalamış, onaylamış bir ülke. Bakın, 2011’de imzalanırken, ardından 24 Kasım 2011 tarihinde Mecliste onaylanırken, sonra 8 Mart 2012’de 6284 sayılı Kanun çıkarılırken gerçekten bir devlet kararlılığı vardı burada. Uygulamaya nasıl geçireceği konusu, devlet kararlılığının yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne kadar benimsenmiş, toplumda ne kadar yerleşmiş olduğuyla da alakalı bir konu. Uzun yıllardır hükümetlerin, siyasi iradenin bu konudaki bakış açısına ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin henüz benimsenmemiş, henüz yerleşmemiş olmasına karşı kadın hareketi mücadele ederdi. Ama bir devlet kararlılığı vardı. İşte 2012’de de vardı. 2017’de artık devlet kararlılığı diye bir talebimiz olmuyor. Hatta her mücadelenin sonunda, bu konuda bir devlet kararlılığına ihtiyaç var der, kadın hakları mücadelesi veren bütün sivil toplumun da tecrübelerinden yararlanmasını talep ederdik, bu çağrıyla yapardık. Ama şimdi, bu sistemde, artık bir devlet kararlılığı yok. Belki de en görünür yanlış adım burada oldu. Toplumun bu konuya gerçekten odaklanması için biz hukukçular olarak bunu sürekli vurguluyoruz. Yani sistemden kaynaklanan bir sorun bu.

Neden laik hukuktan, hukuk devletinden vazgeçme diyorum? Bakın, biz, Medeni Kanuna, 1926 tarihli Medeni Kanuna bugün bile sahip çıkıyoruz diye... Hatta geçtiğimiz yıllarda yine çok büyük bir imza kampanyası organize ettik, Kadın Kuruluşları Birliği olarak 1.5 milyon imza topladık. O Medeni Kanun Türkiye’de henüz Anayasada laiklik ilkesi yokken, 1924 Anayasasında... Adım adım yapıldı, biliyorsunuz. 1937’e gelene kadar önce din devleti olmaktan çıkarıldı, daha sonra 1937’de laiklik ilkesi geldi. Ama 1926’da Medeni Kanun kabul edilirken laiklik ilkesi yoktu. Fakat Medeni Kanun bir laik hukuk düzenlemesidir, simgesidir ve aynı zamanda Türkiye’de hukuk birliğini hayata geçirmiştir. Çünkü o tarihe kadar, Lozan’la, dine dayalı özel hukuk uygulamaları cemaatlere bırakılmıştı, kendi seçimleriydi. Ama 1926’da Medeni Kanun kabul edildiğinde, her biri Adalet Bakanlığına başvurarak, biz de Medeni Kanuna tabiyiz demişlerdir; yani resmi nikâhı, her şeyi, o kurallara tabiyiz demişlerdir. İşte, hem hukuk birliğinin kabulü, hem laik hukukun simgesi. O bir kararlılıktı gerçekten.

Bu yüzden, İstanbul Sözleşmesinden çekilme, tamamen laik hukuktan çekilme, devletin bu kararlılığını bir yana bırakma ve hukuk devletinden vazgeçme diye görüyorum ve böyle ifade ediyorum. Özellikle bu yeni hükümet sisteminin, cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ne kadar yanlış noktalarda olduğunu, tek başına bir imzayla Türkiye’yi bambaşka bir yöne çevirebileceğini görüyoruz böylelikle. Hepimiz bu endişeyi taşıyoruz diye düşünüyorum.

Tekrar altını çiziyorum: Bu bir demokrasiden vazgeçmedir. Çünkü kadın-erkek eşitliği demokrasinin temel kriteridir. Bundan vazgeçtiğiniz zaman demokrasiden vazgeçmiş oluyorsunuz. Hatta sürdürülebilir kalkınmanın da en temel hedeflerinden biri toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesidir. O zaman, kalkınmayı da bir yana bırakmadır bu. Laiklik olmayınca zaten hukuk devleti olmaz, kadın-erkek eşitliği güvencesinden tamamen yoksun kalır. Bu nedenle çok yanlış olmuştur, bu yanlıştan bir şekilde dönülmelidir. Nasıl dönülür bilmiyorum. İstanbul Sözleşmesinin bir maddesinde diyor ki, “Uluslararası işbirliğinin de kurulması.” Bunu, devletin kararlılığı olmayınca, sivil toplumun kararlılığıyla hayata geçirmeye çalışıyoruz. İşte, Avrupa Konseyine yazdık, bütün ilgili kurum-kuruluşlara yazdık ve onlara yazdığımız yazıların cevabı verilirken,

aynı zamanda Cumhurbaşkanlığına da gönderilmesini talep ettik ve bütün o yazılar, bize geldiği gibi, Cumhurbaşkanlığına da gönderildi ve bu notu da düştüler. Hatta Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Başkanına Baronun yazısını Hülya arkadaşım teslim etti. Bütün dünyadan da bu konuda meslek örgütlerine de, bizlere de, barolara da çok destek yazıları geldi; yani yanlış olduğunu vurguladılar ve mücadelemizi desteklediklerini ifade ettiler.

Dolayısıyla, bu yanıştan nasıl dönülür... Ha, İstanbul Sözleşmesinden belki belli bir süre, en azından bu yanlış yönetim sistemi değişene kadar çekilmiş sayılabilir Türkiye. Fakat Hülya arkadaşımın söylediği gibi, Türkiye sadece İstanbul Sözleşmesinden çekilmekle, kadına yönelik şiddet konusunda, “Ben artık devlet olarak hiçbir şey yapmıyorum” diyecek noktada değil. Devlete görev veren çok sayıda Anayasa maddemiz ve kanunumuz var. Anayasanın 10. Maddesi, kadın-erkek eşitliğini yaşama geçirmekle yükümlüdür diyor devlet. Bunu yapması için var gücümüzle mücadele edeceğiz. Kadın-erkek eşitliğinin olmadığı yerde şiddetin var olduğu zaten İstanbul Sözleşmesinde çok temel bir ilke olarak belirtilmiş vaziyette. Dolayısıyla, çok yönlü mücadeleyi sürdüreceğiz.

Buket Hanım’ın sorusu; eziyet suçu. Bunu ben daha bütüncül şekilde anlatmaya çalışacağım.

Ekonomik şiddet, fiziksel şiddet, ruhsal şiddet ve psikolojik şiddet, bütün bunları sadece 6284 çerçevesinde talep etmiyoruz. Özellikle adli yardım dosyalarında, adli yardımda görev alan arkadaşlara da meslek içi eğitimler vererek, bunu bütün yasalarda aramasını, o konuda hangi kuraldan yararlanabilirse onu da dâhil etmesini söylüyoruz. Ekonomik şiddet diyelim mesela. Medeni Kanunda bir madde var; diyor ki, aileyi geçindirmekle yükümlü olan kişi yeterince destek vermiyorsa, diğer eş aile mahkemesine başvurup, özetle, doğrudan onun maaşından kesilip, ücretinden kesilip, kendi banka hesabına yatırılmasını talep edebilir. Biz bu kuralı 6284 kapsamındaki ekonomik şiddetle birlikte talep ediyoruz ve bu talebimizi güçlendirmek için Medeni Kanundaki ilgili maddeyi de beraber belirtiyoruz. Diyelim ki bir baskı var, aile içinde baskı var, psikolojik şiddet var, bu fiziksel şiddete de dönüşmüş olabilir. Eziyet

de Ceza Kanununda düzenlenmiş olan bir madde. Diyor ki, bastırma, sindirme... Burada aynı zamanda psikolojik şiddetle ilgili bir önlem istiyorsak, yani koruma kararı istiyorsak, eziyet suçunu da birlikte alıp, şikâyet ederek savcılığa, devreye sokuyoruz.

Değerli arkadaşlar, kulakları çınlasın, Feride Acar hoca olsaydı, bunu bütüncül uygulamak gerekir derdi. O bunu hep vurgular zaten. Evet, bu gerçekten öyle. Ceza Kanunundaki hangi madde varsa onu da beraber uyguluyoruz. Örneğin o biraz önce söylediğim Medeni Kanundaki ekonomik şiddetle bağlantılı aynı zamanda savcılığa şikâyet ederek... Ceza Kanununda diyor ki, aile yükümlülüğünü yerine getirmeyen eşe karşı... O maddeye de dayanıyoruz. Dolayısıyla, şiddetle mücadele bağlamında, sadece 6284'le sınırlı kalmayıp eziyet suçuna da değiniyoruz.

Bir başka konu da var, ona da kısaca değinmek istiyorum. Çünkü aramızda onu konuşuyoruz; fakat şu ara İstanbul Sözleşmesinden vazgeçme diye bir şey çıkınca, işkence suçunu çok fazla konuşamadık. Ama ben bu vesileyle, belki de ilk defa bu toplantıda bir toplu gruba açıklıyorum. Çünkü biz Hülya'yla da bunu çok konuşuyoruz. İşkence suçuna nasıl dayanabiliriz? İstanbul Sözleşmesinden çekilen devlet, Anayasanın 10. Maddesindeki yükümlülüğünü eğer yerine getirmiyorsa, karakoldaki kolluk kuvveti, polis, kadını evine yolluyorsa, bu, kamu tarafından yapılmış bir şiddet türüdür. Böyle diyerek bunu oluşturacağız, ama işkence suçu oluşturduğunu da artık gündeme taşıma zamanı diye düşünüyorum. Ayrıntıya girmiyorum, bunu oluşturacağız ve tekrar sizlerle paylaşacağız.

Meclisteki kısmı Hülya çok daha ayrıntılı bir şekilde anlatır.

İnsan Hakları Eylem Planı. Çok enteresan, çok iyi vurguladınız. Onu da ben not almıştım, sizinle paylaşayım diye. Orada da diyor, kadına yönelik şiddetle ilgili alınacak önlemler diye. Hatta orada öyle bir cümleyi görünce, çok da amacına uygun bir cümleydi, hiç aklımıza gelmezdi. O gece Hülya arıyor, diyor ki, “Çekinilecek.” “Evet” diyorum, “O duyum bana da geliyor her yerden. Ama galiba yine böyle bir söylem, nabız yokluyor.” Meğer öyle değilmiş, Resmi Gazete'ye yollanılmış bile. Bakın, yanlışlar o kadar zincirleme ki arkadaşlar. Resmi Gazete'ye eskiden hükümet adına Başbakan

gönderirdi; şimdi sadece Cumhurbaşkanı imzasıyla gidiyor. Lütfen, Resmi Gazete’yi yarın öbür gün bir takip edin; yarım saatte bir Resmi Gazete yayınlanıyor. Çünkü bir tane yayınlıyorlar, “Aaa, eksik kalmış burası...” Genelgede görüyoruz, ne satılacak, ne zorunlu ihtiyaç, ne bilmem ne... En son görünür hali bu. Bazen günde 6 tane Resmi Gazete yayınlanıyor. İşte yanlışlardan birisi de bu arkadaşlar ve istediği zaman istediği şeyi yayınlaması da mümkün.

Bilmiyorum dikkatinizi çekti mi arkadaşlar, Eylem Planı açıklandıktan sonra bir de kurul oluşturuldu. Bunu izleyecek, kurumlarla işbirliği yapacak şekilde, Adalet Bakanlığında, o büyük odada bir toplantı yapıldı ve kurul üyeleri belirlendi. Bir tek kadın yok. O kadar büyük bir grubun içinde tek bir kadın yok. İşte bu da galiba bir işaret. Tamamen erkek egemen zihniyetin, “Kadın-erkek eşitliği fıtratta yoktur”un her adımda daha güçlenerek yansıtılması diye görüyorum.

Mücadeleye devam, başka çaremiz yok. Geri dönüşü onlar için yok, ama bizim önümüz açık. Çünkü güçlenerek devam ediyoruz, dayanışma içinde devam ediyoruz. Bu yolda mücadele eden, emek veren herkesin emeğine sağlık.

Ben Meclis kısmına girmiyorum, Hülya’ya bırakıyorum.

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Şahane bir yerde bıraktın Nazan. Şahsın Gazetesi. Eskiden Resmi Gazete’ydi, şimdi Şahsın Gazetesi. Şahıstan haberler bülteni.

Av. NAZAN MOROĞLU- Aynen. Biliyorsun, “Almanya, İngiltere, Fransa ve şahsım” toplantıya katılıyor ya, bu da Şahsın Gazetesi.

Av. HÜLYA GÜLBAHAR- Evet. Çünkü ben ara sıra bakıyorum, sürekli onun kararları var, başka bir şey yok. Yani eğer Şahıs’tan mesaj almak istiyorsak, açıp Resmi Gazete’yi okumamız lazım. Resmi Gazete olmaktan çıktı yani.

Bu İnsan Hakları Kurulu meselesi de şöyle: AB’den para alıp bir insan hakları belgesi yayınladılar, onu tek kişi okudu, kurul kurdu, kurulun başkanı olarak da kendini atadı. Bu, yeni moda, şahane bir şey yani. Kapsamı kendisi belirliyor, kimin katılacağını kendisi belirliyor, başkanı da kendisi oluyor ve bunun adı da İnsan Hakları

Kurulu oluyor ve bunun adı da başka bir kurul oluyor. Bu da yeni gerçeğimiz.

Çok teşekkürler Nazan, gerçekten bana da iyi bir çerçeve vermiş oldun.

Baştan başlarsak eğer, Ayşegül'ün sorusu: Bazı kesimlere mesaj mı?

Ben, İstanbul Sözleşmesinden çıkış meselesinin öyle oy hesabı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bu, araştırmalar da gösteriyor, iki tane oy getiriyorsa, yirmi tane oy götürüyor. Kendi tabanı dâhil olmak üzere. O gece Nazan'la da konuştuğumuz, sözleşmeden çıkılıyor mu diye tartıştığımız gece, ben, “Hayır, çıkılmıyor” diye aile içinden haberdar olan kadınlardan haber aldım; çıktıktan sonra, “Gördünüz mü, Resmi Gazete’de yayımlandı” diye pat diye attım, ağladı kadınlar. Ben ağlayan kadınlar biliyorum, AKP’de üst düzey pozisyonu olan kadınlar hüngür hüngür ağladılar sözleşmeden çıkıldığı için. Onun için, o oy hesabıyla yapılmış bir şey değil. Tam tersine. Çok dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyorum. 2016’da Boşanma Komisyonu raporuyla ilan edilen bir süreç var; o süreç, o saat, o takvim tıkr tıkr işliyor. Burada oy hesabından çok, o işleyen takvim çerçevesinde, Medeni Kanunun elden alınması dâhil olmak üzere, Lanzarote Sözleşmesi dediğimiz, Çocukların Cinsel İstismardan ve Sömüründen Korunması Sözleşmesi dâhil olmak üzere... Bakın, bu sözleşmeye karşı çıkan Abdürrahman Dilipak gibiler bu sözleşmeye niçin karşı çıkıyorlar? Bir insan, kadın veya erkek fark etmiyor, bir insan, çocukları cinsel istismar ve cinsel sömürüden koruma iddiasındaki, hedefi bu olan bir sözleşmeden çıkışı niye savunur? Doğrudan doğruya çocuklarla cinsel ilişkiye girme yaşını, evlilik adı altında çocuklara defalarca, defalarca tecavüz edebilme hakkını alabilmek için itiraz ediyorlar buna. Çünkü oradaki o “18 yaş altı çocuk sayılır” ibaresine karşılar. Aynen İstanbul Sözleşmesinin tanımlar kısmındaki, “Bu sözleşmedeki maddeler 0-18 yaş arasındaki kız çocuklarını da kapsar, bu sözleşme anlamında kız çocukları da kadın kavramı içindedir” diyen maddesini çarpıttıkları gibi. O kafalar, bunu 12 yaşa indirerek, hatta birtakım tipler daha ileri gidip bunu 9 yaşına kadar indirerek, sünnettir diyerek, peygamber sünnetidir diyerek küçücük çocuklarla cinsel ilişkiye girebilme hakkını istiyorlar. Onun

için, bu İstanbul Sözleşmesinden çıkma meselesini ben birkaç oy hesabı olarak görmüyorum. Tam tersine, kadınların erkeklere yüzde yüz itaatini sağlamak isteyen ve itaatsizlik eden bütün kadınların en ağır şekilde, gerekirse boğazı kesilip öldürülerek yok edilmesini isteyen Türkiye'deki... Bakın tarikatlar kelimesini kullanmıyorum, çok dikkat ediyorum onu kullanırken; çünkü birtakım tarikatların gerçekten de İstanbul Sözleşmesine sahip çıktığını biliyorum. Ama İŞİD kafalı ya da soft İŞİD dediğim bir kesim var Türkiye'de, çok marjinal, çok dar bir kesim. Ne yazık ki, İstanbul Sözleşmesinden çıkış bu kesime verilmiş bir ödül, bu kesime verilmiş bir hediye ve bu kesimin sırtını sıvazlama operasyonu diye düşünüyorum.

Bizim, gerektiğinde iktidar tarafından kadınlar aleyhine kullanılacak silahlı bir sürü resmi mekanizmamız var, oluşturuldu, bekçiler dâhil. Bakın, bekçilerin ne kadar çok, maske bahane ederek ya da çaktırmadan kıyafetinden rahatsız olduğu için kadınlara yaptıkları tacizleri ve bu konuda hiç yargılanmıyor olmalarını görmemiz gerekiyor. Ona ek bir paramiliter gücü besleyen bir girişim olduğunu düşünüyorum bunun. Ben böyle yorumluyorum.

Düğmeye basılmış gibi, sosyal medyada 12 Nisan Tecavüz Günü gibi timlerin oluşturulması; Eskişehir AVM'de bir adamın, herhangi bir adamın, birisi elbiseli, birisi şortlu iki kadına saldırması, bu iki kadının mağaza güvenlik görevlilerine gittiğinde dinlenmemesi, karakola gittiğinde dinlenmemesi... Bakın, net bir ayrımcılık, korkunç bir şiddet söz konusu burada. Tanımadığın bir insan, elbise giydiğin için gelip sana müdahale ediyor. Eskişehir gibi bir yerde, bir alışveriş merkezinde. Nerede olursa olsun, çok fark etmiyor hangi kentte olduğu. Ama bunların sistematik olarak artabileceğini düşünüyorum. Birtakım tarikat yuvalarında, bakın, yine altını çizeyim, birtakım tarikat yuvalarında toplanan, genç-yaşlı erkek erkeğe gülüşüp, birbirleriyle eğleştikleri, sonra haydi kadınları camilere sokmayalım, haydi kadınların kıyafetlerine müdahale edelim diye kadınların üzerine gönderilecek bir kesimin olduğunu düşünüyorum ve bu beni daha da ürkütüyor. O açıdan, Medeni Kanun değişikliğini isteyenlere her seferinde sormak gerekiyor: Erkek çokeşliliğini mi istiyorlar? Kadınların boşanamamasını mı istiyorlar? Erkekler istedikleri zaman istediği kadını sokağa atabilsin, bir kuruş da nafaka ödemesin,

çocuklara da nafakayı 9 yaşına kadar... Açın Diyanet TV'yi, bakın, çocuğun nafakası kaç yaşına kadarmış. “9 yaşına kadar, 12 yaşına kadar nafaka ödeyin, gerisi haramdır” diyorlar. Utanmadan bunu söylüyor bir de adam. Çocuğun nafakası bu, bakın. Aynı şey kadının nafakası için geçerli. “3 ay, iddet müddeti süresince nafaka ödeyin, ondan sonrası haramdır” diyor. Ve bu erkekleri bu kadınların üzerine saldırtıyorlar.

Onun için, daha tehlikeli bir sürecin ön adımı olarak görüyorum İstanbul Sözleşmesinden çıkışı. O yüzden, biz çok az tartıştık buralarda bu konuları, daha özel, daha uzun tartışmalar yapmalıyız. Pazartesi günü Nazan Hanım'ın şeyi var, Kadın Gücü İnisyatifinin düzenlediği bir Zoom toplantısı olacak, “Laiklik ve Kadın Hakları” konulu. Bugün her günküden daha fazla bu konuya eğilmemiz, bu konuyu tartışmamız, bu konunun hukuk devletiyle, laik ve sosyal hukuk devletiyle bağlantısını kurarak, daha bütünsel bir bakışla daha çok tartışmamız gerekiyor. Başka bir Zoom toplantım olmadığı takdirde ben de o gün katılıp sevgili Nazan'ı dinlemek istiyorum, herkese de tavsiye ediyorum. Çok az konuştuk bu konuyu çünkü, kadın haklarının laiklikle bağlantısını çok az konuştuk. Boşanma hakkını, yoksulluk nafakasını. Bundan bahsediyoruz yani. Laiklik dediğimiz zaman bahsettiğimiz şey gerçekten bütün yönleriyle hayatımız. Yani eşit miyiz, değil miyiz ve nasıl yaşayacağız, kadının emeği ne olacak, kadın emeğinin herhangi bir ekonomik değeri olacak mı aile hukuku açısından, bütün bunlarla bağlantılı laiklik dediğimiz şey, laik hukuk dediğimiz şey. Onun için, herkesi pazartesi günü saat 20.00'de Nazan Hanım'ın “Laiklik ve Kadın Hakları” konulu konferansına katılmaya davet ediyorum.

Ankara Mutabakatı'na gelince; oyalama mı, bilmiyorum. Yapabilirler mi, onu da bilmiyorum. Ama bir kötü haber vereyim: Uluslararası bir sözleşmeyi Türkiye'ye yaptırmazlar. En az bizim siyasi köktenci İslamcılarımız kadar fanatik Katolik, Protestan ya da Evangelist gruplar var dünyada ve devletler var aslında, devlet politikası olarak bunu yapanlar var. Onlar çoktan aile hakları sözleşmesi gibi bir sözleşme hazırladılar. Ben bir taslağı epey bir inceledim, aile hakları sözleşmesi konusunda. Bizim Ankara Mutabakatı diye yapmak istedikleri şeye ilişkin kötü bir haber vereyim: Polonya'nın

hazırladığı, Rusya'nın falan da desteklediği ya da kendine göre değiştirdiği aile hakları sözleşmesi taslaklarında, sığınaklar dâhil, İstanbul Sözleşmesindeki bir sürü hüküm var. Olmak zorunda çünkü, başka türlü olmaz. Aileyi öne çıkartalım derken, yine kadına karşı şiddeti gündemlerine almak ve dünyanın bulduğu tek formül olan sığınaklar ve uzaklaştırma kararlarına onlar da yer vermek zorunda kalıyorlar. İncelemiştim, gördüm, çok da hoşuma gitti. Tabii ki böyle bir sözleşmeye karşıyım; kadına karşı şiddet bambaşka bir şey, aileyle ilgili düzenlemeler bambaşka bir şey. Ama mecburlar. 21. Yüzyılda kadına karşı şiddetin önlenmesi için insanlığın aklın yolu bir diye bulduğu mekanizmaları onlar da tekrar etmek zorundalar. Sadece etrafına kendi muhafazakâr, dinci ideolojilerini örüyorlar. Yani Türkiye'ye bırakmazlar o işi. Ama maceraya atılmayı seviyor bu yönetim, öyle bir maceraya atılabilir, bizi de çok fazla ilgilendirmiyor, mücadele etmeye devam edeceğiz.

Şiddet Araştırma Komisyonuna gelince; evet, bu komisyon kuruldu TBMM'de. Bu kaçınıcı komisyon. Aynı adla birkaç tane komisyon kuruldu. Bazılarının raporları bile yayınlanmadı. Tabii, İstanbul Sözleşmesinden çıkılmadan önce kurulmuştu bu komisyon. Eğer İstanbul Sözleşmesinden çıkılmış olsaydı büyük olasılıkla muhalefet partileri o komisyona milletvekili bile vermeyeceklerdi. Eşitlik İçin Kadın Platformu olarak komisyonu incelemeye devam ediyoruz, izliyoruz, yakından izliyoruz. Önceki gün de İyi Parti komisyon üyesi Şenol Hanım'la, Şenol Sunat'la görüşmeye çalıştık. HDP ve Cumhuriyet Halk Partili milletvekilleriyle geçen gün zaten bir Zoom toplantısı yapmıştık, komisyonun çalışmalarının devamına ilişkin. İzlemeye devam edeceğiz. Boşanma Komisyonuna benzememesi için, bu komisyondan da Boşanma Komisyonu raporu gibi bir rapor çıkmaması için gayret edeceğiz. Ama gerçekten de kadınlar aleyhine politikalar üretme mekanizmasına dönüşürse komisyon, herhalde muhalefet partileri de orada kalmayacaktır, herhalde kadın örgütleri de o komisyonu protesto etmenin bir yolunu bulacaklardır. Çünkü gerçekten dalga geçer gibi komisyon üzerine komisyon, kurul üzerine kurul kuruluyor; ama kadınlar ölmeye, öldürülmeye artan bir şekilde devam ediyor.

Az önce Müzeyyen Hanım'ı gördüm, Müzeyyen Şevkin. EŞİK'in TBMM izleme çalışması sırasında, ilk rapor için kendisini gece saat

02.00’de aramıştım. Gece saat 02.00’de. Kadın hareketi olarak, siyasi görüşümüz ne olursa olsun, ortaklaştığımız konularda ne kadar inançla, aşkla, şevkle, uykusuz ve yorgun çalıştığımızın bir başka göstergesi. Neden aradım Müzeyyen Hanım’ı? Çünkü emin olmak istedik bir şeyden. 15 günlük bir rapordu. EŞİK web sitesinde bulabilirsiniz bütün bu raporları ve bilgileri. 15 günlük bir rapordu birinci raporumuz. 15 gün boyunca Mecliste, içinde İstanbul Sözleşmesi geçen, kadına yönelik şiddet geçen ve kadın cinayetleri geçen tek konuşma yapılmıştı Genel Kurulda, onu da Müzeyyen Hanım yapmıştı. Konuşmanın süresi de yanlış hatırlamıyorsam 56 saniyeydi. Ya 56 saniye, ya 57 saniye. O 1 dakikalık konuşma süreleri var ya, orada. İlk 15 günde içinde bu kavramların geçtiği tek bir konuşma vardı ve süresi de 57 saniyeydi, onu da Müzeyyen Şevkin yapmıştı. Onun için de, gece, “Başka konuşma var mı? Sizin konuşma bu tarihlerde oldu, değil mi? 57 saniye, değil mi?” diye check etmek, kontrol etmek için aramıştım. Ama ondan sonra da izleme çalışmaları sürdü, bugüne kadar geldi ve muhalefet partileri de, hatta iktidar bloğundaki partiler de, kadına yönelik şiddet ve onun çözümü konusunda daha çok söz almaya başladılar Mecliste. En azından izleme faaliyetinin böyle bir yararı oldu. Tabii ki biz iktidar bloğunda fikir değişikliği yaratabileceğimizi düşünmüyoruz. Dediğim gibi, bu, farklı dünya görüşlerinin çarpışması. Ama en azından muhalefet partilerinin bu konuya ilişkin daha somut politikalar oluşturması için etki yapabiliriz diye düşünüyoruz. Ki geleceği iktidarı onlar olacaklar, çok da uzun bir zaman sonra değil. Bu izleme faaliyetleriyle aslında biz birbirimizi dönüştürmüş oluyoruz, birbirimize yaklaşmış oluyoruz ve geleceğin iktidarının kadın-erkek eşitliğine ilişkin daha somut politikalar oluşturmasını sağlamaya çalışıyoruz.

Bir arkadaşımız chat’e yazmış, biz hayatın her alanında eşitlik istiyoruz. Kâğıt üzerinde eşitlik istemiyoruz, sözde eşitlik istemiyoruz, fiili eşitlik istiyoruz, sonuçlarda eşitlik istiyoruz, dolayısıyla bu eşitliği sağlayacak mekanizmaların oluşturulmasını istiyoruz. O yüzden de iktidar bloğunu biraz sakın tutmaya, bu korkunç dönemi kadın hareketi olarak ve demokrasi hareketi olarak minimum hasarla atlatabilmek için çaba harcıyoruz. Ama geleceğe yönelik, geleceği dönüştürme, geleceği inşa etme faaliyetinde bulunuyoruz.

Girişte, radikal olmak gerekir derken bunu kastettim. Gerçekten de, meslek odaları, sendikalar, hep beraber, somut eşitliği sağlayacak önerileri her yerde kökleştirmeliyiz. Ki bir daha bu ülkede, bu topraklarda böyle bir otoriter dalga esip bütün kazanımlarımızı risk altına sokamasın. Kazanımlarımızı sağlam köklere ulaştırmaya çalışıyoruz. Şu anda yapmaya çalıştığımız şey, özellikle EŞİK olarak bu.

Eziyet maddesi için de şunu söyleyeyim: TCK 96. Madde 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girdi. Ve kadına karşı şiddetin, sistematik hal almış şiddetin eziyet olduğunu, işkence kapsamı içinde değerlendirmek gerektiğini söylüyor. Eğer kamu görevlilerinin insanlara uyguladığı şiddetse, vatandaşın vatandaşa uyguladığı şiddete de eziyet diyoruz. Eziyetin tanımı şu: Bir kişinin fiziksel olarak ya da psikolojik olarak acı çekmesine ve kendini aşağılanmış hissetmesine neden olan sistematik davranışlara eziyet deniyor ve işkence gibi, insanlığa karşı suç. Ve bunda da, işkence gibi, zaman aşımı yok arkadaşlar. Bugün kadınlara karşı böyle suç işleyenler ve bu suçu sistematik olarak yapanlar açısından bunu tarih önünde tekrar tekrar tartışmamız gerekiyor. Herkesin unutmaması gereken bir şey var: Sistematik olarak bir şiddet uyguluyorsanız kadınlara, bu, işkencedir, eziyettir, insanlığa karşı suçtur ve unutmayın ki zaman aşımı yoktur. Nokta. Türkiye hukuku açısından söylüyorum, 1 Haziran 2005'ten beri de bu kanun yürürlüktedir. Yürürlükte kaldığı sürece de bundan herkesin mahkûm olma ihtimali çok yüksektir.

Burada yine Nazan Hanım'a teşekkür etmek istiyorum. Bugün Nazan Hanım'a çok iltifat ettim. Ama emeğini de görmek gerekiyor. Birleşmiş Milletler'in kadına yönelik şiddetle ilgili 19 nolu tavsiye kararından bahsetmişti Yakın, Nazan da bahsetti ondan. Artı, 35 nolu tavsiye kararından bahsetti Nazan. Nazan'a bu yüzden tekrar teşekkür etmek istiyorum; çünkü çok hızlı bir şekilde Birleşmiş Milletler 35. nolu tavsiye kararını çevirtip kadın örgütleriyle hemen paylaşmıştı. Bilgiyi bu şekilde paylaşmak çok önemli. Hemen baktık 35 nolu tavsiye kararına. 35 nolu tavsiye kararını herkesin okuyup tartışmasını öneririm. Baronun web sayfasında da var, oradan PDF'ini indirmek mümkün olabilir.

35 nolu tavsiye kararı, TCK 96'daki eziyet maddesi gibi, kadına karşı şiddetin belli formlarının zalimane davranış, işkence niteliği taşıdığını söylüyor, 2017 yılında. Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005'te bunu söylemişti. İkisini birlikte ele alarak, çok güçlü bir kadına karşı şiddetle mücadele hukuki argümanı geliştirebilir ve mücadelesini verebiliriz. Bunu yapmamız lazım. Dediğim gibi, Birleşmiş Milletler'in 35 nolu tavsiye kararı da kadına karşı şiddetin belli biçimlerinin işkence olduğunu söylüyor.

Sevgili Buket Çelik, 96. Maddede eziyeti sorarken mobbing meselesini de sormuştu.

Anayasa Mahkemesinin mobbinge ilgili kararı var mı ben bilmiyorum, ama Türk Ceza Kanunu 96. Maddesi çerçevesinde mobbingin eziyet suçu oluşturduğunu söyleyen Yargıtay kararları var arkadaşlar. Dolayısıyla, mobbing Türkiye hukuk sisteminde karşılıksız değil. TCK 96'yı mobbing için de uygulamamız gerekiyor. Bu konuda Yargıtay kararları da var. Çok uzatmayayım bu konuyu.

Başka soru galiba yok. O zaman, sabrınızı daha fazla zorlamamak için son sözümü söylemek isterim.

Son sözümüz her zaman son derece net. Erdoğan, İstanbul Sözleşmesinden çekilme kararıyla ilgili konuşurken, "Kadınlar kâğıt üzerindeki haklar peşinde koşmasın, kâğıtların peşinden koşmasın" gibi bir söz etmişti. Bu da, uluslararası sözleşmelere, Anayasa, yasalara nasıl sıfır değer verildiğinin bir göstergesi aynı zamanda. Kâğıt değil bunlar. O hakların, o kâğıt üzerinde denilen her bir hakkın arkasında; eğer işçi-emekçi hakkıysa, dünyanın her yerinde işçilerin-emekçilerin; eğer kadınlarla ilgili bir haksızlığa, dünyanın her yerinde, sadece Türkiye'de değil, kadınların emeği var, kanı var, canı var. İstanbul Sözleşmesi dediğimiz zaman, Nahide Opuz'u ve Nahide Opuz'un annesini ve onların mücadelesini hatırlamak zorundayız. Çünkü Nahide Opuz kararı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye'yi bir devlet olarak kadına karşı şiddet konusundaki politikasızlığı nedeniyle eleştirdiği, mahkûm ettiği bir karardır. İlk defa bir devlet, tek bir konuda değil, bir bütün olarak bu konuda mahkûm edilmiştir. Tecavüz için Bulgaristan'a karşı karar var, İngiltere'ye karşı var; ama bir bütün olarak kadına yönelik

şiddet konusunda devletlerin etkisiz politikası nedeniyle mahkûm olan ilk ülke Türkiye'dir. Öyle heyecanla sözleşmeyi imzalamaya koşturmalarının nedeni de bir anlamda uluslararası kaybolan prestiji yeniden inşa etme çabasıdır. Tabii ki iyi niyetli çabalar da var, eleştirmek açısından söylemiyorum, ama böyle bir motifin olduğunu da bilelim. Çünkü Türkiye devlet olarak mahkûm edilmişti ve İstanbul Sözleşmesini okuduğunuz zaman, Nahide Opuz kararına atıf görürsünüz.

Dolayısıyla, o sözleşmeler, sözleşme denilen şeyler oraya kolay kolay yazılmadı. Türkiye kadın hareketi bile bilinmiyor. Biz, Anayasanın 10. Maddesinde, “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliği sağlamakla yükümlüdür” yazan cümleden sonra, “Bu eşitliği sağlamak için pozitif ayrımcılık ve kota uygular” yazdırmak istemiştik. Somutlayalım diye. O zaman kota diyorduk, şimdi eşit temsil diyoruz. “Pozitif ayrımcılık ve kota uygulanmalı” dediğimiz için Mecliste buna karşı çıkan CHP’lisi, AKP’lisi milletvekillerine, “Bu çağda buna karşı çıkılmaz. Bu çağda kotaya ve pozitif ayrımcılığa karşı çıkmak çağdışı, antidemokratik bir tutumdur” diye faks gönderdik. Ezbere biliyorum, çünkü bu kadar kısaydı ve beğenmemiştim yazdığımız şeyi. Ve düz milletvekiliydi o zaman Nimet Çubukçu, soyadı da Çubukçu’ydu, Baş değildi, bize ceza davası açtı. Biz, Türkiye kadın hareketi olarak, değişik derneklerden arkadaşlar olarak, yıllarca ceza davasında yargılandık. Özel seçmişti, her dernekten bir kişi seçmişti Nimet Hanım o davayı açarken. Biz bu davayı kamuoyu önünde çok fazla dile getirmedik. Aslında dile getirmemiz lazımmış. Şimdi bakıyorum da, keşke getirseymişiz. Yani biz, Türkiye kadın hareketi olarak, Anayasanın 10. Maddesinde yazan eşitlik meselesi için mücadele ettik, oraya eklenmeyenler için verdiğimiz pozitif ayrımcılık mücadelesinde az kaldı cezaevine atılıyorduk. Yani hiçbir şey öyle kendiliğinden ve kolaylıkla olmadı.

Onun için, siz İstanbul Sözleşmesinden imzayı çekerseniz ne olacak, çekmeseniz ne olacak! O hakları, o düzenlemeyi, o felsefeyi biz oraya yedirdik zaten. Ve Türkiye’de de kadın-erkek eşitliği için, hayatın her alanında eşit temsilin sağlanması için biz mücadele etmeye devam edeceğiz. Anayasayı da yürürlükten kaldırırsan, eşitlik talebinden, eşit yaşam hakkımızdan vazgeçmeyeceğiz. Hiç kimse vazgeçmeyecek.

Bu sadece Türkiye kadın hareketi için, sadece feminist hareket için değil ki. Her gün en az üç kadın erkekler tarafından öldürülüyor, bunların en az ikisi ayrılmak ve boşanmak istediği için öldürülüyor. Bu kadınlar bilmiyor mu başlarına bunun geleceğini, bu erkekler bunları tehdit etmiyor mu, “Benden boşanmaya kalkarsan seni öldürürüm” demiyor mu? Evet. Erkekler tehdit ediyor, kadınlar bunu biliyor. Boşanmak isteyen kadınların çantalarında koruma kararlarıyla öldürüldüğünü biliyorlar. Her kadın biliyor, okuma yazma bilmeyen kadın bile bunu biliyor. Ama buna rağmen, özgür yaşayabilmek için, bir erkeğe bağımlı olmadan yaşayabilmek için ya da o erkeğe bağımlı olmadan yaşayabilmek için, özgürlüğü için, bağımsızlığı için ölüme göze alıyor kadınlar. Türkiye’de boşanmak denilen şey ölüme göze almak demek kadınlar açısından.

Onun için, sen o anayasadan da o maddeyi çıkarsan, o sözleşmeden de imzanı çeksen, bu ülkede, dünyanın her yerinde, kadınlar, özgürlük için, eşitlik için mücadele etmeye devam edecek. Tek tek de edecek, hep beraber de edecek.

Keşke hiçbir kadını yalnız bırakmayıp hep birlikte bu mücadeleyi örebilsek. Çünkü birlikte ördüğümüz zaman daha güçlü bir hareket yaratmış oluyoruz, daha az hasarla kazanımları kaybetmiş oluyoruz, ama en azından geleceğe sahip çıkıp, geleceği dönüştürme ihtimalini kazanmış oluyoruz. Şu an birlikte hareketimizin en büyük motivasyonu da, bunları biraz durdurabilmek, ama asıl olarak yarını örgütleyebilmek, yarını eşitlik ve özgürlük üzerinden kurabilmektir. Gece gündüz çalışma nedenimiz de bu.

Onun için, hepimize kolay gelsin. Buradaki herkes bu mücadelenin bir parçası, değişik yerlerde karşılaşıyoruz. Daha çok buluşalım, daha çok tartışalım konularımızı.

Emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Sevgili Nazan, sana da çok teşekkürler. Pazartesi günü tekrar görüşmek üzere.

KOLAYLAŞTIRICI- Görüşmek üzere. Teşekkür ederiz.

Buyurun Nazan Hanım, belki son olarak söylemek istedikleriniz varır.

Av. NAZAN MOROĞLU- Chat'ten size bir yazı gönderdim, diğer arkadaşlara da gönderebilirim. UN Woman, yani Birleşmiş Milletler Kadın'ın yeni bir raporu çıktı: Türkiye'de erken yaşta evliliklere/ çocuk evliliklerine erkek bakışı ve algı nasıl diye. Çok güzel bir rapor. Ben de Baronun Çocuk Hakları dergisi için yazdım. Henüz yayınlanmadı, basımda. Sizinle paylaştım onu. Arzu edenlerle paylaşırız zaten.

Biraz önce Hülya dedi, evet, galiba, biz, bize karşı yapılan o davalar yoluyla saldırıları da kamuoyuyla paylaşmalıydık. Aynen katılıyorum. Nimet Baş'ın dava açtığı dönemi de hatırlıyorum. Ben de laiklik çağrılarını yapıyor diye Ergenekon Davasında yargılandım. Hâlbuki laiklik ilkesi Anayasamızın temel, vazgeçilmez, değiştirilemez maddesi. Dolayısıyla, evet, artık her şeyi konuşma, ama dayanışmayla güçlenme zamanı.

Çok teşekkür ediyorum Ayşegül Hanım, Buket Hanım; sizlerle birlikte olduk, çok mutlu olduk. Burada pek çok dostumuzun isimlerini de görüyorum, Mücella Hanım'a da görüyorum, o da mücadelenin hep içinde.

KOLAYLAŞTIRICI- Zaten bu dayanışmanın en önemli ayaklarından biri oldu. Bugün bizim için tarihi bir gün. 4. Kadın Sempozyumumuzu gerçekleştirmenin ötesinde, gerçekten dönemeç günleri yaşıyoruz. Sizin de altını çizdiğiniz gibi, İstanbul Sözleşmesinden vazgeçiyor olma girişimi, sadece kadınlara yönelik değil, ülkenin geleceği üzerine yapılmış bir hesaplama. Bu nedenle, TMMOB'li kadınlar olarak da, çalışmalarımızda, bu mücadeleden vazgeçmeyeceğimizi her fırsatta dile getiriyoruz.

Pek çok soru geldi; ancak, ben soruların yanıtladığını düşünüyorum. Moderatör olarak da görevimi eksiksiz yapmak istiyorum, katılımcılara ve sizlere bir kusurda bulunmamak için. Sığınma evleriyle ilgili Besimi İçgören arkadaşımızın da bir sorusu vardı, ama sizler zaten bunun üzerinde konuştunuz, konuyu özetlediniz. Başka soru yok, ama genelde arkadaşların size sevgi ve dostluk mesajları var, paylaşımlarınız için çok teşekkür ediyorlar. Ben de, TMMOB'li kadınlar adına, bugün zamanını ayırıp buraya gelen tüm arkadaşlarımız, konuklarımız adına sizlere çok teşekkür ediyorum.

Oturumu kapatmadan önce, izninizle, yine motivasyon içeren birkaç cümle söylemek istiyorum.

İstanbul Sözleşmesine karşı yapılan bu girişimde kadınlar olarak çok bir araya geldik, geleceğiz. Sizin de temenniniz ve tespitiniz bu. Bunu tehdit olarak gören siyasi iktidarın baskıcı ve ataerkil politikalarına asla teslim olmayacağız. Kadın, erkek, hep birlikte, eşit, özgür, sömürsüz, şiddetsiz bir dünyada yaşamak istiyoruz. Ve tabii ki vazgeçmeyeceğimiz bir şey var; yaşamın her alanında kadın mücadelesi ve kadın dayanışmasıyla, çağdaş, eşit, özgür bir toplum için var olmaya devam edeceğiz, çoğalacağız.

Herkese tekrar teşekkür ediyor ve ikinci oturumu burada kapatıyorum. Sözü Burçin'e devrediyorum.

SUNUCU- İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı Sayın Av. Nazan Moroğlu, Sayın Av. Hülya Gülbahar ve kolaylaştırıcımız TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Ayşegül Akıncı Yüksel'e teşekkür ederiz.

Sempozyumumuzun forum bölümüne geçmeden önce, TMMOB Kadın Çalışma Grubu tarafından hazırlanan videomuzu sizlere sunuyoruz.

(Video Gösterimi)

Hazırladıkları bu güzel video için TMMOB Kadın Çalışma Grubuna teşekkür ederiz.

Sempozyumumuzun son bölümünde "TMMOB'li Kadınlar Diyor ki, Söyleyecek Sözümüz, Değiştirecek Gücümüz Var" başlıklı forumumuz yer almaktadır. Bu bölümde sözü forum kolaylaştırıcıları TMMOB Kadın Çalışma Grubu İkinci Başkanı Sayın Fatmagül Çıra ve Kadın Çalışma Grubu Raportörü Sayın Ahu Soylu'ya bırakıyorum.

FATMAGÜL ÇIRA (TMMOB Kadın Çalışma Grubu İkinci Başkanı)- Teşekkür ederim Burçin.

Değerli konuklar, sempozyum programımızın son bölümü olan forumumuza hoş geldiniz. Bu bölümde, "Söyleyecek sözümüz, değiştirecek gücümüz var" dedik. Forum çok seslidir, sempozyumumuzda mutlaka yer almalı diye düşündük. Ancak, sempozyum katılımcılarımız çevrimiçi ortamda seslerini yeterince duyuramayacaklarını düşünmüş olacağız ki, bize ulaşan herhangi bir söylem, bir katkı olmadı.

Bugün sempozyumumuzda çok değerli konuşmacılarımızın aktarımlarıyla, verdikleri bilgilerle aydınlandık ve biz kadınlar, bugün olduğu gibi, müdahalelere, engelleme çabalarına rağmen, bir kez daha İstanbul Sözleşmesinden vazgeçmeyeceğimizi haykırdık, tarihe not düştük. Bundan sonra da her ortamda, her mecrada haykırmaya devam edeceğiz. Diliyoruz ki, 7. Kadın Kurultayını ve bir sonraki dönem sempozyum ve kurultaylarımızı eski normaller gibi, salonlarda, birbirimize dokunarak, enerjimizi birbirimize geçirerek yüz yüze yapabilelim.

TMMOB 4. Kadın Sempozyumunu sonlandırmadan önce, katılımlarıyla sempozyumumuzu zenginleştiren konuşmacılarımıza, sempozyum katılımcılarımıza, TMMOB, odalarımız ve il koordinasyon kurulu yönetici ve temsilcilerine, öğrencilere, basın üyelerine, bu sempozyumun gerçekleşmesinde emek veren örgütümüzün değerli kadınlarına ve TMMOB teknik ekibine teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Mühendis, mimar ve şehir plancısı tüm kadınları ve İkizdere’de ve yurdun dört bir yanında hayata dair her alanda haksızlığa, hukuksuzluğa, şiddete, zulme karşı mücadele eden tüm kadınları selamlıyor, mücadele kazandırır ve biz kazanacağız diyoruz. İstanbul Sözleşmesinden vazgeçmiyoruz.

Sevgi, saygı ve dayanışmayla...

Yaşasın kadın dayanışması! Yaşasın TMMOB örgütlülüğü!

Diğer etkinliklerimizde görüşmek üzere hoşça kalın.

